
Grozījumi:

MK 10.07.2018. rīkojums Nr.311 / LV, 137, 12.07.2018. / Stājas spēkā 10.07.2018.

MK 10.07.2018. rīkojums Nr.312 / LV, 137, 12.07.2018. / Stājas spēkā 10.07.2018.

Ministru kabineta rīkojums Nr. 256

Rīgā 2016. gada 14. aprīlī (prot. Nr. 17 36. §)

Par Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016.–2020. gadam

1. Apstiprināt Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016.–2020. gadam (turpmāk – plāns).
2. Noteikt Izglītības un zinātnes ministriju par atbildīgo institūciju plāna īstenošanā.
3. Plāna īstenošanā iesaistītajām institūcijām līdz 2019. gada 31. maijam atbilstoši kompetencei iesniegt Izglītības un zinātnes ministrijā informāciju par plāna pasākumu īstenošanu.
(Grozīts ar MK 10.07.2018. rīkojumu Nr. 311)
4. Izglītības un zinātnes ministrijai sagatavot un izglītības un zinātnes ministram līdz 2019. gada 1. novembrim iesniegt noteiktā kārtībā Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par plāna izpildi 2016., 2017. un 2018. gadā.
(MK 10.07.2018. rīkojuma Nr. 311 redakcijā)
5. Izglītības un zinātnes ministrijai 2017. un 2019. gadā nodrošināt pastāvīgu jaunatnes politikas īstenošanas monitoringu.

6. Atbildīgajām ministrijām plānā ietvertos pasākumus pamatfunkciju īstenošanai 2016. gadā īstenot tām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

7. Atbildīgajām ministrijām plānā ietvertos pasākumus, kurus finansē Eiropas Sociālā fonda un Eiropas Reģionālās attīstības fonda projektu ietvaros, 2016. gadā un turpmākajos gados īstenot atbilstoši šim mērķim piešķirtajam finansējumam.

8. Izglītības un zinātnes ministrijai, ja nepieciešams, nodrošināt plāna:

8.1. aktualizēšanu atbilstoši saņemtajiem Eiropas Komisijas komentāriem par plānā ietverto informāciju saistībā ar Eiropas Sociālā fonda un Eiropas Reģionālās attīstības fonda atbalstu;

8.2. iesniegšanu atkārtotai izskatīšanai Ministru kabinetā.

9. Jautājumu par plānā ietverto pasākumu īstenošanai nepieciešamo papildu finansējumu 2017. gadā un turpmākajos gados izskatīt Ministru kabinetā, sagatavojot likumprojektu par valsts budžetu kārtējam gadam un likumprojektu par vidējā termiņa budžeta ietvaru, kopā ar visu ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem priekšlikumiem par jaunajām politikas iniciatīvām atbilstoši valsts budžeta finansiālajām iespējām.

10. Atzīt par spēku zaudējušu Ministru kabineta 2009. gada 20. aprīļa rīkojumu Nr. 246 "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņem 2009.–2018. gadam" (Latvijas Vēstnesis, 2009, 61., 106., 145. nr.; 2012, 110. nr.; 2014, 201. nr.).

Ministru prezidents *Māris Kučinskis*

Izglītības un zinātnes ministrs *Kārlis Šadurskis*

(Ministru kabineta
2016. gada 14. aprīļa
rīkojums Nr. 256)

JAUNATNES POLITIKAS ĪSTENOŠANAS PLĀNS 2016.–2020.GADAM

(Plāns grozīts ar MK 10.07.2018. rīkojumu Nr. 312)

SATURA RĀDĪTĀJS

TERMINU SKAIDROJUMS

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

I. PLĀNA KOPSAVILKUMS

II. ESOŠAS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS UN PIEDĀVĀTĀ RISINĀJUMA SĀKOTNĒJĀS IETEKMES (EX-ANTE) NOVĒRTĒJUMS

III. PLĀNA MĒRĶIS, RĪCĪBAS VIRZIENI UN UZDEVUMI

IV. PLĀNA SASAISTE AR CITIEM ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM UN LATVIJAI SAISTOŠAJIEM STARPTAUTISKAJIEM TIESĪBU AKTIEM UN POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

V. POLITIKAS REZULTĀTI UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI TO SASNIEGŠANAI

VI. VEICAMIE PASĀKUMI

VII. IETEKMES NOVĒRTĒJUMS UZ VALSTS UN PAŠVALDĪBU BUDŽETU

VIII. TURPMĀKĀS RĪCĪBAS RAKSTUROJUMS

TERMINU SKAIDROJUMS

jaunatnes politika	mērķtiecīgu darbību kopums visās valsts politikas jomās, kas veicina jauniešu kā sabiedrības locekļu pilnvērtīgu un vispusīgu attīstību, iekļaušanos sabiedrībā un dzīves kvalitātes uzlabošanu.
jaunietis	saskaņā ar Jaunatnes likumu jaunietis Latvijā ir persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem
jaunatnes lietu speciālists	persona, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni. ¹
darbs ar jaunatni	uz jauniešiem vērstis plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanu
sociālās atstumtības riskam pakļautie jaunieši	iedzīvotāju grupas, kurām ir liegtas vai apgrūtinātas iespējas iegūt pietiekamus ienākumus, saņemt dažādus pakalpojumus un preces, kuras ir būtiski nepieciešamas pilnvērtīgai funkcionēšanai sabiedrībā.

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

AM	Aizsardzības ministrija
APK	Administratīvo pārkāpumu kodekss
ES	Eiropas Savienība
EK	Eiropas Komisija
EP	Eiropas Padome
ESF	Eiropas Sociālais fonds
FM	Finanšu ministrija
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
JNI	Jauniešu nodarbinātības iniciatīva
JPI	Jaunā politikas iniciatīva
KPP	Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi
KM	Kultūras ministrija
LBAS	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LM	Labklājības ministrija

LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
MK	Ministru kabinets
NEET	Jaunieši, kuri nemācās, nestrādā vai neapgūst arodu (Not in Education, Employment, or Training)
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVD	Nacionālais veselības dienests
PVO	Pasaules Veselības organizācija
SAM	Specifiskais atbalsta mērķis
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
TM	Tieslietu ministrija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VB	Valsts budžets
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VISC	Valsts Izglītības satura centrs
VM	Veselības ministrija
ZM	Zemkopības ministrija

I. PLĀNA KOPSAVILKUMS

Saskaņā ar 2009.gada 20.aprīļa MK rīkojuma Nr.246 "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņēm 2009.–2018.gadam" 5.1.apakšpunktā noteikto Izglītības un zinātnes ministrija sagatavoja informatīvo ziņojumu "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam īstenošanu no 2009.gada līdz 2013.gadam". Informatīvā ziņojuma mērķis – atspoguļot Jaunatnes politikas pamatnostādņēs 2009.–2018.gadam (turpmāk – pamatnostādnes 2009.–2018.gadam) ietvertu politikas rezultātu sasniegšanu atbilstoši sadaļā "Rīcības virzieni un darbības rezultāti" noteiktajam. Pamatnostādņēs 2009.–2018.gadam kopumā iekļauti 100 rezultatīvie rādītāji trīs rīcības virzienos un 14 apakšnodaļās. Politikas rezultāti tika vērtēti pēc 12 rādītājiem, definējot četrus politikas sasniedzamos rezultātus.

Ņemot vērā pamatnostādņu 2009.–2018.gadam analizē konstatētās būtiskās nepilnības, nepieciešams izstrādāt jaunu vidēja termiņa jaunatnes politikas plānošanas dokumentu, kurā tiktu novērstas pamatnostādņēs konstatētās nepilnības un iestrādāta jaunatnes politikas sasaiste kā ar ES līmeņa dokumentiem, tā nacionālās attīstības plānošanas dokumentiem.

2013.gadā noslēdzās Jaunatnes politikas valsts programmas 2009.–2013.gadam² īstenošanas termiņš. Jaunatnes politikas valsts programma 2009.–2013.gadam ir politikas plānošanas dokuments Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam³ noteikto mērķu sasniegšanai. Ievērojot minēto, nepieciešams strādāt pie atbalsta modeļa pilnveides darbam ar jaunatni, īpaši pievēršoties līdzdalības veicināšanai, izveidojot jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. 2014.gada 14.augustā notikušajā Jaunatnes konsultatīvās padomes sēdē, tika izskatīts progresa pārskats par Pamatnostādņu 2009.–2013.gada rezultātiem un nolemts atbalstīt jauna plānošanas dokumenta izstrādi.

Jaunatnes politikas īstenošanas plāns 2016.–2020.gadam (turpmāk – plāns) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments turpmākajiem 5 gadiem, kura mērķis ir jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošana, panākot saskaņotas jaunatnes politikas īstenošanu un tās koordināciju visos līmeņos, identificējot prioritāros rīcības virzienus un politikas rezultātus. Plānā ir noteikti jaunatnes politikas pamatprincipi, vērtības, būtiskākie izaicinājumi, identificēti rīcības virzieni, galvenie uzdevumi un sasniedzamie rezultāti nākamajiem gadiem saskaņā ar Partnerības līgumu Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam, darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība", kuras mērķis ir definēt Kohēzijas politikas (KP) fondu prioritāros virzienus, mērķus un sasniedzamos rezultātus saskaņā ar stratēģiju "Eiropa 2020", Eiropas Savienības stratēģiju "Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei" Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030.gadam, kā arī ar Eiropas Padomes 2015.gada rekomendācijām Latvijas Nacionālās reformu programmas ieviešanai, Jauniešu garantijas īstenošanas plānu Latvijā 2014.–2018.gadā, Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2014.–2020.gadam (NAP 2020), Nacionālo reformu programmu (NRP), Eiropas Savienības (ES) Padomes rekomendācijām par Latvijas 2013.gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2012.–2016.gada konverģences programmu, nacionālajām nozaru stratēģijām un citiem plānošanas dokumentiem, kā arī noteikt vispārējos principus darbības programmā minēto KP fondu līdzfinansēto prioritāšu ieviešanā, uzraudzībā un izvērtēšanā.

Latvijā pakāpeniski attīstās izpratne par jaunatnes politiku un tās lomu kā Eiropas, tā arī Latvijas valsts kopējo stratēģisko mērķu sasniegšanā, kas jauniešus neuztver tikai kā problēmgrupu, bet gan kā pilnvērtīgu sabiedrības attīstības resursu. Plānā jaunatnes politikas īstenošana tiek aplūkota kā iespēja dot nozīmīgu ieguldījumu tādu izaicinājumu risināšanā, kā straujā sabiedrības novecošanās, nodarbinātība, radošo industriju, tehnoloģiju, inovāciju attīstība kā Latvijas, tā arī Eiropas mērogā. Jaunatnes politika ir paredzēta visām jauniešu

sociālajām grupām. Visiem jauniešiem ir līdzvērtīgas tiesības, neatkarīgi no viņu izglītības, funkcionālo traucējumu veida, etniskās piederības, ģeogrāfiskās lokācijas, ekonomiskā stāvokļa un veselības stāvokļa.

Jaunatnes politikas būtiskākais uzdevums ir nodrošināt jauniešiem efektīvu pāreju no bērna uz pieaugušā statusu, paredzot atbilstošas aktivitātes jaunieša personības attīstībai, attīstot pakalpojumus un aktivitātes, lai veicinātu jauniešu pilnvērtīgu iekļaušanos sabiedrībā, darba tirgū. Pievēršoties jaunatnes politikas mūsdienīgu izaicinājumiem būtiski stiprināt un veicināt jauniešu uzņēmību, lai vairāk jaunieši iesaistītos uzņēmējdarbā un pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs. Nepieciešams ir veicināt jauniešu piederīguma apziņu, kas stiprinās viņu lojalitāti, pienākuma apziņu un ieinteresētu attieksmi pret vidi, no kuras viņš nāk – kā lokālā, tā reģionālā, tā nacionālā līmenī. Pamatnostādnēs īpaša uzmanība tiek pievērsta jauniešu personības pilnveidei un attīstībai, sekmējot tādu zināšanu un prasmju apguvi, kas pilnveido jaunieša vispusīgu attīstību garīgi, intelektuāli un emocionāli.

Investīcijas jaunatnes personības attīstībā pēc iespējas agrīnā vecumā, ilgtermiņā palielinās jauniešu potenciālu un konkurētspēju.

Apzinoties,

- ka Latvijas valstij ir nepieciešama sabiedrība ar pilsonisko apziņu un piederības atbildības sajūtu,
- ka jauniešiem ir būtiska vide, kurā, jūtoties droši un piederīgi, spēs sevi attīstīt fiziski, emocionāli, intelektuāli un garīgi,
- ka jaunatnes politika ir izteikta starpnozaru politika.

Ir nepieciešams balstīties uz trīs galvenajām prioritātēm:

VIDE – veicināt jauniešiem atbalstošas un iekļaujošas vides izveidi, nodrošinot tās pieejamību un uzlabojot darbā ar jauniešiem iesaistīto personu kompetences;

LĪDZDARBOŠANĀS – veicināt jauniešu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē;

PERSONĪBAS PILNVEIDE –veicināt jauniešu uzņēmīgumu, savu spēju apzināšanos, kā arī atbildības uzņemšanos par savas veselības saglabāšanu

Šī plāna ietvaros tiek definēti jaunatnes politikas mērķi, būtiskākie principi, darbības virzieni jaunatnes politikas īstenošanai visos jaunatnes politikas saistošajos līmeņos un arī sabiedrības ikdienas attieksmes pieejā.

Jaunatnes politikas īstenošanas pamatprincipi:

- 1) līdzdalības princips — attīstīt jauniešos lokālo patriotismu un nodrošināt jauniešiem iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas;
- 2) informācijas pieejamības princips — sekmēt jauniešu nodrošināšanu ar viņu attīstības vajadzībām atbilstošu informāciju;
- 3) vienlīdzīgu iespēju princips — nodrošināt jauniešiem iespēju bez jebkādas diskriminācijas aktīvi piedalīties sabiedriskās, politiskās, kultūras un ekonomiskās dzīves aktivitātēs;
- 4) jauniešu interešu ievērošanas princips — risinot ar jaunatni saistītus jautājumus, izvērtēt jauniešu intereses, tiesības, vajadzības un iespējas;
- 5) labvēlīgu ekonomisko priekšnosacījumu princips — veicināt tādu apstākļu veidošanos, kuros jauniešiem ir iespēja būt ekonomiski patstāvīgiem Latvijas iedzīvotājiem.
- 6) mobilitātes un starptautiskās sadarbības nodrošināšanas princips – nodrošināt iespēju jauniešu mobilitātei, zināšanu un prasmju apguvei ārpus viņu dzīvesvietas un veicināt citu valstu rekomendāciju un labās prakses apmaiņu un ieviešanu Latvijas jaunatnes politikā;
- 7) teritoriju attīstības īpatnības un interešu ievērošanas princips – nodrošināt jaunatnes politiku kā būtisku aspektu reģionālo politiku attīstībā;
- 8) starpnozaru sadarbības nodrošināšanas princips – nodrošināt politikas īstenošanas efektivitāti un publiskā finansējuma pārdomātu un efektīvu izlietojumu, gan politikas, gan investīciju plānošanas ietvaros savstarpēji saskaņojot jaunatnes politikas un citu nozaru politiku ietvaros plānotos pasākumus, kas tieši ietekmē viens otru.

Īstenojot Pamatnostādņu principus, tiks veicinātas sekojošas jauniešu attieksmju veidošana un nostiprināšana:

- 1) attieksme pret vidi: lojalitāte, pienākuma apziņa, aktīva, ieinteresēta, sargājoša.
- 2) attieksme pret līdzcilvēkiem:
  - vienlīdzība, cieņpilna izturēšanās un tolerance pret atšķirīgo jeb nediskriminējoša attieksme;
  - spēja ierobežot savas brīvības izpausmes, lai nepārkāptu otra tiesības.
- 3) attieksme pret sevi:
  - vispusīga attīstība (garīga, intelektuāla, emocionāla, fiziska);
  - veselīgs dzīvesveids).

II. ESOŠAS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS UN PIEDĀVĀTĀ RISINĀJUMA SĀKOTNĒJĀS IETEKMES (EX-ANTE) NOVĒRTĒJUMS

Ja vēl pirms 10–15 gadiem bija novērojams, ka lielākas iespējas dzīvē ir tiem, kuri ieguvuši augstāku izglītības līmeni, kuri apguvuši darba tirgū pieprasītu profesiju, kuri dzīvo ekonomiski attīstītākos reģionos u. tml., tad šodien šādas kopsakarības vairs nav tik izteiktas. Protams, joprojām izglītība sniedz lielākas iespējas gūt panākumus, veiksmīga profesijas izvēle ļauj sasniegt karjeras mērķus, un dzīve pilsētās nodrošina lielākas izvēles iespējas, tomēr tie nebūt vairs nav noteicošie faktori. Piemēram, ekonomiskās krīzes ietekmē izglītība vairs negarantē nodarbinātību – arī jaunieši ar augstāko izglītību kļūst par bezdarbniekiem. Globālās attīstības tendences un to ietekme uz darba tirgus struktūru vairs neļauj kādas konkrētas profesijas nosaukt par nākotnē pieprasītākajām. Pirms 10–20 gadiem nebija lielas daļas to profesiju, kuras šodien darba tirgū ir vienas no pieprasītākajām. Savukārt konkrētas dzīvesvietas izvēle tikai daļēji nosaka pieejamās iespējas – transporta un jauno tehnoloģiju attīstība nodrošina ātras mobilitātes un tiešsaistes komunikācijas iespējas neatkarīgi no fiziskās atrašanās vietas.

Dzīves kvalitāti mūsdienās vairāk ietekmē iespējas un prakse būt aktīvam sabiedriskajos un sociālajos procesos, būt mobilam izglītībā, praksē un nodarbinātībā, būt iesaistītam pilsoniskajās, brīvā laika, kultūras un veselīga dzīvesveida aktivitātēs. Kur un kā iesaistīties un būt aktīvam – tās lielā mērā ir pašu jauniešu izvēles, bet jaunatnes politikas plānotāju un īstenotāju dienaskārtībā aktuālam jābūt šo iespēju pieejamības un daudzveidības nodrošināšanas jautājumam.

Mūsdienu atvērtajā pasaulē jauniešu dzīves kvalitāti jebkurā lielākā vai mazākā apdzīvotā vietā ietekmē globālās sociāli ekonomiskās attīstības tendences. Viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas nosaka nepieciešamību pēc būtiskām strukturālām pārmaiņām sabiedrībā kopumā un jaunatnes politikā, ir demogrāfiskie izaicinājumi. Saskaņā ar Jaunatnes likumu jaunieši Latvijā ir persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem. Saskaņā ar CSP datiem 2014.gada sākumā Latvijā dzīvoja 291 964 jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem, no kuriem 150 102 (51%) vīrieši un 141 862 (49%) – sievietes. Pēdējo 20 gadu laikā jauniešu skaits Latvijā ir būtiski samazinājies. Ja iedzīvotāju skaits Latvijā kopumā laika periodā no 1990. gada līdz 2014.gadam samazinājies par 25%, tad jauniešu skaits – par 39%. Salīdzinot ar 1990.gadu, šodien Latvijā ir aptuveni par 188 000 jauniešu mazāk, bet salīdzinot ar 2004.gadu – aptuveni par 157 000 jauniešu mazāk. Tātad pēdējo desmit gadu laikā ir novērojams īpaši izteikts jauniešu skaita kritums. Eiropas iedzīvotāju straujā novecošanās jau tuvāko 5–10 gadu laikā radīs vairākas sociālas konsekvences – darbvietu skaits būs lielāks nekā darbspējīgo skaits, palielināsies starppaaudžu nevienlīdzība, pieaugs migrācijas intensitāte, mainīsies vērtības un dzīves stili. Lai efektīvi reaģētu uz šiem izaicinājumiem, nepietiks ar esošās politikas korekcijām – demogrāfiskās tendences prasa pārdomātu, bet līdztekus ambiciozu nacionālo un ES līmeņa politikas izstrādi un koordinētu īstenošanu. Īpaši aktuāla ir nepieciešamība savlaicīgi reformēt ES dalībvalstu sociālās apdrošināšanas sistēmu, kā arī pievērst pastiprinātu uzmanību nodarbinātības formu un veidu dažādošanai.

Otrs būtisks izaicinājums kā Latvijā, tā arī Eiropas jauniešu kontekstā ir nodarbinātība. Latvijā plānošanas dokumentos jaunieši ir noteikti kā viena no prioritārajām mērķa grupām⁴, īstenojot iedzīvotāju nodarbinātību veicinošus aktīvās darba tirgus politikas pasākumus. Galvenie darbības virzieni šajās politikas jomās ir vērsti uz jauniešu bezdarba mazināšanu un integrēšanu darba tirgū, jauniešu sociālo aizsardzību, bērnu un jauniešu nabadzības mazināšanu, jauniešu izglītības kvalitātes un prasmju attīstības nodrošināšanu.

Ekonomiskā krīze ļoti smagi ietekmējusi nodarbinātību tieši jauniešu vidū – atsevišķās valstīs jauniešu bezdarbs pieauga divas un pat trīs reizes. 2013.gadā bez darba Eiropā bija gandrīz seši miljoni jauniešu. Īpaši satraucošs ir ilgstošā bezdarba rādītājs – gandrīz katrs trešais jauniešs bez darba ir ilgāk nekā gadu. Tāpat augsti ir jauniešu nabadzības un sociālās atstumtības riska rādītāji. Saskaņā ar *Eurostat* datiem nabadzības riskam pakļauto 18–24 gadu veco jauniešu īpatsvars Latvijā 2012.gadā bijis 20%, kas ir zemākais rādītājs pēdējo trīs gadu laikā (bet joprojām viens no augstākajiem rādītājiem pēdējo sešu gadu laikā). Latvijā kopumā nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2012.gadā bijis 19% un pēdējo četrus gadus laikā tas ik gadu samazinājies. Tātad situācija jauniešu mērķa grupā ir līdzīga situācijai Latvijas iedzīvotāju vidū kopumā. Tajā pašā laikā negatīvāka ir situācija nepilngadīgo jauniešu un bērnu mērķa grupā – katrs ceturtais jauniešs tajā ir pakļauts nabadzības riskam, un šis rādītājs ir bijis stabils pēdējo piecu gadu laikā. Dienaskārtībā īpaši aktuāls ir arī jautājums par jauniešiem, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu. Minētās tendences izvirza vairākus izaicinājumus jaunatnes jomā – izglītības sistēmas pārorientācija no formālu zināšanu

nodrošināšanas uz prasmju un spēju attīstīšanu, jauniešu līdzdalības un iesaistīšanas formu dažādošana, mērķētu atbalsta aktivitāšu ieviešana īpaši mazaizsargātām jauniešu mērķa grupām.

Jauno tehnoloģiju straujā attīstība ir trešais būtiskais pārmaiņu virzītājs – tās rada gan apdraudējumus, gan iespējas. Personalizēta mācīšanās, jaunas komunikācijas platformas, vietai nepiesaistīta mācīšanās, skolotāju lomas pārmaiņas – tie ir tikai daži no izaicinājumiem, kurus nosaka tehnoloģiju attīstība. Tajā pašā laikā tehnoloģijas nevar uzskatīt par aizvietotāju skolotājiem, mācību procesam, personīgai saskarsmei, tās uzskatāmas tikai par līdzekli, kas ļauj uzlabot un paplašināt mācīšanās, komunikācijas un pieredzes ieguves iespējas gan jauniešiem, gan pieaugušajiem.

Jauniešu nākotni būtiski ietekmē arī daudzas citas globālās pasaules iezīmes: ekoloģijas un ilgtspējas izaicinājumi, jauniešu vērtību maiņa, reģionālā attīstība, pilsoniskuma izpratnes un līdzdalības veidu maiņa. Daudzveidīgās globālās attīstības ietekmes un daudzšķautņainais jauniešu ikdienas dzīves raksturs jaunatnes politikai arvien vairāk prasa būt starpsektorālai⁵. Mūsdienās vairs nav iespējams izglītību skatīt atrauti no darba tirgus, kultūras pieejamību no reģionālās attīstības, veselību no izglītības, līdzdalību no labklājības utt.. Tas savukārt no visām iesaistītajām pusēm prasa kā skaidru koordināciju, tā atvērtību sadarbībai, iesaistot ne tikai valsts un pašvaldības institūcijas, bet arī nevalstiskā sektora un pašu jauniešu pārstāvjus.

Minētie izaicinājumi ir ņemti vērā, izstrādājot Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016.–2020.gadam. Plāna izstrādes nepieciešamību noteica Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam vidusposma novērtējumā konstatētie fakti par būtiskām šī dokumenta nepilnībām, kas liedz pilnvērtīgi plānot un īstenot jaunatnes politiku Latvijā⁶. Pamatnostādnes 2009.–2018.gadam atbilst formālajiem plānošanas dokumenta raksturojumiem, taču pastāv būtiskas normatīvas, strukturālas un saturiskas nepilnības, kuras rada nozīmīgus sekmīgas Pamatnostādņu ieviešanas riskus. Pamatnostādņu vieta kopējā politikas dokumentu sistēmā ir neprecīza, ko rada vāja dokumenta ārējā saskaņotība ar ES un nacionālā līmeņa plānošanas cikliem (2007.–2013.; 2014.–2020.), turklāt, pastāv dokumenta neatbilstība pašreiz spēkā esošajai attīstības politikas plānošanas dokumentu tipoloģijai (pamatnostādnes – vidējā termiņa (5–7 gadi) nozaru politikas plānošanas dokuments) būtiski palielina plānoto politikas rezultātu sasniegšanas risku. Viena no būtiskākajām Pamatnostādņu strukturālajām nepilnībām ir saistīta ar faktu, ka tajā ir sniegts jaunatnes problēmu raksturojums, taču nav definēta problēmu hierarhiskā struktūra un vajadzību apmierināšanas prioritātes, kas neļauj konstatēt galveno plānoto rīcībpolitikas vīziju jeb fokusu. Turklāt politikas mērķa un apakšmērķu atrautība gan no esošās situācijas raksturojumiem (hierarhiski augstāk esošajiem dokumenta strukturālajiem elementiem), gan no plānotajiem uzdevumiem rīcības virzienu ietvaros (zemākajiem dokumenta strukturālajiem elementiem) rada riskus, ka jaunatnes politikas ietvaros īstenotās darbības nebūs vērstas uz aktuālo dažādu jaunatnes grupas segmentu specifisko problēmu risinājumu.

Jānorāda arī uz vairākām nepilnībām saturiskā aspektā. Nepilnīgs uzdevumu definējums rīcības virzienu ietvaros rada riskus, ka ilgstoši netiek īstenotas būtiskas darbības jaunatnes grupai aktuālu problēmu risināšanai. Turklāt neprecīzs uzdevumu definējums liedz veikt korektu plānošanas dokumenta izvērtējumu. Rezultāti un rezultatīvie rādītāji Pamatnostādņēs ir noteikti pietiekami konkrēti, tie lielākajā daļā gadījumu izmērāmi, taču ne vienmēr ļauj objektīvi izvērtēt politikas un darbības rezultātus vispusīgi un pēc būtības. Rezultatīvo rādītāju definēšanā dominējusi datu pieejamības metode (rezultatīvo rādītāju sarakstā iekļauti tie, kas dokumenta izstrādes stadijā tika mērīti dažādos pētījumos, uz kuriem arī sniegtas atsauces, nevis pazīmes, kas ir rezultatam atbilstošs indikators pēc būtības), kas noteicis tādu rezultatīvo rādītāju izvēli, kuriem raksturīga maza informatīvā slodze. Būtiskas problēmas dokumenta korekta novērtējuma un rezultātu/rezultatīvo rādītāju analīzes un interpretācijas veikšanā rada mērķa formulējumā izmantoto atslēgas jēdzienu (jauniešu dzīves kvalitātes un pāreja no bērna uz pieaugušā statusu) definējuma trūkums. Rīcības virzienu ietekmes novērtējuma korektas veikšanas priekšnoteikums ir plānošanas dokumenta strukturāla pēctecība un daudzdimensionālu jēdzienu operacionalizēšana. It īpaši dzīves kvalitātes jēdziena izpratnes precizējuma trūkums liedz korekti konstatēt saikni starp darbības rezultātiem un jauniešu dzīves kvalitātes izmaiņām, kas ir galvenais politikas veidotāju intereses objekts politikas novērtēšanas kontekstā.

Balstoties šajos secinājumos par Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam normatīvajām un saturiskajām nepilnībām, izstrādātajā jaunajā vidēja termiņa jaunatnes politikas plānošanas dokumentā novērstas konstatētās nepilnības un veikti vairāki būtiski politikas plānošanas uzlabojumi.

Pirmkārt, veikta plānojamo un īstenojamo rīcības virzienu un aktivitāšu pārskatīšana un koncentrēšana būtiskākajās problēmjomās. Ņemot vērā jaunatnes politikas starpsektorālo raksturu un ļoti plašo iesaistīto institūciju un mērķauditoriju daudzumu, vēlamu un nepieciešamo aktivitāšu loks ir izteikti plašs. Tāpēc būtiska ir to prioritizēšana un potenciāli efektīvāko aktivitāšu identificēšana. Tas ļāvis Plāna izstrādes procesā, izmantojot plašu datu un informācijas klāstu, kā arī konsultējoties ar dažādu jomu ekspertiem, definēt būtiskākās jaunatnes jomas problēmas un efektīvākos to risināšanas rīkus (aktivitātes), tādējādi koncentrējot plānotās rīcības tajās jomās, kur darbs ar jaunatni potenciāli sniegs lielāko atdevi vidējā un ilgtermiņā.

Otrkārt, Plāna izstrādi raksturo sistēmiska pieeja – tikai skatot kontekstā politikas plānošanu, īstenošanas iespējas un ierobežojumus, iespējams efektīvizēt veicamās aktivitātes. Plāna īstenošanas efektivitāti nosaka rīcības virzienos un sasniedzamajos rezultātos iekļautā iekšējā loģika – pierādījumos balstīta jaunatnes politikas izstrāde ir tās efektivitātes būtisks priekšnoteikums, tāpat kā dažādo un daudzveidīgo jaunatnes politikas īstenošanā iesaistīto institūciju sadarbība un kopīgs darbs, kā arī darbā ar jaunatni iesaistīto personu un institūciju kapacitātes stiprināšana. Veicot uzlabojumus šajos rīcības virzienos, iespējams būtiski uzlabot jauniešu līdzdalību, sabiedrisko aktivitāti, sekmīgu iekļaušanos darba tirgū, kā arī veselīgu un aktīvu dzīvesveidu.

Treškārt, Plāna struktūra īpaši akcentē nepieciešamību plānotās aktivitātes īstenot kompleksi un kontekstuāli, nevis kā nodalītu, atsevišķu aktivitāšu kopumu. Izstrādātie rīcības virzieni ir savstarpēji papildinoši – to efektivitāti noteiks sinerģiska to īstenošana.

Īstenojot Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016.–2020.gadam, jaunatnes politikai būs būtiska sociāli ekonomiskā ietekme kā īstermiņā, tā vidējā un ilgtermiņā. Īstermiņā plānotā jaunatnes politika būtiski uzlabos jauniešiem pieejamās iespējas, sniegs atbalstu jauniešu profesionālai, personīgai un sociāli aktīvai izaugsmei, sekojoši nodrošinot jaunatnes politikas aktivitāšu pozitīvu ietekmi uz socioekonomisko attīstību kā pašvaldību, tā reģionālā un nacionālā mērogā. Vidējā un ilgtermiņā sagaidāma jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanās – jauniešiem pieejamo līdzdalības un aktivitāšu iespēju paplašināšanās, informācijas un konsultāciju atbalsta pieejamība, veselīga un aktīva dzīvesveida praktizēšanas popularitāte. Savukārt jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanās minētajos aspektos ilgtermiņā samazinās budžeta izdevumus, kas jānovirza jauniešu sociālo, psiholoģisko, veselības u.c. veida problēmu (neveselīga dzīvesveida sekas, sportisko aktivitāšu trūkums, brīvā laika pavadīšanas iespēju trūkums u.tml.) risināšanai. Tādējādi plānotā jaunatnes politika radīs ne tikai sociāli ekonomiskus efektus, bet arī nodrošinās pozitīvu ietekmi uz valsts un pašvaldību budžetiem, samazinās saistīto izmaksu apjomu, pozitīvi ietekmēs makroekonomisko vidi un teritoriju attīstību.

Sīkāku situācijas aprakstu skatīt pielikumā.

III. PLĀNA MĒRĶIS, RĪCĪBAS VIRZIENI UN UZDEVUMI

Jaunatnes politikas mērķis – uzlabot jauniešu dzīves kvalitāti veidojot jauniešiem atbalstošu un iekļaujošu vidi, atbalstot viņu iniciatīvas un līdzdalību, kā arī stiprinot jauniešu uzņēmīgumu, veselīgu dzīvesveidu.

Ņemot vērā rezolūcijā par atjauninātu regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā (2010–2018.gads) minētos jaunatnes politikas astoņus aspektus: līdzdalība, izglītības un apmācība, jaunrade un kultūra, sociālā iekļaušana, jaunatnes un pasaule, brīvprātīgais darbs, nodarbinātība un uzņēmējdarbība un veselība un labklājība ir izstrādāts rīcības plāns.

Balstoties uz šiem aspektiem un ņemot vērā Latvijā esošo situāciju jaunatnes politikas jomā ir izstrādāti šādi rīcības virzieni:

1. VIDE

1.1. Izglītība un apmācība

1.1.1. attīstīt pašvaldību darbinieku profesionālo pilnveidi darba ar jaunatni īstenošanā

1.1.2. paplašināt, atbalstīt un attīstīt jaunatnes informācijas punktu tīklojumu reģionos un regulāri profesionāli pilnveidot jaunatnes lietu speciālistu un darbā ar jaunatni iesaistīto personu kompetenci jaunatnes informācijas jomā

1.1.3. izstrādāt vienotu modeli jauniešu neformālās izglītības attīstīšanai un atzīšanai valsts mērogā, veicinot arī neformālās izglītības metožu izmantošanu

1.1.4. veicināt jauniešu mobilitāti (jo īpaši, kas veicina izglītošanos un brīvprātīgo darbu) un dalību dažādās mobilitātes programmās

1.1.5. veicināt un nodrošināt jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā iesaistīto personu efektīvu savstarpējo sadarbību un operatīvu informācijas apmaiņu jaunatnes politikas izstrādes, īstenošanas un politikas rezultātu izvērtēšanas procesā.

1.2. Sociālā iekļaušana

1.2.1. pilnveidot valsts atbalsta mehānismu darbam ar sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem

2. LĪDZDARBOŠANĀS

2.1. Līdzdalība

2.1.1 veicināt un nodrošināt jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā iesaistīto personu efektīvu savstarpējo sadarbību un operatīvu informācijas apmaiņu jaunatnes politikas izstrādes, īstenošanas un rezultātu izvērtēšanas procesā

2.1.2 attīstīt regulāru situācijas monitoringu, izpēti un analīzi jaunatnes politikā

2.1.3 nodrošināt Latvijas pārstāvniecību starptautiskajās institūcijās, starptautiskajās jaunatnes organizācijās un sadarbības tīklos jaunatnes jomā

2.1.4 nodrošināt jauniešiem iespēju līdzdarboties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu pieņemšanā valsts un pašvaldību mērogā, sekmēt jauniešu līdzdalību pārstāvniecības demokrātijā un stiprināt jaunatnes organizāciju kapacitāti

2.1.5 popularizēt brīvprātīgā darba ieguvumus sabiedriskā labuma darbības jomās un veicināt jauniešu motivāciju veikt brīvprātīgo darbu

2.1.6 nodrošināt aktuālas, viegli uztveramas informācijas pieejamību jauniešiem par viņu tiesībām, pienākumiem, atbildību un iespējām

2.1.7 aktualizēt normatīvo bāzi jaunatnes politikas jomā

3. PERSONĪBAS PILNVEIDE

3.1. Nodarbinātība un uzņēmējdarbība, uzņēmīgums

3.1.1. pilnveidot un nodrošināt pieejamu finanšu, metodisko un informatīvo atbalsta mehānismu jauniešiem, kas vēlas uzsākt komercdarbību

3.1.2. nodrošināt karjeras atbalstu jauniešiem, ar kura palīdzību varētu jau agrīnā attīstības posmā palīdzēt noteikt bērna un jaunieša interesēm un spējām vispiemērotāko nākotnes profesiju

3.2. Veselība un labklājība

3.2.1. popularizēt veselīgu un aktīvu dzīvesveidu jauniešu vidū

3.2.2. uzlabot jauniešu informētību par veselības aprūpes sistēmu valstī un pieejamajiem valsts apmaksātajiem veselības aprūpes pakalpojumiem un veselības veicināšanas iespējām.

IV. PLĀNA SASAISTE AR CITIEM ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM UN LATVIJAI SAISTOŠAJIEM STARPTAUTISKAJIEM TIESĪBU AKTIEM UN POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

ES līmeņa dokumenti.

Līgumā par ES darbību konsolidētajā versijā (Lisabonas līgums) ES kompetence ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības izglītības, jaunatnes un sporta jomā.

Lisabonas līguma 165.pantā ir noteikts, ka ES rīcība ir vērsta uz to, lai "palīdzētu attīstīties jaunatnes apmaiņai", ar piebildi, ka tās mērķis ir arī "sekmēt jauniešu dalību Eiropas demokrātiskajā dzīvē".

Eiropas Jaunatnes pakts (turpmāk – Pakts) ir instruments, ar kura palīdzību ir plānots sasniegt Lisabonas mērķus, vairojot darbavietas un izaugsmi. Pakta uzmanība pievērsta trim jomām: i) jaunatnes nodarbinātība, integrācija un sociālā labklājība, ii) izglītība, apmācība un mobilitāte, un iii) darba dzīves un ģimenes dzīves saskaņošana.

"ES jaunatnes stratēģija – ieguldīt jaunatnē, iesaistīt jauniešus" balstās uz divām pieejām – ieguldījums jaunatnē, kas nozīmē "lielāku resursu piešķiršanu, lai izstrādātu politikas jomas, kas ikdienā ietekmē jauniešus, un uzlabotu viņu labklājību" un jauniešu līdzdalības veicināšana, kas paredz "jauniešu potenciāla veicināšanu, lai atjauninātu sabiedrību un palīdzētu sasniegt ES vērtības un mērķus".

Rezolūcijā par atjauninātu regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā (2010–2018.gads) ir noteikti šādi mērķi: i) vairāk vienlīdzīgu iespēju visiem jauniešiem izglītības jomā un darba tirgū, un ii) visu jauniešu aktīva pilsonība, sociāla iekļaušana un solidaritāte.

"Eiropas 2020" stratēģijā tiek uzsvērts, ka svarīgi ir izstrādāt un īstenot tādas politikas pasākumus, kas visiem jauniešiem palīdzēs iegūt darba tirgum atbilstošas prasmes un zināšanas, lai līdzdarbotos uz zināšanām balstītā ekonomikā un piedalītos sabiedrības dzīvē.

"Eiropa 2020" noteiktās prioritātes "Gudra izaugsme" un "Iekļaujoša izaugsme" tiešā veidā skar jaunatnes politikas jautājumus – izglītības kvalitātes uzlabošanu, jauniešu bezdarba mazināšanu, jauniešu sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas veicināšanu un jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET grupas jaunieši) integrēšanu.

Trījas Prezidentūras laikā tika apstiprināti Padomes secinājumi par jaunatnes politikas potenciāla palielināšanu, sasniedzot "Eiropa 2020" stratēģijas mērķus. Šajos secinājumos tika izteikts aicinājums veidot spēcīgāku saikni un lielāku kohēziju starp jaunatnes politiku (jaunatnes stratēģijām) un "Eiropa 2020" stratēģiju.

Lietuva savā Prezidentūrā apņēmas šo aicinājumu iedzīvināt, izstrādājot rīcības plānu, kas skars arī nākamo triju prezidējošo ES valstu ("TRIO") periodu.

Šie secinājumi noveda pie jaunu ES finanšu programmu izveides: iniciatīva "Jauniešu garantija" un EK programma "Erasmus +".

Nacionālā līmeņa dokumenti.

2009.gada 1.janvārī stājās spēkā Jaunatnes likums. Saeima pieņēma Jaunatnes likumu ar mērķi uzlabot jauniešu – personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem – dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni. Jaunatnes likums nosaka jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītās personas un to kompetenci šīs politikas jomā, jauniešu līdzdalību jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā, kā arī pamatprincipus finansējuma piešķiršanai jauniešu iniciatīvām, līdzdalībai lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī darbam ar jaunatni.

Ilgtermiņa konceptuālais dokuments "Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā" nosaka uz cilvēku centrētu Latvijas izaugsmes modeli. Galvenais izaugsmes resurss ir katra iedzīvotāja zināšanas un gudrība, to prasmīga izmantošana. Mērķis – ikviena cilvēka dažādu dzīves kvalitātes aspektu paaugstināšana, kas sasniedzams, aktīvi izmantojot iedzīvotāju uzkrāto zināšanu potenciālu.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam izdalītas 4 jomas, kas veido pamatu Latvijas sabiedrības nākotnei: jaunrade, tolerance, sadarbība un līdzdalība.

*Jaunrade – spēja radīt jaunas idejas, rīcības formas vai arī sasaistīt esošās idejas, konceptus, metodes un rīcības jaunā veidā. *Tolerance paredz visu veidu sociālās atstumtības un diskriminācijas mazināšanu, ieskaitot ienākumu nevienlīdzību, vecuma un dzimuma diskrimināciju darba tirgū, etniskos aizspriedumus un lingvistiskās institucionālās barjeras. *Sadarbība ir horizontālā un vertikālā starp institūcijām un iedzīvotājiem. *Līdzdalība – katrs ir atbildīgs par savu rīcību.

Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam – kā prioritāte ir izvirzīta "Cilvēka drošumspeja" – jauniešu nodarbinātības veicināšana, kvalitatīvas izglītības nodrošināšana jauniešiem un pieeja neformālās izglītības aktivitātēm, jauniešu līdzdalība un iesaistīšana, jauniešu veselīgā dzīves veida veicināšana, sociālā iekļaušana.

Atbildīgo nozaru ministriju pamatnostādnes (izglītības sektorā, sociālajā jomā, veselības, sporta jomā utt.).

Reģionālās politikas pamatnostādnes 2013.–2019.gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2013.gada 29.oktobra rīkojumu Nr.496). Reģionālās politikas pamatnostādnes nosaka, ka galvenais uzsvars reģionālās politikas ietvaros ir reģionu ekonomika, aplūkojot teritorijas attīstības jautājumus no reģionālās perspektīvas, t.i., pievēršot uzmanību situācijas atšķirībām starp reģioniem/pašvaldībām un līdz ar to paredzot iespējas īstenot diferencētus risinājumus. Balstoties uz reģionu ekonomiku kā centrālo uzstādījumu, Latvijas reģionālajā politikā tiek noteiktas jaunas mērķteritorijas jeb teritoriālais fokuss, plašāka teritoriālās pieejas izmantošana investīciju sniegšanā teritorijām, tematiska koncentrēšanās reģionālās attīstības veicināšanā ar uzsvaru uz uzņēmējdarbības aktivitātes stimulēšanu teritorijās, kā arī uzsvars uz plašu dažādu pušu iesaisti reģionālās politikas mērķu sasniegšanā.

Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam⁷ – kā virsmērķi nosaka palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību. Pamatnostādnēs paredzēti pasākumi dažādām sabiedrības veselības mērķa grupām (t.sk. bērniem un jauniešiem) veselīga dzīvesveida veicināšanā, tādējādi samazinot hronisko neinfekcijas slimību riska faktoru izplatību (aptaukošanās, mazkustīgs dzīvesveids, neveselīgs uzturs, atkarību izraisošo vielu lietošana u.c.) Latvijas sabiedrībā.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (apstiprinātas Saeimā 2014.gada 22.maijā) par virsmērķi izglītības attīstības politikai izvirza kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei.

Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, kas izstrādāts, lai nākamo septiņu gadu laikā sekmētu iekļaujošāka darba tirgus veidošanos, pilnvērtīgi izmantojot Latvijas iedzīvotāju cilvēkresursu potenciālu, tajā skaitā mazinot bezdarba sociālās sekas, atbalstot bez darba palikušo cilvēku atgriešanos darba tirgū un sociālās atstumtības riskam pakļauto grupu pārstāvju pēc iespējas ilgu noturēšanos darba tirgū, kā arī uzlabojot darba vietu kvalitāti⁸.

Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017.gadam ietverti uzdevumi ģimenes vērtību stiprināšanai. Pamatnostādnēs noteiktais ģimenes valsts politikas virsmērķis ir veicināt ģimeņu nodibināšanu, stabilitāti, labklājību un sekmēt dzimstību, kā arī stiprināt laulības institūciju un tās vērtību sabiedrībā⁹.

Profesionāla sociālā darba pamatnostādnes 2014.–2020.gadam ar mērķi veicināt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību – kā viens no apakšmērķiem tiek izvirzīts – uzlabot sociālā darba pieejamību, kvalitāti un efektivitāti¹⁰.

Sporta politikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam¹¹, kuru mērķis ir palielināt to Latvijas iedzīvotāju īpatsvaru, kas vismaz 1–2 reizes nedēļā nodarbojas ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm. Pamatnostādnēs definētā sporta politikas mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi apakšmērķi: 1) veicināt iedzīvotāju (it īpaši bērnu un jauniešu) fizisko aktivitāti, 2) sekmēt sportistu sagatavošanas un sacensību sistēmas attīstību, 3) uzlabot bērnu un jauniešu ar paaugstinātu fizisko slodzi, augstu sasniegumu sportistu un sportistu ar invaliditāti veselības aprūpi un medicīnisko uzraudzību, 4) sekmēt sporta infrastruktūras pieejamību un attīstību, 5) nodrošināt ilgtspējīgu sporta finansēšanas sistēmas izveidi.

Informatīvais ziņojums "Par Jaunsardzes attīstību 2015.–2024. gadā", kas paredz, ka līdz 2018.gadam ap 9500 jauniešu būs iespēja piedalīties Jaunsardzes kustībā, kas būs nodrošināta katrā Latvijas pašvaldībā ar proporcionāli plašāku pieejamību lielākajās republikas pilsētās. Savukārt līdz 2024.gadam plānots iesaistīt Jaunsardzē un Valsts aizsardzības mācības kā izvēles priekšmeta skolās apgūvē ap 16 000 jauniešu. Pašlaik Jaunsardzē iesaistījušies ap 6500 jauniešu vecumā no 10 līdz 21 gadam.¹²

"Jaunsardzes un jaunatnes valstiskās audzināšanas attīstības vadlīnijas 2015.–2019.gadam" kas apstiprinātas ar aizsardzības ministra 2015.gada 7.jūlija pavēli Nr.94.

V. POLITIKAS REZULTĀTI UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI TO SASNIEGŠANAI

		Bāzes vērtība	2017.gads	2020.gads
Politikas rezultāts 1: Nodrošināta aktuālāko datu un informācijas pieejamība par jaunatni un jaunatnes politiku	Rezultatīvais rādītājs 1.1: jauniešu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu	0	20%	45%
	Rezultatīvais rādītājs 1.2: darbā ar jaunatni iesaistīto personu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu www.jaunatneslietas.lv	0	30%	60%
	Rezultatīvais rādītājs 1.3: Izveidoto informācijas centru skaits jauniešu centros	17 jaunatnes multifunkcionālajos centros (2014)		
Sasaiste: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam izdalītas 4 jomas, kas veido pamatu Latvijas sabiedrības nākotnei: jaunrade, tolerance, sadarbība un līdzdalība. *Sadarbība ir horizontālā un vertikālā starp institūcijām un iedzīvotājiem. Jaunatnes likumā 2. ¹ panta ceturtajā daļā noteikts, ka viens no jaunatnes politikas pamatprincipiem – informācijas pieejamības princips, kas paredz sekmēt jauniešu nodrošināšanu ar viņu attīstības vajadzībām atbilstošu informāciju. Līgumā par ES darbību konsolidētajā versijā (Lisabonas līgums) ES kompetence ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības izglītības, jaunatnes un sporta jomā.				

		Bāzes vērtība	2017.gads	2020.gads
Politikas rezultāts 2: Nodrošināta valsts un pašvaldību institūciju sadarbība un saskaņota darbība jaunatnes politikas īstenošanā, tai skaitā iesaistoties starptautiskos sadarbības tīklos	Rezultatīvais rādītājs 2.1: pašvaldību skaits, kurās ir jaunatnes lietu speciālists vai persona, kura veic darbu ar jaunatni (tai skaitā NVO ar deleģējumu) Avots: http://www.jaunatneslietas.lv/cela-raditajs	101 (2013)	110	119
	Rezultatīvais rādītājs 2.2: Starptautisko sadarbības, tai skaitā jaunatnes organizāciju, līgumu ietvaros īstenoto pasākumu skaits	4 pasākumi gadā/-	12/10 JO pasākumi	24/15 JO pasākumi
Sasaiste: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam izdalītas 4 jomas, kas veido pamatu Latvijas sabiedrības nākotnei: jaunrade, tolerance, sadarbība un līdzdalība. *Sadarbība ir horizontālā un vertikālā starp institūcijām un iedzīvotājiem.				

Profesionāla sociālā darba pamatnostādnes 2014.–2020.gadam ar mērķi veicināt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību – kā viens no apakšmērķiem tiek izvirzīts – uzlabot sociālā darba pieejamību, kvalitāti un efektivitāti.
 Jaunatnes likuma 5.pants nosaka pašvaldību tiesības izveidot institucionālo sistēmu darbam ar jaunatni pašvaldībās, tai skaitā jaunatnes lietu speciālista amata vietu.
 Līgumā par ES darbību konsolidētajā versijā (Lisabonas līgums) ES kompetence ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības izglītības, jaunatnes un sporta jomā.

		Bāzes vērtība	2017.gads	2020.gads
Politikas rezultāts 3: Nodrošināts atbalsta mehānisms darbu ar jaunatni veicošām personām	Rezultatīvais rādītājs 3.1: notikušo jaunatnes speciālistu kvalifikācijas celšanas pasākumu skaits gadā/ apmācīto personu skaits gadā	0	2/50	2/50
	Rezultatīvais rādītājs 3.2: metodisko materiālu skaits gadā/ metodisko tikšanos skaits gadā	0	1/2	1/2
	Rezultatīvais rādītājs 3.3: katrā plānošanas reģionā ir izveidota jaunatnes lietu koordinatora amata vieta	0	2	5
	Rezultatīvais rādītājs 3.4 Nodrošināta informatīvā tikšanās ar jauniešu centru vadītājiem un darbiniekiem	0	1 gadā	1 gadā
	Rezultatīvais rādītājs 3.5 Notikušo pasākumu skaits darba ar jaunatni popularizēšanas un atzīšanas veicināšanai (balva u.c. pasākumi)	2 gadā	2 gadā	2 gadā
	Rezultatīvais rādītājs 3.6: Pašvaldību skaits, kurās ir izstrādāta darba ar jaunatni stratēģija vai darba ar jaunatni organizēšanas jautājumi iekļauti kādā no pašvaldības attīstības plānošanas dokumentiem	0	50	70
	Rezultatīvais rādītājs 3.7: darba ar jaunatni veicošo personu vērtējums par metodisko atbalstu (ir pieejams viss nepieciešamais atbalsts un informācija)	0	60%/ no jaunatnes darbiniekiem novērtē, ka ir pieejams viss nepieciešamais atbalsts un informācija	80% no jaunatnes darbiniekiem novērtē, ka ir pieejams viss nepieciešamais atbalsts un informācija

Sasaiste: Jaunatnes likums (stājās spēkā ar 2009.gada 1.janvāri). 2008.gada 8.maijā Saeima pieņēma Jaunatnes likumu ar mērķi uzlabot jauniešu – personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem – dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni. Jaunatnes likums nosaka jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītās personas un to kompetenci šīs politikas jomā, jauniešu līdzdalību jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā, kā arī pamatprincipus finansējuma piešķiršanai jauniešu iniciatīvām, līdzdalībai lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī darbam ar jaunatni.

Līgumā par ES darbību konsolidētajā versijā (Lisabonas līgums) ES kompetence ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības izglītības, jaunatnes un sporta jomā. Paktā uzmanība pievērsta trim jomām: i) jaunatnes nodarbinātība, integrācija un sociālā labklājība, ii) izglītība, apmācība un mobilitāte, un iii) darba dzīves un ģimenes dzīves saskaņošana.

"ES jaunatnes stratēģija – ieguldīt jaunatnē, iesaistīt jauniešus" balstās uz divām pieejām – ieguldījums jaunatnē, kas nozīmē "lielāku resursu piešķiršanu, lai izstrādātu politikas jomas, kas ikdienā ietekmē jauniešus, un uzlabotu viņu labklājību" jauniešu līdzdalības veicināšana, kas paredz "jauniešu potenciāla veicināšanu, lai atjauninātu sabiedrību un palīdzētu sasniegt ES vērtības un mērķus".

		Bāzes vērtība	2017.gads	2020.gads
Politikas rezultāts 4:	Rezultatīvais rādītājs 4.1:			

Nodrošināta jauniešu pilnvērtīga līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā un sabiedriskajā dzīvē	jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm Avots: Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai, SIA "Excolo"	25% (2013)	30%	35%
	Rezultatīvais rādītājs 4.2: jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir visas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm Avots: Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai, SIA "Excolo"	43% (2013)	40%	45%.
	Rezultatīvais rādītājs 4.3: jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas vai visas iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu valsts /pašvaldību līmenī Avots: Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia"	15% / 22%	18%/ 27%	25%/ 30%
	Rezultatīvais rādītājs 4.4: palielināties jaunatnes organizāciju skaits jaunatnes organizāciju sarakstā Avots: http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/8049.html	21 (2013)	26	35
	Rezultatīvais rādītājs 4.5: jauniešu īpatsvars (%) jaunatnes nevalstiskajās organizācijās Avots: Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai, SIA "TNS Latvia"	11% (2012)	14%	17%
	Rezultatīvais rādītājs 4.6: samazinās jauniešu īpatsvars (%), kuri ir pasīvi jebkāda veida aktivitātēs Avots: Informatīvais ziņojums "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam īstenošanu no 2009.gada līdz 2013.gadam, IZM	26% (2013)	20%	15%
	Rezultatīvais rādītājs 4.7: ES strukturētā dialoga konsultācijās iesaistīto jauniešu skaits Avots: īstenošana iesniegtā informācija IZM	800	900	1200
	Rezultatīvais rādītājs 4.8: Attīstīta institucionālā darba ar jaunatni sistēma pašvaldībās (pašvaldību īpatsvars, kurās vienlaikus darbojas jauniešu centrs, jauniešu dome un jaunatnes konsultatīvā komisija)	0	30%	40%
	Rezultatīvais rādītājs 4.9: Jauniešu īpatsvars (%), kuri brīvprātīgo darbu veic regulāri (vairākas reizes gadā) Avots: Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai, SIA "Excolo"	9% (2013)	12%/	15%
	Rezultatīvais rādītājs 4.10: Jauniešu īpatsvars (%), kuri brīvprātīgo darbu veikuši vienu reizi gadā un retāk Avots: Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai, Excolo	43% (2013)	40%	45%.
	Rezultatīvais rādītājs 4.11: Jauniešu īpatsvars, kuri uzticas politiskajām partijām/ /pašvaldībai/Saeimai	6%/ 29%/ 9% (2015)	9%/ 32%/ 11%	12%/ 35%/ 13%

Avots: Pētījums "Jauniešu politiskā līdzdalība Latvijā", 2015.gads	(2013)		
Rezultatīvais rādītājs 4.12: jauniešu īpatsvars vecuma grupā 18–25 gadi, kas piedalās valsts un pašvaldību vēlēšanās Avots: Vēlētāju attieksmju pētījums, 2014.gads, SKDS	65% (2014)	68%	70%

Sasaiste: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam izdalītas 4 jomas, kas veido pamatu Latvijas sabiedrības nākotnei: jaunrade, tolerance, sadarbība un līdzdalība.
*Līdzdalība – katrs ir atbildīgs par savu rīcību.

Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam – kā prioritāte ir izvirzīta "Cilvēka drošumspeja" – jauniešu nodarbinātības veicināšana, kvalitatīvas izglītības nodrošināšana jauniešiem un pieeja neformālās izglītības aktivitātēm, jauniešu līdzdalība un iesaistīšana, jauniešu veselīgā dzīves veida veicināšana, sociālā iekļaušana.

Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju Rezolūcija par pārskatu pār strukturēto dialogu ar jauniešiem attiecībā uz jaunatnes līdzdalību Eiropas demokrātiskajā dzīvē (2012/C 380/01).

Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju Rezolūcija par strukturēto dialogu ar jauniešiem attiecībā uz jauniešu nodarbinātību (2011/C 164/01).

Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju Rezolūcija (2014.gada 20.maijs) par pārskatu pār strukturētā dialoga procesu, tostarp jauniešu sociālo iekļaušanu.

Padomes Rezolūcija (2009.gada 27.novembris) par atjauninātu regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā (2010–2018) (2009/C 311/01).

Līgumā par ES darbību konsolidētajā versijā (Lisabonas līgums) ES kompetence ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības izglītības, jaunatnes un sporta jomā. 165.pantā ir noteikts, ka ES rīcība ir vērsta uz to, lai "palīdzētu attīstīties jaunatnes apmaiņai", ar piebildi, ka tās mērķis ir arī "sekmēt jauniešu dalību Eiropas demokrātiskajā dzīvē".

Tāpat saskaņā ar Partnerības līgumu Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība" un Eiropas Savienības stratēģiju "Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei", kur tiek uzsvērts, ka svarīgi ir izstrādāt un īstenot tādas politikas pasākumus, kas visiem jauniešiem palīdzēs iegūt darba tirgum atbilstošas prasmes un zināšanas, lai līdzdarbotos uz zināšanām balstītā ekonomikā un piedalītos sabiedrības dzīvē.

							Bāzes vērtība	2017.gads	2020.gads	
Politikas rezultāts 5: Nodrošināts jauniešu konkurētspējas, prasmju un kompetenču pieaugums, iekļaujoties darba tirgū	Rezultatīvais rādītājs 5.1: Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) Avots: Informatīvais ziņojums "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.–2018.gadam īstenošanu no 2009.gada līdz 2013.gadam, IZM						28,5% (2013)	25%	20%	
	Rezultatīvais rādītājs 5.2: NVA neregistrēto NEET jauniešu skaits, kas sekmīgi izpildījuši individuālo pasākumu programmu Eiropas Sociālā fonda finansējuma ietvaros. Avots: darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība"						0	2 215	3 684*	
	Rezultatīvais rādītājs 5.3: Jauniešu īpatsvars pa reģioniem, kuri vēlas būt uzņēmēji – darba devēji Avots: Rakstu krājums "JAUNIEŠI LATVIJĀ 2008–2013: AKTIVITĀTE, MOBILITĀTE, LĪDZDALĪBA", SIA "Excolo"						37% (2013)	40%	45%	
	REĢIONS						VISI			
	Rīga	Pierīga	Zemgale	Vidzeme	Kurzeme	Latgale		37%		
Rezultatīvais rādītājs 5.4: Jauniešu īpatsvars pa reģioniem, kuri vēlas būt pašnodarbinātie Avots: Rakstu krājums "JAUNIEŠI LATVIJĀ 2008–2013: AKTIVITĀTE, MOBILITĀTE, LĪDZDALĪBA",						26% (2013)	28%	30%		
REĢIONS						VISI				
Rīga	Pierīga	Zemgale	Vidzeme	Kurzeme	Latgale					

27%	16%	23%	25%	27%	37%	26%			
Rezultatīvais rādītājs 5.5:									
Pieaudzis karjeras konsultantu skaits pašvaldībā							0	pieaug	pieaug
Rezultatīvais rādītājs 5.6:									
Vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu skaits, kas nodrošina karjeras atbalstu izglītojamajiem							86 (2013)	295	328*
Rezultatīvais rādītājs 5.7:									
Vispārējās izglītības iestāžu skaits, kas ievieš individuālu pieeju izglītojamo kompetenču attīstībai							23 (2013)	180	200*
Rezultatīvais rādītājs 5.8:									
Kvalifikāciju ieguvušie dalībnieki tūlīt pēc dalības apmācībās/ Personu skaits							1 683 (2012)	12 015	12 015
Rezultatīvais rādītājs 5.9:									
Dalībnieki, kas ir bezdarbnieki un pabeidz JNI atbalstīto intervenci							2 935 (2012)	12 920	12 920
Rezultatīvais rādītājs 5.10:									
Dalībnieki, kas ir bezdarbnieki un pēc aiziešanas saņem darba, pieaugušo izglītības, mācekļa vai prakses vietas piedāvājumu							1 760 (2012)	11 266	11 266
Rezultatīvais rādītājs 5.11:									
Dalībnieki, kas ir bezdarbnieki un pēc aiziešanas iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, vai ir nodarbināti, tostarp pašnodarbināti							1 760 (2012)	11 266	11 266
Rezultatīvais rādītājs 5.12:									
Dalībnieki, kas ir ilgstošie bezdarbnieki, un pabeidz JNI atbalstīto intervenci							2 765 (2012)	3 420	3 420
Rezultatīvais rādītājs 5.13:									
Dalībnieki, kas ir ilgstošie bezdarbnieki un saņem darba, pieaugušo izglītības, mācekļa vai prakses vietas piedāvājumu pēc aiziešanas							1 659 (2012)	2 052	2 052
Rezultatīvais rādītājs 5.14:									
Dalībnieki, kas ir ilgstošie bezdarbnieki un pēc aiziešanas iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, vai ir nodarbināti, tostarp pašnodarbināti							1 659 (2012)	2 052	2 052
Rezultatīvais rādītājs 5.15:									
Neaktīvie dalībnieki, kas nav iesaistīti izglītībā vai apmācībā un pabeidz JNI atbalstīto intervenci							690 (2012)	6 500	6 500
Rezultatīvais rādītājs 5.16:									
Neaktīvie dalībnieki, kas nav iesaistīti izglītībā vai apmācībā un saņem darba, pieaugušo izglītības, mācekļa vai prakses vietas piedāvājumu pēc aiziešanas							1 053 (2012)	3 900	3 900
Rezultatīvais rādītājs 5.17:									
Neaktīvie dalībnieki, kas nav iesaistīti izglītībā vai apmācībā un pēc aiziešanas iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, vai ir nodarbināti, tostarp pašnodarbināti							1 053 (2012)	3 900	3 900
Rezultatīvais rādītājs 5.18:									
Dalībnieki, kas piedalās pieaugušo izglītībā, apmācības programmās, kuras pabeidzot, tiek iegūta kvalifikācija, mācekļa prakse vai stažēšanās pasākumos sešos mēnešos pēc aiziešanas							526 (2012)	1 673	1 673
Rezultatīvais rādītājs 5.19:									
Nodarbinātībā iesaistītie dalībnieki sešos mēnešos pēc aiziešanas							1 376 (2012)	5826	5 826
Rezultatīvais rādītājs 5.20:									
							14	∞	∞

Pašnodarbinātībā iesaistītie dalībnieki sešos mēnešos pēc aiziešanas	(2012)	ou	ou
<p>Sasaiste: "Eiropas 2020" stratēģijā tiek uzsvērts, ka svarīgi ir izstrādāt un īstenot tādas politikas pasākumus, kas visiem jauniešiem palīdzēs iegūt darba tirgum atbilstošas prasmes un zināšanas, lai līdzdarbotos uz zināšanām balstītā ekonomikā un piedalītos sabiedrības dzīvē.</p> <p>"Eiropa 2020" noteiktās prioritātes "Gudra izaugsme" un "Iekļaujoša izaugsme" tiešā veidā skar jaunatnes politikas jautājumus – izglītības kvalitātes uzlabošanu, jauniešu bezdarba mazināšanu, jauniešu sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas veicināšanu un NEET jauniešu integrēšanu.</p> <p>Partnerības līguma Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam 8.tematiskais mērķis paredz veicināt stabilas un kvalitatīvas darba vietas un atbalstīt darba spēka mobilitāti.</p> <p>Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" caur 7.2.1.specifisko atbalsta mērķi "Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību Jauniešu garantijas ietvaros".</p> <p>Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" caur specifisko atbalsta mērķi 8.3.3., kas paredz attīstīt NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā un specifisko atbalsta mērķi 8.3.5., kas paredz uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.</p> <p>Jauniešu garantijas īstenošanas plānu Latvijā 2014.–2018.gadā.</p> <p>Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" caur specifisko atbalsta mērķi 8.3.2. "Palielināt atbalstu vispārējās izglītības iestādēm izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai".</p> <p>Eiropas Padomes 2015.gada rekomendācijas Latvijas Nacionālās reformu programmas ieviešanai nosaka, ka nepieciešams risināt situāciju saistībā ar ilgstošo un jauniešu bezdarbu, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un mērķtiecīgu sociālo pakalpojumu darbības jomu un efektivitāti. Kā arī ES Padomes rekomendācijas nosaka, ka nepieciešams uzlabot jauniešu nodarbinātību, piemēram, izmantojot garantijas jauniešiem, izveidot visaptverošu karjeras konsultāciju sistēmu, īstenot reformas profesionālās izglītības un apmācības nozarē un uzlabot mācību prakses kvalitāti un pieejamību. Nepieciešams nodrošināt jauniešu iesaisti darba tirgū, izmantojot iniciatīvu "Jauniešu garantija".</p> <p>Informatīvais ziņojums par jauniešu garantijas īstenošanu Latvijā 2014.–2018.gadā.</p> <p>Jaunatnes likuma 5.panta ceturtā daļa nosaka, ka pašvaldību jaunatnes lietu speciālisti ir apmācāmi MK noteiktajā kārtībā.</p>			

- * rezultāta rādītāja vērtība sasniedzama līdz 2023.gada 31.decembrim
- * rezultāta rādītāja vērtība sasniedzama līdz 2023.gada 31.decembrim
- * rezultāta rādītāja vērtība sasniedzama līdz 2023.gada 31.decembrim

		Bāzes vērtība		2017.gads		2020.gads	
Politikas rezultāts 6: Uzlabojušies jauniešu veselības rādītāji	Rezultatīvais rādītājs 6.1: Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā labu un diezgan labu Avots: Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, SPKC	80.6% (2012)		81,5% (2016)		83%	
	Rezultatīvais rādītājs 6.2: Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri veic fiziskus vingrinājumus vismaz 30 minūtes 4–7 reizes nedēļā. Avots: Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, SPKC	21.4% (2012)		23% (2016)		25.2%	
	Rezultatīvais rādītājs 6.3: Jauniešu īpatsvars (%) ar palielinātu ķermeņa masas indeksu (liekais svars un aptaukošanās) vecumā no 15–24 gadiem. Avots: Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, SPKC	18.9% (2012)		18% (2016)		17.2%	
	Rezultatīvais rādītājs 6.4: Jauniešiem veikto profilaktisko apskaušu pie ģimenes ārsta īpatsvars, (7–17 (ieskaitot) gadi un 18–25 gadi) , Avots – NVD <i>Veselības aprūpes pakalpojumu apmaksas norēķinu sistēmas</i>	<u>7–17 gadi</u> 54.4%	<u>18–25 gadi</u> 31.5%		<u>7–17 gadi</u> 56%	<u>18–25 gadi</u> 22%	<u>7–17 gadi</u> 57%

Sasaiste: Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam¹³ – kā virsmērķi nosaka palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību.

Sporta politikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam¹⁴, kuru mērķis ir palielināt to Latvijas iedzīvotāju īpatsvaru, kas vismaz 1–2 reizes nedēļā nodarbojas ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm. Pamatnostādnēs definētā sporta politikas mērķa sasniegšanai viens no apakšmērķiem – veicināt iedzīvotāju (it īpaši bērnu un jauniešu) fizisko aktivitāti.

Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam – kā prioritāte ir izvirzīta "Cilvēka drošumspeja" – jauniešu nodarbinātības veicināšana, kvalitatīvas izglītības nodrošināšana jauniešiem un pieeja neformālās izglītības aktivitātēm, jauniešu līdzdalība un iesaistīšana, jauniešu veselīgā dzīves veida veicināšana, sociālā iekļaušana.

VI. VEICAMIE PASĀKUMI

1. Rīcības virziens		Izglītība un apmācība					
Nr. p.k.	Pasākums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Izpildes termiņš	Indikatīvais finansēšanas avots un tā apmērs, euro
1.1. uzdevums: attīstīt pašvaldību darbinieku profesionālo pilnveidi darba ar jaunatni īstenošanā.							
1.1.1.	Nodrošināt jaunatnes lietu speciālistu, darbā ar jaunatni iesaistīto personu un organizāciju metodisko vadību	Izstrādāts viens metodiskais materiāls reizi gadā.	Metodisko materiālu skaits gadā (RR 3.2.)	IZM	JSPA	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
		Informēti vismaz 70 jaunatnes lietu speciālisti un darbā ar jaunatni iesaistītās personas katrā tikšanās reizē.	Nodrošinātas 2 metodiskās tikšanās gadā (RR 3.2.)				Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
		Nodrošināta Viena tikšanās gadā	Nodrošināta informatīvā tikšanās ar jauniešu centru vadītājiem un darbiniekiem (RR 3.4.)				Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
1.1.2.	Organizēt darbā ar jaunatni iesaistīto personu neformālās izglītības apmācības par jaunatnes politikas aktualitātēm, par jauniešu dažādiem vecumposmiem, par veselību (veicināšanu u.c.), vardarbību (emocionālo un fizisko) jauniešu vidū un citām aktuālām tēmām.	Izstrādāti grozījumi MK 2008.gada 16.decembra noteikumos Nr.1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība".	Notikušo jaunatnes speciālistu un jaunatnes darbinieku kvalifikācijas celšanas pasākumu skaits gadā/ apmācīto personu skaits gadā (RR3.1.)	IZM	VM/ LPS/ Pašvaldības	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
		Izstrādāti MK noteikumi "Jaunatnes darbinieka apmācības kārtība".					Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos

		Apmācītas 25 personas gadā.					Piešķirtā VB ietvaros – 5000 ikgadēji
1.1.3.	Organizēt konkursu darba ar jaunatni balvas pasniegšanai par labākajiem sasniegumiem darbā ar jaunatni.	Reizi divos gados noorganizēts konkurss darba ar jaunatni balvas pasniegšanai.	Reizi divos gados noticis konkurss darba ar jaunatni balvas pasniegšanai par labākajiem sasniegumiem darbā ar jaunatni (RR 3.5)	IZM	LPS/ Pašvaldības/ NVO	31.12.2016. 31.12.2018. 31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros – 2016 – 5000 2018 – 5000 2020 – 5000
1.1.4.	Nodrošināta ilgtermiņa darba ar jaunatni plānošana reģionālā līmenī.	2017.gadā īstenots pilotprojekts, kura ietvaros tiek izveidotas jaunatnes lietu koordinatoru amata vietas 2 plānošanas reģionos. 2020.gadā izveidotas jaunatnes lietu koordinatoru amata vietas 5 plānošanas reģionos	Izveidota viena jaunatnes lietu koordinatora amata vieta katrā plānošanas reģionā (RR3.3)	IZM	VARAM/ LPS/ Pašvaldības/Plānošanas reģioni	31.12.2020.	JPI
1.2. uzdevums: paplašināt, atbalstīt un attīstīt jaunatnes informācijas punktu tīklojumu reģionos un regulāri profesionāli pilnveidot jaunatnes lietu speciālistu un darbā ar jaunatni iesaistīto personu kompetenci jaunatnes informācijas jomā.							
1.2.1.	Veicināt informācijas punktu izveidi un stiprināt informācijas punktu darbību pašvaldībās.	Nodrošināti ikgadēji popularizēšanas pasākumi nacionālā līmenī.	Izveidoto informācijas centru skaits jauniešu centros	IZM	LPS/Pašvaldības/Plānošanas reģioni	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
1.2.2.	Pilnveidot interneta platformu, kas kalpo kā atbalstoša informācijas sistēma jauniešiem un darbā ar jaunatni iesaistītajām personām.	Nodrošināta jauniešu mērķauditorijai paredzēto valsts nodrošināto pakalpojumu apkopošana vienā interneta platformā. Nodrošināta regulāra interneta platformas uzturēšana un informācijas aktualizēšana.	Jauniešu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu www.jaunatneslietas.lv (RR 1.2) Darbā ar jaunatni iesaistīto personu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu www.jaunatneslietas.lv (RR 1.3)	IZM		31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos Piešķirtā VB ietvaros – 2016 – 1500 2017 – 5000 2018 – 3600 2019 – 3600 2020 – 3600
1.2.3.	Valsts mērogā izveidot jauniešu brīvā laika pavadīšanas infrastruktūras karti, kas pieejama arī Valsts vienotajā ģeotelpiskās informācijas portālā – Ģeoportāls	Izveidota valsts mērogā jauniešu brīvā laika pavadīšanas infrastruktūras karte.	Jauniešu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu www.jaunatneslietas.lv (RR 1.2)	IZM	VARAM	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
1.3. uzdevums: izstrādāt vienotu modeli jauniešu neformālās izglītības attīstīšanai un atzīšanai valsts mērogā, veicinot arī neformālās izglītības metožu izmantošanu							
1.3.1.	Izstrādāt vienotu modeli jauniešu neformālās izglītības atzīšanai valsts mērogā.	Izstrādāts jauniešu neformālās izglītības ceļā iegūto kompetenču atzīšanas mehānisms	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir visas	IZM	JSPA/NVO/pašvaldības	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms,

			iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (RR 4.2)				jo ietilpst amata pienākumos
1.3.2.	Izveidot individualizētas mācību pieejas īstenošanu vispārējās izglītības iestādēs.	Sekmēta skolēnu mācību sasniegumu pozitīvā dinamika.	Vispārējās izglītības iestāžu skaits, kas ieviesušas individuālu pieeju izglītojamo kompetenču attīstībai (RR 5.7.)	IZM	VISC/ /pašvaldības	31.12.2020.	ESF finansējums 15
1.4. uzdevums: veicināt jauniešu mobilitāti (jo īpaši, kas veicina izglītošanos un brīvprātīgo darbu) un dalību dažādās mobilitātes programmās							
1.4.1.	Atbalstīt jauniešu dalību ES izglītības mobilitātes projektos, "ERASMUS+", attīstības sadarbības u.c. programmu ietvaros.	Atbalstīto ES programmas "ERASMUS+" izglītības mobilitātes projektu skaits pirmās un otrās pamatdarbības ietvaros.	Samazinās jauniešu īpatsvars (%), kuri ir pasīvi jebkāda veida aktivitātēs (RR 4.6)	IZM	JSPA	31.12.2020.	EK finansējums: 2016.g. 1 863 639 EUR, 2017.– 2020.gadam finansējums saglabāsies vismaz iepriekšējā gada līmenī.
1.4.2.	Sekmēt diasporas jauniešu zināšanu un pieredzes popularizēšanu Latvijā, organizējot diasporas jauniešu tikšanās (konferences, ideju laboratorijas, forumus u.tml.).	Diasporas jauniešu tikšanos skaits Iesaistīto diasporas jauniešu skaits	Samazinās jauniešu īpatsvars (%), kuri ir pasīvi jebkāda veida aktivitātēs (RR 4.6)	IZM	KM/NVO	2017., 2018.	Piešķirtā VB ietvaros – 2017. – 3000 2018. – 3000
2. Rīcības virziens		Sociālā iekļaušana					
Nr. p.k.	Pasākums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Izpildes termiņš	Indikatīvais finansēšanas avots un tā apmērs, euro
2.1. uzdevums: pilnveidot valsts atbalsta mehānismu darbam ar sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem							
2.1.1.	NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmju attīstīšana, veicinot NEET jauniešu iesaisti izglītībā, darba tirgū un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā.	Jauniešu skaits, kas iesaistījušies darba tirgū vai izglītībā	NVA neregistrēto NEET jauniešu skaits, kas sekmīgi izpildījuši individuālo pasākumu programmu Eiropas Sociālā fonda finansējuma ietvaros" (RR 5.2.)	IZM	JSPA/ Pašvaldības	31.12.2018.	ESF finansējums 16.
2.1.2.	Veicināt jauniešu ar invaliditāti iesaisti Erasmus+ 1.pamatdarbības aktivitātēs, kas paredz personu mobilitātes pasākumus mācību nolūkos.	Atbalstīto ES programmas "ERASMUS+" izglītības mobilitātes projektu skaits pirmās pamatdarbības ietvaros.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (RR 4.1)	IZM	JSPA	31.12.2020.	EK finansējums

3. Rīcības virziens		Līdzdalība					
Nr. p.k.	Pasākums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Izpildes termiņš	Indikatīvais finansēšanas avots un tā apmērs, euro
3.1. uzdevums: veicināt un nodrošināt jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā iesaistīto personu efektīvu savstarpējo sadarbību un operatīvu informācijas apmaiņu jaunatnes politikas izstrādes un īstenošanas procesā.							
3.1.1.	Izveidot un pilnveidot jauniešu centru infrastruktūru Latvijas novados, pilnveidot un sekmēt jauniešu centru darbību.	Atbalstīto projektu skaits.	Attīstīta institucionālā darba ar jaunatni sistēma pašvaldībās (pašvaldību īpatsvars, kurās vienlaikus darbojas jauniešu centrs, jauniešu dome un jaunatnes konsultatīvā komisija) (RR 4.8.)	IZM	JSPA/ Pašvaldības/ LPS	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros – ikgadēji vismaz 140 000 EUR
3.1.2.	Atbalstīt pašvaldību iniciētu jaunatnes konsultatīvo padomju veidošanos un attīstību, palielinot esošo līdzdalības struktūru efektivitāti pašvaldībās.	Izveidoto jaunatnes konsultatīvo padomju skaits. Iesaistīto jauniešu skaits.	Samazinās jauniešu īpatsvars (%), kuri ir pasīvi jebkāda veida aktivitātēs (RR 4.6)	IZM	Pašvaldības/ LPS	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.1.3.	Veicināt pašvaldību, plānošanas reģionu un valsts institūciju vidū uzdevumu deleģēšanu darba ar jaunatni jomā pieredzējušām nozares NVO.	Pašvaldību skaits, kurās ir izveidota darba ar jaunatni institucionālā sistēma.	Attīstīta institucionālā darba ar jaunatni sistēma pašvaldībās (pašvaldību īpatsvars, kurās vienlaikus darbojas jauniešu centrs, jauniešu dome un jaunatnes konsultatīvā komisija) (RR 4.8.)	IZM	LPS/ Pašvaldības, Plānošanas reģioni	31.12.2019.	Piešķirtā VB ietvaros. 2017 – 5000 2019 – 5000
3.1.4.	Sagatavot priekšlikumus papildus finansējuma piesaistei jaunatnes politikas attīstībai Latvijā.	Sagatavoto priekšlikumu skaits. Atbalstīto priekšlikumu skaits.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (4.1 RR)	IZM	Visas ministrijas/Pašvaldības/Plānošanas reģioni/NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.2. uzdevums: aktualizēt normatīvo bāzi jaunatnes politikas jomā							
3.2.1.	Neformālās izglītības jaunatnes jomā programmas vienotas definīcijas izstrāde un iestrāde normatīvajos aktos.	Izstrādāta neformālās izglītības jaunatnes jomā programmas definīcija un iekļauta Jaunatnes likumā.	Attīstīta institucionālā darba ar jaunatni sistēma pašvaldībās (4.8 RR)	IZM	Visas ministrijas/JSPA/Pašvaldības/ NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos

3.2.2.	Lai Jaunatnes likumu salāgotu ar jauno Jaunatnes politikas plānošanas dokumentu 2016.–2020.gadam un tas atbilstu reālajai situācijai politikas jaunatnes jomā nepieciešams aktualizēt Jaunatnes likumu, papildinot to ar jaunatnes darbinieka definīciju, neformālās izglītības jaunatnes jomā programmas definīciju, kā arī precizēt likuma 12.pantu par finansējuma piešķiršanu.	Jaunatnes likumu papildināt ar jaunatnes darbinieka definīciju, neformālās izglītības jaunatnes jomā programmas definīciju, kā arī precizēt likuma 12.pantu par finansējuma piešķiršanu.	Attīstīta institucionālā darba ar jaunatni sistēma pašvaldībās (4.8 RR)	IZM	Visas ministrijas/JSPA/LPS/Pašvaldības/NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.2.3.	Izveidota informācijas sistēma par brīvprātīgā darba iespējām brīvprātīgajiem un brīvprātīgā darba organizētājiem	Izveidota brīvprātīgā darba veicēju informācijas sistēma, kas ir NVA pārziņā esošās valsts informācijas sistēmas "Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakancu informācijas sistēma" sastāvdaļa.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (4.1 RR)	LM	IZM	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros ikgadēji no 2016.gada 42 782
3.3. uzdevums: attīstīt regulāru situācijas monitoringu, izpēti un analīzi jaunatnes politikā							
3.3.1.	Atbalstīt jaunatnes jomas pētnieku iesaisti nacionāla un starptautiska līmeņa pasākumos.	Latvijas pārstāvniecība Eiropas Savienības institūcijās, tai skaitā Eiropas Jaunatnes politikas zināšanu centrā (EKCYF), "Youth Wiki – Tool". Eiropas jaunatnes pētnieku tīkls (PEYR) un programmas "Jaunatne darbībā" pētnieku tīklā (RAY Network).	Starptautisko sadarbības, tai skaitā jaunatnes organizāciju, līgumu ietvaros īstenoto pasākumu skaits (2.2 RR)	IZM		31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros un EK finansējums ikgadēji 8500
3.3.2.	Veicināt jauniešu līdzdalību pētniecības procesos un pētniecības nozares attīstību novadu līmenī, atbalstot "jaunietis – pētnieks" modeli (jaunieši piedalās zinātniski pētniecisko darbu izstrādē par pašvaldībai saistošām tēmām, iesaistās vietējā darba ar jaunatni izvērtēšanā u.tml.)	Iesaistīto jauniešu skaits Īstenoto pētījumu skaits		IZM	LPS/ Pašvaldības	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.3.3.	Nodrošināt pētījuma veikšanu par jauniešu drošību internetā.	Īstenots pētījums par jauniešu drošību internetā.		IZM	LM	31.12.2017.	Piešķirtā VB ietvaros 10000
3.3.4.	Nodrošināt pētījumu par jauniešu paradumu un veselības stāvokļa vērtējumu.	Īstenots pētījums par jauniešu veselīga dzīves veida un brīvā laika pavadīšanas paradumiem un veselības stāvokli.		IZM	SPKC/ NVD	31.12.2019.	Piešķirtā VB ietvaros 10000
3.4. uzdevums: nodrošināt Latvijas pārstāvniecību starptautiskajās institūcijās un sadarbības tīklos jaunatnes jomā.							
3.4.1.	Attīstīt divpusējo un daudzpusējo sadarbību, tajā skaitā jaunatnes organizāciju sadarbību, jaunatnes politikā.	Sadarbības līgumu skaits.	Starptautisko sadarbības, tai skaitā jaunatnes organizāciju, līgumu ietvaros īstenoto pasākumu skaits (2.4. RR)	IZM	ĀM	31.12.2018.	Piešķirtā VB ietvaros 2016 – 3000 2017 – 7000 2018 – 3000

3.4.2.	Nodrošināta jauniešu līdzdalība ES Strukturētā dialoga starptautiskajās konferencēs.	ES Strukturētā dialoga starptautiskajās konferencēs iesaistīto jauniešu skaits no Latvijas.	ES Strukturētā dialoga konsultācijās iesaistīto jauniešu skaits (4.7 RR)	IZM	NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.4.3.	Stiprināt Nacionālās darba grupas lomu Strukturētā dialoga ieviešanā Latvijā un atbalstīt Nacionālās darba grupas līdzdalību ES Strukturētā dialoga starptautiskajās konferencēs	Iesaistīto jauniešu skaits strukturētā dialoga konsultāciju procesā, lai noskaidrotu viņu viedokli par attiecīgo "trio" prezidentūru Eiropas Savienības Padomē izvirzītajām prioritātēm, izmantojot strukturētā dialoga noteikto metodiku Sagatavoto rekomendāciju skaits nacionālajam ziņojumam par strukturētā dialoga procesu un rezultātiem.	ES Strukturētā dialoga konsultācijās iesaistīto jauniešu skaits (4.7 RR)	IZM	NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.5. uzdevums: nodrošināt jauniešiem iespēju līdzdarboties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu pieņemšanā valsts un pašvaldību mērogā, sekmēt jauniešu līdzdalību pārstāvniecības demokrātijā un stiprināt jaunatnes organizāciju kapacitāti							
3.5.1.	Nodrošināt jauniešiem un jaunatnes nevalstiskajām organizācijām iesaisti jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas caur tādiem pasākumiem, kā piemēram, Jaunatnes konsultatīvā padome, strukturētā dialoga diskusijas pašvaldībās un nacionālā līmenī, jaunatnes lietu konsultatīvās komisijas pašvaldībās	Ikgadēji notikušas vismaz divas Jaunatnes konsultatīvās padomes sēdes. Saskaņā ar Jaunatnes konsultatīvās padomes lēmumu izveidoto darba grupu skaits.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas vai visas iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu valsts /pašvaldību līmenī (4.3. RR)	IZM	Visas ministrijas/NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.5.2.	Pašvaldību un jaunatnes organizāciju partnerību stiprināšana, atbalstot vietējā mēroga iniciatīvas un jaunatnes organizāciju projektus par jaunatnes līdzdalību, jaunatnes organizāciju attīstību, popularizējot šādas vērtības: a) brīvprātīgais darbs un darba tikums; b) jauniešu piederības apziņa; c) veselīgs dzīves veids; d) popularizēt jauniešu iesaistīšanos NVO kā iespēju pašattīstīties un ietekmēt notiekošos procesus valstī; e) dzīves prasmju apgūšanu neformālajā izglītībā	Atbalstīto projektu skaits. Iesaistīto jauniešu skaits. Iesaistīto pašvaldību skaits	Jauniešu īpatsvars (%) jaunatnes organizācijās (4.5. RR)	IZM	JSPA/ NVO/LPS/ pašvaldības	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros. Ikgadēji – 56 915
3.5.3.	Nodrošināta jauniešu līdzdalība ES Strukturētā dialoga nacionāla līmeņa diskusijās.	ES Strukturētā dialoga nacionāla līmeņa diskusiju skaits. Iesaistīto jauniešu skaits.	ES Strukturētā dialoga konsultācijās iesaistīto jauniešu skaits (4.7. RR)	IZM	NVO/LPS/ pašvaldības	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.5.4.	Nodrošināta ES strukturētā dialoga nacionāla līmeņa darba grupas darbība	ES Strukturētā dialoga nacionālā līmeņa darba grupas sēžu skaits.	ES Strukturētā dialoga konsultācijās	IZM	NVO/ pašvaldības	01.2016 – 31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros –

			iesaistīto jauniešu skaits (4.7. RR)				10500
3.5.5.	Organizēt Latvijas jaunatnes politikas forumus gan reģionālā, gan nacionālā līmenī.	Notikušo nacionālā līmeņa Latvijas jaunatnes politikas forumos izstrādāto rekomendāciju skaits	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas vai visas iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu valsts /pašvaldību līmenī (4.3. RR)	IZM	JSPA/Plānošanas reģioni	2018.	Piešķirtā VB ietvaros – 7000
3.5.6.	Sadarbībā ar citām institūcijām, veicināt jaunatnes organizāciju skaita palielināšanos un kvalitātes paaugstināšanos.	Jaunatnes organizāciju sarakstā iekļauto biedrību skaits.	Palielinājies jaunatnes organizāciju skaits jaunatnes organizāciju sarakstā (4.4. RR)	IZM	Visas ministrijas	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
3.6. uzdevums: nodrošināt aktuālas, viegli uzveramas informācijas pieejamību jauniešiem par viņu tiesībām, pienākumiem, atbildību un iespējām							
3.6.1.	Sadarbībā ar ministrijām un institūcijām atvērēt portālu www.jaunatneslietas.lv kā interaktīvu jauniešiem saprotamu informācijas sistēmu un to popularizēt jauniešu vidū dažādos sociālajos tīklos.	Notikušo popularizēšanas pasākumu skaits	Jauniešu īpatsvars, kuri vismaz reizi mēnesī apmeklē interneta platformu www.jaunatneslietas.lv (1.1. RR)	IZM	Visas ministrijas/ Pašvaldības/ NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
		Izveidota viegli lasāma sadaļa jauniešiem ar invaliditāti.					Piešķirtā VB ietvaros 2019 – 3 500
3.6.2.	Organizēt interaktīvas informatīvas kampaņas par līdzdalību jaunatnes organizācijās.	Notikušo interaktīvo informatīvo kampaņu skaits par līdzdalību jaunatnes organizācijās.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas vai visas iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu valsts /pašvaldību līmenī (4.3. RR)	IZM	NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros ikgadēji –3000
3.6.3.	Popularizēt brīvprātīgā darba ieguvumus un veicināt jauniešu motivāciju veikt brīvprātīgo darbu.	Notikušo popularizēšanas pasākumu skaits	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (4.1. RR) Jauniešu īpatsvars (%), kuri brīvprātīgo darbu veic regulāri (vairākas reizes gadā) (4.9. RR) Jauniešu īpatsvars (%), kuri brīvprātīgo	IZM	NVO/VISC	2017– 31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros ikgadēji 4000

			darbu veikuši vienu reizi gadā un retāk (4.10.RR)				
3.6.4.	Popularizēt un iedzīvināt formālajā un neformālajā izglītības procesā Latvijas kultūras kanonu, tostarp izveidot tā digitālo versiju bērnu un jauniešu auditorijai.	Notikušo Latvijas kultūras kanona popularizēšanas pasākumu skaits. Izveidota tā digitālā versija bērnu un jauniešu auditorijai	Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (4.1. RR) Jauniešu īpatsvars (%), kuri uzskata, ka viņiem ir visas iespējas pavadīt brīvo laiku, balstoties uz savām interesēm (4.2. RR)	KM	VISC	31.12.2018.	Piešķirtā VB ietvaros ikgadēji 40 000
3.6.5.	Organizēt informatīvus seminārus par Eiropas brīvprātīgā darba un citu programmu iespējām.	Notikušo semināru skaits. Latvijas Eiropas brīvprātīgajā darbā iesaistīto jauniešu skaits.	Jauniešu īpatsvars (%), kuri brīvprātīgo darbu veic regulāri (vairākas reizes gadā) (4.9. RR)	IZM	JSPA/ pašvaldības /NVO/ LPS	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
4. Rīcības virziens		Nodarbinātība un uzņēmējdarbība					
Nr. p.k.	Pasākums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Izpildes termiņš	Indikatīvais finansēšanas avots un tā apmērs, euro
4.1. uzdevums: īstenot pasākumus, kas palīdzēs jauniešiem iekļauties darba tirgū un uzlabot savas profesionālās prasmes							
4.1.1.	Jauniešu garantijas programmas ietvaros, īstenot aktīvās darba tirgus politikas pasākumus jauniešiem bezdarbniekiem, lai veicinātu viņu spējas iekārtoties darbā (Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību Jauniešu garantijas ietvaros" 7.2.1.1.pasākums "Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošana jauniešu bezdarbnieku nodarbinātības veicināšanai").	Līdz šim īstenoto aktīvās darba tirgus politikas pasākumu apjoma palielināšana NEET grupas jauniešiem, lai nodrošinātu, ka visi NVA reģistrētie jaunieši bezdarbnieki un jauniešu garantijas klienti četru mēnešu laikā saņem kvalitatīvu, viņu vajadzībām atbilstošu, aktīvo darba tirgus politikas pasākumu piedāvājumu	Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) (5.11.–5.20 RR)	LM	NVA, izglītības iestādes, darba devēji	31.12.2018.	ESF finansējums 17.
4.1.2.	Jauniešu garantijas programmas ietvaros īstenot 1-gadīgas un 1,5-gadīgas profesionālās izglītības programmas, radot iespēju tsā laikā iegūt kvalifikāciju un integrēties darba tirgū tiem jauniešiem, kas dažādu iemeslu dēļ neturpina mācības un nav atraduši darbu (Darbības programmas	Īstenotas 1-gadīgas un 1,5-gadīgas profesionālās izglītības programmas, radot iespēju tsā laikā iegūt kvalifikāciju un integrēties darba tirgū tiem jauniešiem, kas dažādu iemeslu dēļ neturpina mācības vai nav atraduši darbu	Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) (5.11.–5.20 RR)	IZM	VIAA, izglītības iestādes	31.12.2018.	ESF finansējums 18.

	"Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību Jauniešu garantijas ietvaros" 7.2.1.2.pasākums "Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros.						
4.2. uzdevums: pilnveidot un nodrošināt pieejamu finanšu, metodisko un informatīvo atbalsta mehānismu jauniešiem, kas vēlas uzsākt komercdarbību							
4.2.1.	Informācijas nodrošināšana par aktuālajiem pasākumiem un atbalsta formām jauniešu iesaistei uzņēmējdarbības un inovāciju attīstības aktivitātēs.	Informatīvo pasākumu skaits. Informatīvo materiālu skaits.	Jauniešu īpatsvars pa reģioniem, kuri vēlas būt uzņēmēji – darba devēji (5.3. RR)	IZM	EM, LM, LIAA, LTRK, LBAS, LDDK un NVO	2017 – 31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros ikgadēji 2000
4.2.2.	Īstenot reģionālo biznesa ideju projektu konkursu jauniešiem "Biznesa ekspresis"	Atbalstīto projektu skaits.	Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) (5.1. RR) Jauniešu īpatsvars pa reģioniem, kuri vēlas būt uzņēmēji – darba devēji (5.3. RR)	VARAM	EM/LIAA/Pašvaldības/LPS/Plānošanas reģioni	31.12.2020.	Norvēģu finanšu instruments – JPI – 2017.–2020. – 108 935,05
4.2.3.	Veicināt pašvaldību iesaistīšanos konkrētu jauniešu izglītības līdzfinansēšanā, atbalstot to, ka pēc studiju beigām jaunieši noteiktu laiku strādā konkrētajā pašvaldībā.	Atbalstīto jauniešu skaits.	Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) (5.1. RR)	IZM	Pašvaldības/ Plānošanas reģioni	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
4.2.4.	Inovāciju programmu realizēšana, sadarbībā ar augstskolām un jauniešu centriem SAM 1.1.1. "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā" pasākuma SAM 1.1.1.3. "Inovāciju granti studentiem" ietvaros.	Izsniegto projektu skaits. Iesaistīto dalībnieku skaits.	Komersantu skaits, kuri sadarbojas ar pētniecības institūcijām, (skaits). Privātās investīcijas, kas papildina valsts atbalstu inovācijām vai pētniecības un izstrādes projektiem.	IZM	Augstskolas	31.12.2020.	ERAF finansējums 19
4.3. uzdevums: nodrošināt karjeras atbalstu jauniešiem, ar kura palīdzību varētu jau agrīnā attīstības posmā palīdzēt noteikt bērna un jaunieša interesēm un spējām vispiemērotāko nākotnes profesiju.							
4.3.1.	Sadarbībā ar sociālajiem partneriem, īstenoti skaidrojoši pasākumi darba devējiem par jauniešu nodarbinātību un kvalitatīvas prakses nozīmi.	Notikušo skaidrojošo pasākumu skaits.	Jauniešu vecumā 15–24 bezdarba līmenis Latvijā (%) (5.1. RR)	IZM	LM/ LDDK/LBAS/NVO	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
4.3.2.	Uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs ²⁰ .	Īstenoti karjeras izglītības atbalsta pasākumi izglītības iestādēs, tajā skaitā karjeras konsultāciju nodrošināšana izglītojamajiem visos Latvijas novados un republikas	Vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu skaits, kas, nodrošina karjeras atbalstu	IZM	VIAA	31.12.2018.	ESF finansējums ²¹

		pilsētās, kā arī atbalsts izglītojamo profesionālās meistarības konkursu organizēšanai un dalībai starptautiskajos konkursos; atbalsts karjeras pakalpojuma plāna izstrādei un aprobācijai, t.sk. metodisko un informatīvo materiālu izstrādei; atbalsts karjeras pedagogu vispārējās vai profesionālās izglītības iestādēs profesionālās kompetences pilnveidei.	izglītojamajiem (5.6. RR)				
5. Rīcības virziens		Veselība un labklājība					
Nr. p.k.	Pasākums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Izpildes termiņš	Indikatīvais finansēšanas avots un tā apmērs, euro
5.1. uzdevums: nodrošināt veselīga un aktīva dzīvesveida popularizēšanu							
5.1.1.	Atbalstīt un īstenot mērķtiecīgus pasākumus un programmas, t.sk. atklātus projektu konkursus, kas veicina un popularizē veselīgu un aktīvu dzīvesveidu un domāšanu/garīgo veselību (vismaz 3 gadu periodā).	IZM atbalstīto tautas sporta un aktīvās atpūtas pasākumu skaits, kuros izmantotas neformālās izglītības metodes/ iesaistīto jauniešu skaits, tostarp jauniešu ar funkcionāliem traucējumiem vai invaliditāti skaits	Jauniešu īpatsvars (%) ar palielinātu ķermeņa masas indeksu (liekais svars un aptaukošanās) vecumā no 15–24 gadiem (6.3. RR) Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri veic fiziskus vingrinājumus vismaz 30 minūtes 4–7 reizes nedēļā (6.2.RR).	IZM	Pašvaldības/ LPS/ NVO/VM, SPKC	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
5.1.2.	Izveidot un popularizēt mobilo aplikāciju jauniešiem par veselības aprūpes sistēmu, pieejamajiem veselības aprūpes pakalpojumiem un veselības veicināšanas iespējām.	Izveidota mobilā aplikācija jauniešiem par veselības aprūpes sistēmu, pieejamajiem veselības aprūpes pakalpojumiem un veselības veicināšanas iespējām.	Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā labu un diezgan labu (6.1. RR)	NVD	VM, NVO, IZM, SPKC	31.12.2020.	JPI
5.1.3.	Sadarbībā ar NVO un pašvaldībām, veicināt informācijas pieejamību jauniešu centros par veselības veicināšanas, veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un slimību profilakses jautājumiem.	Jauniešu centru skaits, kur jaunatnes lietu speciālistiem ir pieejama informācija par veselības veicināšanas, veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un slimību profilakses jautājumiem	Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā labu un diezgan labu (6.1. RR)	SPKC, NVD	VM, NVO, pašvaldības, IZM	31.12.2020.	Piešķirtā VB ietvaros, nav aprēķināms, jo ietilpst amata pienākumos
5.1.4.	Organizēt apmācības pašvaldību veselības veicināšanas kontaktpersonām un nacionālo veselīgo pašvaldību tīkla speciālistiem par veselīga dzīvesveida veicināšanu jauniešiem (vienas dienas	Notikušo apmācību skaits.	Jauniešu īpatsvars (%) vecuma grupā 15–24 gadi, kuri savu veselības stāvokli vērtē kā labu un	VM, SPKC,	NVO/ pašvaldības/ LPS	31.12.2020.	JPI

VII. IETEKMES NOVĒRTĒJUMS UZ VALSTS UN PAŠVALDĪBU BUDŽETU

Plāna īstenošanai un izvirzīto uzdevumu ieviešanai plānots piesaistīt ESF līdzekļus.

Lielākā daļa Plānā paredzēto pasākumu īstenošana tiks nodrošināta Plānā minētajām institūcijām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros. Savukārt jautājums par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu Plānā minētajām institūcijām izskatāms Ministru kabineta likumprojekta par vidējā termiņa budžeta ietvaru un likumprojekta par valsts budžetu nākamajiem saimnieciskajiem gadiem sagatavošanas procesā kopā ar visu ministriju un citu valsts iestāžu jauno politikas iniciatīvu pieprasījumiem atbilstoši valsts budžeta iespējām.

Kopsavilkums par plānā iekļauto uzdevumu īstenošanai nepieciešamo valsts un pašvaldību budžeta finansējumu

Euro

Uzdevums	Pasākums	Budžeta programmas (apakšprogrammas) kods un nosaukums	Vidēja termiņa budžeta ietvara likumā plānotais finansējums			Nepieciešamais papildu finansējums					Pasākuma īstenošanas gads (ja risinājuma (risinājuma varianta) īstenošana ir terminēta)
			2016. gads	2017. gads	2018. gads	2017. gads	2018. gads	2019. gads	turpmākajā laikposmā līdz risinājuma (risinājuma varianta) pabeigšanai (ja īstenošana ir terminēta)	turpmāk ik gadu (ja risinājuma (risinājuma varianta) izpilde nav terminēta)	
Finansējums plāna īstenošanai kopā			18 388 386	15 976 285	5 862 875	35 921 730.69	5 782 995.65	167 226.65	108 935,05	58 291.60	0
tajā skaitā											
IZM			11 691 503	9 279 402	5 780 093	33 133 968.64	879 221.60	51 291.60		51 291.60	0
KM			40 000	40 000	40 000	0	0	0			
LM			6 656 883	6 656 883	42 782	2 646 827	4 787 839	0			
VARAM			0	0	0	108 935,05	108 935,05	108 935,05	108 935,05		2020.
VM			0	0	0	32 000	7 000	7 000		7 000	
Pašvaldību budžets											
1.1.uzdevums	1.1.2.pasākums										
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	5000.00	5000.00	5000.00				0		
	1.1.3.pasākums										2020
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas	5 000.00	0	5 000.00						

		valsts programma)									
	1.1.4.pasākums						0				
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		0	0	35 amata saime, III amata līmenis, mēnešalgu grupa 10, vienas pilnas slodzes izmaksas mēnesī – 854.86 euro * 12 = 10 258.32 gadā * 2 koordinatori = 20 516.64 ²²	10 258.32 gadā * 5 koordinatori = 51 291.60	10 258.32 gadā * 5 koordinatori = 51 291.60	0	51 291.60	0
1.2.uzdevums	1.2.2.pasākums										2020
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	1500.00	5000.00	3600.00						
1.3.uzdevums	1.3.2.pasākums										2020
	IZM	63.08.00 "Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekti (2014–2020)". Līdzfinansējums tiek piešķirts vispārīgā kārtībā ar MK noteikumiem Nr.464 "Noteikumi par 74.resora "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" 80.00.00 programmā plānoto līdzekļu pārdales kārtību Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai				28 517 288 euro, t.sk. 24 239 694 euro ESF un 4 277 594 euro valsts budžeta līdzfinansējums					
1.4.uzdevums	1.4.2.pasākums										2018.
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		3000.00	3000.00						
2.1.uzdevums	2.1.1.pasākums						0	0	0	0	2018.

	IZM	63.08.00 Apakšprogramma (Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekti (2014–2020)) ²³	3 901 986			3 081 164	1 842 343			
3.1.uzdevums	3.1.1.pasākums									
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	140 000	140 000	140 000					
	3.1.3.pasākums									2019.
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		5000						
3.2.uzdevums	3.2.3.pasākums									2020
	LM	07.01.00 (Nodarbinātības valsts aģentūras darbības nodrošināšana)	42 782	42 782	42 782					
3.3.uzdevums	3.3.1.pasākums									
	IZM	70.11.00 Apakšprogramma (Dalība Eiropas Savienības izglītības sadarbības projektos)	8 500	8 500	8 500					
	3.3.3.pasākums									2017.
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		10 000						
3.4.uzdevums	3.4.1.pasākums									2018.
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	3000.00	7000.00	3000.00					
3.5.uzdevums	3.5.2.pasākums									2020.
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	56 915	56 915	56 915					
	3.5.4.pasākums									
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	10 500.00	10 500.00	10 500.00					
	3.5.5.pasākums									2018
	IZM	21.00.00 programma			7000					

		(Jaunatnes politikas valsts programma)									
	3.6.2.pasākums										
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)	3000.00	3000.00	3000.00						
	3.6.3.pasākums										
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		4000.00	4000.00						
	3.6.4.pasākums										
	KM	22.00.00. programma (Kultūras projekti un investīcijas)	40 000	40 000	40 000						
4.1.uzdevums	4.1.1.pasākums	63.07.00 apakšprogramma (Eiropas Sociālā fonda īstenotie projekti labklājības nozarē (2014–2020)) ²⁴	6 614 101	6 614 101	0	2 646 827	4 787 839			0	2018
	LM	2016.gadā papildu nepieciešamais finansējums tiks pieprasīts no 74.resora 80.00.00 programma "Nesadalītais finansējums Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai" 2017. un 2018.gadā papildu nepieciešamās summas tiks iekļautas kārtējā gada budžeta bāzē.				2 646 827	4 787 839				2018
	4.1.2.pasākums	Apakšprogramma 63.08.00 (Eiropas Sociālā fonda projekti (2014–2020)) ²⁵	6 916 102	6 810 805	5 528 578	1 515 000	-1 669 413	0			

	IZM	2016.gadā papildu nepieciešamais finansējums pieprasīts no 74.resora 80.00.00 programma "Nesadalītais finansējums Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai" 2017. gadā papildu nepieciešamās summas tiks iekļautas kārtējā gada budžeta bāzē.	640 000	2 208 682		0	655 000	0		
4.2.uzdevums	4.2.1. pasākums									2020
	IZM	21.00.00 programma (Jaunatnes politikas valsts programma)		2 000	2 000					
	4.2.2. pasākums					2017.–2020.gads: 44,000 euro – 5 reģionālo konkursu organizēšanas izmaksas (tai skaitā projekta vadības izmaksas, Interneta vietnes izstrāde, projekta mārketinga speciālista atalgojums, informatīvo un reklāmas materiālu izstrāde un izgatavošana, publicitātes un mārketinga aktivitātes, noslēguma pasākuma muzikālais noformējums un apgaismošana) 50,000 euro – naudas balvas konkursu laureātiem (1.vieta – 5000 euro pēc IIN nomaksas, 2.vieta – 3000 euro pēc IIN nomaksas, 3.vieta – 2000 euro pēc IIN nomaksas); 14935,05 euro IIN nomaksa papildu naudas balvām. Kopsumma (ik gadu): 108 935,05 euro				2020
	VARAM	97.00.00 (Nozaru vadība un politikas plānošana)				108 935,05 ²⁶	108 935,05	108 935,05	108 935,05	
	4.2.4. pasākums									2023
	IZM	ERAF finansējums – 28 900 000 EUR, VB finansējums – 1 972 000 EUR, privātais finansējums – 3 128 000 EUR, starpposma vērtība								
				SAM 1.1.1. pasākuma 1.1.1.3. finansējumu šobrīd nav iespējams sadalīt pa						

		2018.gada beigās – 5 162 313 EUR.		savaini pa gadiem, jo pasākuma 1.1.1.3. ieviešanas mehānisms un nosacījumi vēl nav izstrādāti.							
5.1.uzdevums	5.1.2.pasākums		0	0	0	25 000 (mobilās aplikācijas izveide – 3500 EUR dizaina izstrāde, 7500 EUR sistēmas programmēšana, 2300 EUR lietojamības plānošana, 11700 EUR (aplikācijas pielāgošana dažādām operētājsistēmām) + 5000 (2604 EUR (217 EUR x 12 mēneši uzturēšanai un popularizēšanai), 1396 EUR/gadā tehnisko uzlabojumu un izmaiņu veikšanai, 1000 EUR reklāmas izvietošanai drukātajos un elektroniskajos medijos u.c.) ²⁸	5000 (2604 EUR (217 EUR x 12 mēneši uzturēšanai un popularizēšanai), 1396 EUR/gadā tehnisko uzlabojumu un izmaiņu veikšanai, 1000 EUR reklāmas izvietošanai drukātajos un elektroniskajos medijos u.c.) ²⁸	5000 (2604 EUR (217 EUR x 12 mēneši uzturēšanai un popularizēšanai), 1396 EUR/gadā tehnisko uzlabojumu un izmaiņu veikšanai, 1000 EUR reklāmas izvietošanai drukātajos un elektroniskajos medijos u.c.)		2020.g. 5000 (2604 EUR (217 EUR x 12 mēneši uzturēšanai un popularizēšanai), 1396 EUR/gadā tehnisko uzlabojumu un izmaiņu veikšanai, 1000 EUR reklāmas izvietošanai drukātajos un elektroniskajos medijos u.c)	
	VM	45.01.00 programma (Veselības aprūpes finansējuma administrēšana un ekonomiskā novērtēšana)	0	0	0	30 000	5000	5000		5000	0
5.1.uzdevums	5.1.4.pasākums					200 EUR x 1 diena telpu un	200 EUR x 1 diena telpu un	200 EUR x 1 diena telpu un		200 EUR x 1 diena telpu un	

						tehniskā nodrošinājuma noma, 1800EUR (5EURx360gab) reprezentācijas izdevumi	tehniskā nodrošinājuma noma, 1800 EUR (5 EUR x 360 gab) reprezentācijas izdevumi	tehniskā nodrošinājuma noma, 1800 EUR (5 EUR x 360 gab) reprezentācijas izdevumi		tehniskā nodrošinājuma noma, 1800 EUR (5 EUR x 360 gab) reprezentācijas izdevumi	
	VM	46.04.00 programma (Veselības veicināšana)	0	0	0	2 000 ²⁹	2 000	2 000		2020.g.- 2 000	

VIII. TURPMĀKĀS RĪCĪBAS RAKSTUROJUMS

Plāna īstenošanu nodrošinās IZM struktūrvienības, citas valsts un pašvaldību institūcijas, kā arī nevalstiskās organizācijas, kuras ir iesaistītas jaunatnes politikas īstenošanā.

Nr. p.k.	Rīcības raksturojums	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija
1.	Par Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016.–2020.gadam atbildīgās institūcijas atbilstoši kompetencei iesniedz IZM pārskatu par Plānā ietvertā pasākumu plāna izpildes gaitu un rezultātiem	2019. gada 31. maijs (vidusposma novērtējumam)	Plāna īstenošanā atbildīgās institūcijas
2.	Jaunatnes politikas īstenošanas plāna 2016.–2020.gadam vidusposma novērtējuma sagatavošana un iesniegšana Valsts kancelejā	2019. gada 1. novembris	IZM
3.	Jaunatnes politikas īstenošanas plāna 2016.–2020.gadam gala novērtējuma sagatavošana un iesniegšana Valsts kancelejā, ietverot priekšlikumus jaunatnes politikas attīstībai turpmākajos gados	2021.gada 1.septembris	IZM

¹ Jaunatnes lietu speciālista kvalifikācijas līmeni, nepieciešamās kompetences, prasmes un zināšanas nosaka jaunatnes lietu speciālista profesijas standarts. Ja jaunatnes lietu speciālists ir pieņemts darbā vai stāties amatā pašvaldībā, viņam jābūt apmācītam Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

² Apstiprināta ar 2009.gada 27.augusta MK rīkojumu Nr.589.

³ Apstiprinātas ar 2009.gada 20.aprīļa MK rīkojumu Nr.246.

⁴ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (Saeimas paziņojums 10.06.2010.), Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam (Saeimas paziņojums 20.12.2012.)

⁵ Eiropas Savienības Padomes 2009.gada 27.novembra rezolūcija par atjauninātu regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā (2010–2018) Nr. 2009/C 311/01: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219(01)) un Eiropas Savienības Padomes 2015.gada 27.maija secinājumi par starpnozaru politikas sadarbības pastiprināšanu, lai efektīvi risinātu sociāli ekonomiskos izaicinājumus, ar kuriem saskaras jaunieši Nr. (2015/C 172/02)

⁶ Informatīvais ziņojums "Par Jaunatnes politikas pamatnostādņu 2009.-2018.gadam īstenošanu no 2009.gada līdz 2013.gadam" TA-2038, 2014.gada 7.oktobra MK protokols Nr.53 30.§

⁷ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2014.gada 14.oktobra rīkojumu Nr.589.

⁸ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2015.gada 12.maija rīkojumu Nr.244

⁹ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2011.gada 18.februāra rīkojumu Nr.65

¹⁰ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2013.gada 18.decembra rīkojumu Nr.652.

¹¹ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2013.gada 18.decembra rīkojumu Nr.666.

¹² Apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 10.marta sēdes protokollēmumu Nr.14; 21.§

¹³ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2014.gada 14.oktobra rīkojumu Nr.589.

¹⁴ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2013.gada 18.decembra rīkojumu Nr.666.

¹⁵ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.2.specifiskā atbalsta mērķis: Palielināt atbalstu vispārējās izglītības iestādēm izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai kopējais indikatīvais finansējums 28 517 288 *euro*, t.sk. 24 239 694 *euro* ESF un 4 277 594 *euro* valsts budžeta līdzfinansējums

¹⁶ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.3.specifiskā atbalsta mērķis: attīstīt NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā; īstenošanas periods: 2014.gada IV cet. – 2018.gada IV cet.; īstenotāji: Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra sadarbībā ar pašvaldībām; kopējais indikatīvais finansējums – 9 000 000 EUR, t.sk. ESF 7 650 000 EUR, VB 1 350 000 EUR

¹⁷ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.1.pasākums "Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošana jauniešu bezdarbnieku nodarbinātības veicināšanai" īstenotajam pasākumam pieejamā summa ir 33 977 162EUR, tai skaitā JNI finansējums – 15 515 561 euro, ESF finansējums – 15 692 361 euro, VB – 1 625 667 euro un privātais līdzfinansējums – ne mazāk kā 1 143 573 euro

¹⁸ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķis: palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu Jauniešu garantijas ietvaros; 7.2.1.2. pasākuma "Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros" īstenošanas noteikumi"" 36 184 219*euro*, tai skaitā JNI finansējums – 13 495 078 *euro*, ESF finansējums – 19 285 769*euro*, VB – 3 403 372 euro

¹⁹ SAM 1.1.1. "Uzlabot P&I infrastruktūru un spēju attīstīt P&I izcilību, kā arī veicināt kompetences centru, it īpaši Eiropas nozīmes centru, izveidi" 1.1.1.3.pasākums "Inovācijas granti studentiem", īstenošanas periods indikatīvi: 2016.gada III cet. – 2023.gada IV cet.; īstenotāji indikatīvi: augstskolas, augstskolu zinātniskie institūti sadarbībā ar zinātniskām institūcijām, komersanti; kopējais finansējums indikatīvi – 34 000 000 EUR, t.sk. ERAF finansējums – 28 900 000 EUR, VB finansējums – 1 972 000 EUR, privātais finansējums – 3 128 000 EUR, starposma vērtība 2018.gada beigās – 5 162 313 EUR(kopā ar nacionālo finansējumu).

²⁰ Pasākums tiks ieviests atbilstoši plānam "Karjeras izglītības īstenošanas plāns valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs 2015.–2020.gadam" (apstiprināts MK 2015.gada 22. decembrī <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5446>).

²¹ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.5.specifiskā atbalsta mērķis: Uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs. Kopējais karjeras atbalsta izglītojamajiem pieejamības uzlabošanai vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs pieejamais indikatīvais finansējums ir 23 080 688 *euro*, t.sk. ESF līdzfinansējums 19 618 584 *euro* un valsts budžeta līdzfinansējums 3 462 104 *euro*, kā arī tiks piesaistīti valsts budžeta līdzekļi.

²² Tiks iesniegti IZM priekšlikumi jaunajām politikas iniciatīvām saskaņā ar MK noteikto likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" sagatavošanas grafiku.

²³ Tiks iesniegts pieprasījums finansējuma pārdalei no 74.resora 80.00.00 programmas "Nesadalītais finansējums Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai".

²⁴ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.1.pasākums "Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošana jauniešu bezdarbnieku nodarbinātības veicināšanai" īstenojamajam pasākumam pieejamā summa ir 33 977 162EUR, tai skaitā JNI finansējums – 15 515 561 euro, ESF finansējums – 15 692 361 euro, VB – 1 625 667 euro un privātais līdzfinansējums – ne mazāk kā 1 143 573 euro

²⁵ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķis: palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu Jauniešu garantijas ietvaros; 7.2.1.2. pasākuma "Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros" īstenošanas noteikumi"" 36 184 219euro, tai skaitā JNI finansējums –13 495 078 euro, ESF finansējums – 19 285 769euro, VB – 3 403 372 euro

²⁶ Tiks iesniegti VARAM priekšlikumi jaunajām politikas iniciatīvām saskaņā ar MK noteikto likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" sagatavošanas grafiku.

²⁷ Tiks iesniegti VM priekšlikumi jaunajām politikas iniciatīvām saskaņā ar MK noteikto likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018.un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" sagatavošanas grafiku.

²⁹ Tiks iesniegti VM priekšlikumi jaunajām politikas iniciatīvām saskaņā ar MK noteikto likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" sagatavošanas grafiku.

Izglītības un zinātnes ministrs *Kārlis Šadurskis*

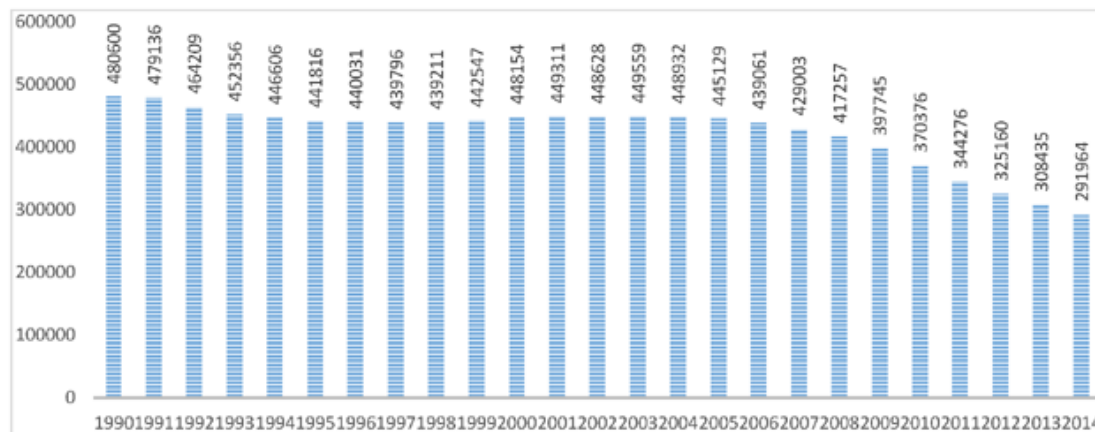
Pielikums

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS UN PASTĀVOŠO IZAICINĀJUMU FORMULĒJUMS

JAUNIEŠI LATVIJĀ

Saskaņā ar Jaunatnes likumu jaunieši Latvijā ir persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem. Saskaņā ar CSP datiem 2014.gada sākumā Latvijā dzīvoja 291 964 jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem, no kuriem 150 102 (51%) vīrieši un 141 862 (49%) – sievietes.

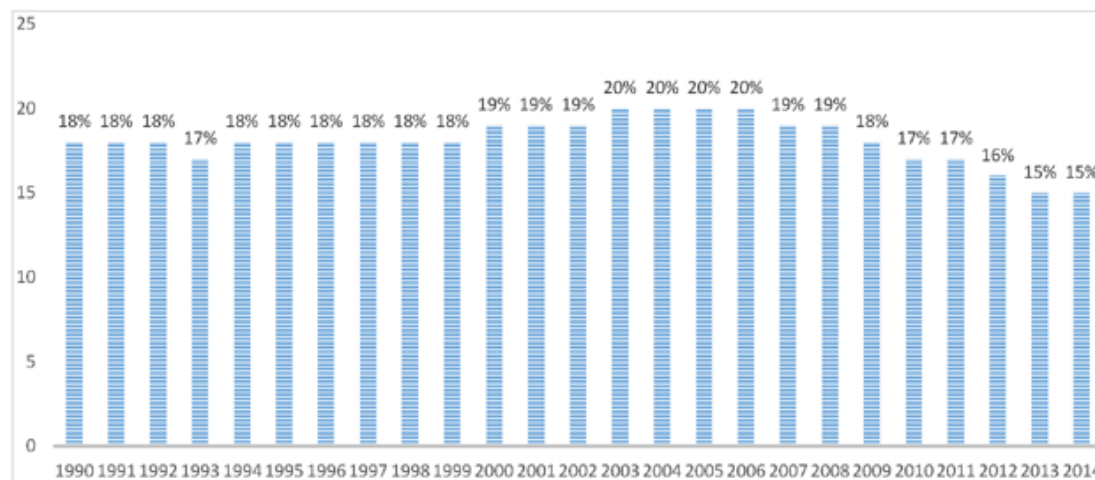
Jauniešu (13–25) skaits Latvijā, 1990–2014

Datu avots: CSP.

Pēdējo 20 gadu laikā jauniešu skaits Latvijā ir būtiski samazinājies. Ja iedzīvotāju skaits Latvijā kopumā laika periodā no 1990.gada līdz 2014.gadam samazinājies par 25%, tad jauniešu skaits – par 39%. Salīdzinot ar 1990.gadu, šodien Latvijā ir aptuveni par 188 000 jauniešu mazāk, bet salīdzinot ar 2004.gadu – aptuveni par 157 000 jauniešu mazāk. Tātad pēdējo desmit gadu laikā ir novērojams īpaši izteikts jauniešu skaita kritums.

Jauniešu (13–25) īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā Latvijā, 1990–2014

Datu avots: CSP, autoru aprēķini.

Samazinājies arī jauniešu īpatsvars attiecībā pret Latvijas iedzīvotāju kopskaitu. Ja vēl 2003.–2006.gadā 20% Latvijas iedzīvotāju bija vecumā no 13 līdz 25 gadiem, tad 2013. gadā jauniešu īpatsvars samazinājās jau līdz 15%, kas ir zemākais rādītājs pēdējo 20 gadu laikā. Kā norādīts CSP izdevumā "Bēni Latvijā" – arī bērnu īpatsvars Latvijā ir viens no zemākajiem ES. Saskaņā ar EUROSTAT datiem vidēji ES valstīs 11,5% iedzīvotāju ir vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem. ES dalībvalstu rādītāji šādā aspektā svārstās starp 10% (Spānija, Itālija,

Slovēnija, Grieķija u.c.) un 15%–16% (Turcija, Kipra, Islande, arī Lietuva). Latvijas rādītājs uz citu ES valstu fona nav kritiski zems un ir līdzīgs Beļģijai, Rumānijai, Igaunijai, Francijai, Ungārijai u.c.

Visvairāk jauniešu dzīvo Rīgā – 85 092 jeb 28% no visiem Latvijā dzīvojošajiem jauniešiem ir galvaspilsētas iedzīvotāji. Pierīgā dzīvo 18% (56 021) no visiem Latvijas jauniešiem. Salīdzinot reģionos dzīvojošo jauniešu skaitu, vislielākais ir Latgalē (45 624 jeb 15%), bet mazākais – Vidzemē (36 225 jeb 12%). Tajā pašā laikā pēdējos trīs gados Rīgā novērojams arī lielākais jauniešu skaita samazinājums (15 628 jeb 16%), kamēr pārējos reģionos jauniešu skaits samazinājies par aptuveni 8%.

Ņemot vērā pēdējo 15 gadu dzimstības rādītāju tendences, sagaidāms, ka jauniešu skaits Latvijā varētu nedaudz palielināties laika periodā starp 2020. un 2030.gadu, bet pēc tam atkal samazināties. Kā norādīts Ģimenes valsts politikas pamatnostādņēs 2011.–2017.gadam, turpinoties depopulācijai Latvijā, pēc 2020.gada vecu iedzīvotāju (65 gadi un vairāk) būs vairāk nekā jauniešu līdz 18 gadu vecumam. Tas nozīmē, ka sāks sarukt darbības vecuma iedzīvotāju skaits, vislielāko darbības vecuma iedzīvotāju samazinājumu paredzot laika posmā starp 2015. un 2025.gadu un tālākā perspektīvā pēc 2040.gada. Līdztekus – bērnu un jauniešu īpatsvars visdrīzāk būtiski nemainīsies, jo samazināsies arī kopējais Latvijas iedzīvotāju skaits.

Ārpus oficiālajiem statistikas datiem, eksistē arī citi instrumenti, kas palīdz precīzāk noteikt jaunatnes politikas prioritātes.

Eiropas Savienības jaunatnes stratēģijā (2010–2018) (turpmāk – ES Jaunatnes Stratēģija) tiek uzsvērts, ka jaunatnes politikas plānošanā ir nepieciešams ievērot uz pierādījumiem balstītu politikas plānošanas principu, pievēršot īpašu uzmanību jaunatnes aktuālo jautājumu pētniecībai. Tāpēc Latvijā, sākot ar 2008.gadu, tiek konsekventi veikts ikgadējais monitorings – socioloģisks un kvantitatīvs konstatējošs pārskats, kas nodrošina atbildes un statistiku par konkrētiem un aktuāliem jaunatnes politikas jautājumiem.

Šāds monitorings nodrošina iespēju novērot izmaiņas (politikas un plānoto rezultātu sasniegšanas tendences), kas notiek līdz ar jaunatnes politikas īstenošanu. Rezultāti palīdz ne tikai iegūt datus politikas ietekmes analīzei, bet arī ļauj secināt, kādus darba virzienus un aspektus nākamajā politikas plānošanas posmā jāuzskata par prioritāriem.

Saskaņā ar rakstu krājumā "Jaunieši Latvijā 2008–2013: aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība" minēto, jauniešu dzīves kvalitātes pašnovērtējums pēdējo gadu laikā nav būtiski mainījies – ik gadu aptuveni 1/3 aptaujāto novērtējuši, ka ir pilnībā apmierināti, aptuveni puse – ka ir drīzāk apmierināti un aptuveni 1/10 – ka ir neapmierināti ar savu dzīves kvalitāti. Ar savu dzīvi apmierinātāki ir 13–15 gadus veci jaunieši un Vidzemē dzīvojošie, savukārt neapmierinātību ar savu dzīvi visbiežāk izsaka jaunieši 20–25 gadu vecumā, kā arī tie, kuriem dzimtā nav latviešu valoda, profesionālo vidējo izglītību ieguvušie, Rīgā un Latgalē dzīvojošie. Finansiālās problēmas ir galvenais iemesls jauniešu neapmierinātībai ar savu dzīvi. Novērojams gan, ka 2013.gadā finansiālās problēmas minētas ievērojami retāk nekā iepriekšējos gados, tomēr joprojām tas ir prevalējošais iemesls kritiskiem savas dzīves kvalitātes novērtējumiem.

Dzīves kvalitātes rādītāji nereti tiek saistīti ar jauniešu pašizjūtu par iespējām ietekmēt savas dzīves lēmumus un notikumus. Šādā aspektā pēdējo piecu gadu periodā novērojams to jauniešu īpatsvara pieaugums, kuri uzskata, ka lielā mērā ir savas dzīves noteicēji – ja pirms 5–6 gadiem šādu vērtējumu sniedza aptuveni 2/5 jauniešu, tad pēdējo divu gadu mērījumos jau 1/2. Tajā pašā laikā nav novērojama tieša šo rādītāju korelācija ar apmierinātības ar dzīvi pozitīvajiem vērtējumiem, kuri nav būtiski mainījušies.

Svarīga ir arī pašvaldību loma jaunatnes politikas īstenošanā lokālā līmenī. Saskaņā ar Jaunatnes likumu pašvaldības plāno vietējo darbu ar jaunatni, izstrādājot pašvaldības jaunatnes politikas plānošanas dokumentus. Pašvaldības var izveidot institucionālo sistēmu darbam ar jaunatni, nosakot atbildīgo institūciju vai atbildīgos darbiniekus šī darba īstenošanai, pieņemot darbā jaunatnes lietu speciālistu, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni. Lai veicinātu pašvaldības darbu ar jaunatni plānošanu un īstenošanu, kā arī jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā, pašvaldība var izveidot jaunatnes lietu konsultatīvo komisiju. Pašvaldība var arī izveidot jauniešu centru un jauniešu domi, lai sekmētu jauniešu iniciatīvas, sadarbību, pieredzes apmaiņu u. c. jauniešu aktivitātes vai paredzētu citu darbu ar jaunatni īstenošanas kārtību. Vietējā līmenī darbu ar jaunatni koordinē un īsteno galvenokārt pašvaldības administrācija un tās iestādes, valsts pārvaldes institūciju teritoriālās struktūrvienības, jaunatnes organizācijas, jauniešu iniciatīvu grupas, kā arī citas biedrības un nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunatni.

Saskaņā ar 2015.gada sākumā veikto aptauju 2014.gadā pašvaldību vidū (aizpildīja 109 pašvaldības), kopumā:

- 104 Latvijas pašvaldībās strādā jaunatnes lietu speciālisti vai arī amatu apvienošanas kārtībā ir nozīmēta kontaktpersona darbam ar jauniešiem.
- darbojas 182 jauniešu centri, tajā skaitā multifunkcionāli jauniešu iniciatīvu centri un dienas centri, kā arī 2015.gada laikā plānots, ka tiks atvērti vēl 3 jauniešu centri. Vēl aizvien aptuveni 27 pašvaldībās nedarbojas jauniešu centrs.
- 25 pašvaldībās attīstās aktīva starpnozaru sadarbība un jaunatnes politikas saskaņota plānošana un īstenošana, pateicoties jaunatnes lietu konsultatīvajai padomei, kurā satiekas dažādu nozaru pārstāvjus un jauniešus.

- 38 pašvaldībās jaunieši iesaistās jauniešu domes darbībā, kas veicina jauniešu līdzdalību, jauniešu iesaistīšanos pašvaldības attīstībā, pieredzes apmaiņu un savstarpēju pašvaldību sadraudzību jaunatnes jomā.
- 44 pašvaldībās ir izstrādāts un apstiprināts pašvaldības jaunatnes politikas plānošanas dokuments – darba ar jaunatni stratēģija, kas veicina ilgtermiņa jaunatnes politikas plānošanu un caurskatamību konkrētā jomā.

Jaunatnes lietu speciālists ir persona, kas veic darbu ar jaunatni, sadarbojoties ar jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītajām personām, izstrādā priekšlikumus jaunatnes politikas pilnveidei, īsteno un koordinē informatīvus un izglītojošus pasākumus, projektus un programmas jaunatnes politikas jomā, sekmē jauniešu pilsonisko audzināšanu, veicina jauniešu brīvprātīgo darbu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, konsultē jauniešus jaunatnes politikas jomā, tajā skaitā par pasākumu, projektu un programmu izstrādi un īstenošanu, kā arī veicina jauniešu personības attīstību. Lai nodrošinātu darbu ar jaunatni kvalitāti, ik gadu IZM organizē apmācības pašvaldību jaunatnes lietu speciālistiem un pieredzes apmaiņas seminārus jauniešu centru vadītājiem un darbiniekiem. Ikgadēji vidēji 20 jaunatnes lietu speciālisti iegūst apliecības par apmācību programmas 80 akadēmisko stundu apjomā apgūšanu, kas nodrošina iespēju uzsākt darbu ar jaunatni Latvijas pašvaldībās.

Viens no būtiskiem jaunatnes politikas indikatoriem ir jauniešu dalība jaunatnes vai citās nevalstiskajās organizācijās. Aptuveni 1/3 jauniešu ir kādas organizācijas biedri vai ir bijuši iesaistīti kādas organizācijas darbībā citā statusā. Pēdējo piecu gadu laikā organizācijās iesaistīto jauniešu īpatsvars nav būtiski mainījies. Savukārt jaunatnes organizācijās līdzdarbojas tikai 11% jauniešu. Svarīgi ir arī tas, ka tikai aptuveni 1/3 jauniešu zina kādu jaunatnes organizāciju. Informācija par jaunatnes organizācijām un par to darbības virzieniem jauniešiem ir pieejama, piemēram, IZM mājaslapā: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/8049.html>, kā arī portālā www.jaunatneslietas.lv, kur ir iekļauts aktīvo jaunatnes organizāciju un biedrību, kas veic darbu ar jaunatni saraksts ar informāciju par 75 jaunatnes organizācijām un biedrībām, kas veic darbu ar jaunatni. Kopš 2011.gada 15.marta Ministru kabineta noteikumi Nr.188 "Noteikumi par jaunatnes organizāciju sarakstā iekļaujamajām ziņām un kārtību, kādā biedrības ierakstāmas jaunatnes organizāciju sarakstā") ir izveidots jaunatnes organizāciju saraksts, kurā ir pieejama informācija par jaunatnes organizāciju darbības jomām un to kopējo skaitu. Pašreiz jaunatnes organizāciju sarakstā ir ierakstīta 21 jaunatnes organizācija. 2013.gada IZM veiktajā aptaujā par jaunatnes politiku un situāciju pašvaldībā, 59 pašvaldības norādīja, ka pašvaldībā jau strādā jaunatnes lietu speciālists, tomēr pēdējo gadu laikā ir vērojama pozitīva tendence, apzinot gandrīz visas pašvaldības (109), ir noskaidrota informācija par kontaktpersonām, kas veic darbu ar jaunatni katrā pašvaldībā.

Tālāk ir apkopoti pēdējo piecu gadu laikā veikto jaunatnes pētījumu nozīmīgākie secinājumi, sniedzot gan to tematikas kontekstuālu analīzi ES Jaunatnes stratēģijas astoņu tēmu aspektā, gan arī salīdzinot Latvijas un citu ES dalībvalstu jauniešu portretējumu. Tas dod iespēju gan novērtēt līdz šim sasniegto, gan noteikt tuvākās nākotnes aktualitātes jaunatnes politikas un darba ar jaunatni īstenošanā.

1. LĪDZDALĪBA

Līdzdalība ir svarīga jaunatnes politikas sastāvdaļa kā nacionālā, tā ES līmenī. Iespēju nodrošināšana jauniešiem iesaistīties lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē jaunatnes politiku valsts un pašvaldību mērogā, definēta par vienu no būtiskākajiem pamatprincipiem Jaunatnes politikas pamatnostādņēs 2009.–2018.gadam. Savukārt jauniešu līdzdalība un lietderīga brīvā laika pavadīšana tiek identificēta kā viena no trim jaunatnes politikas dimensijām, paredzot jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā, dalību jaunatnes organizācijās, brīvprātīgā darba aktivitātēs, jauniešu nometnēs, kā arī sportā un kultūras dzīvē. Jauniešu iedrošināšana aktīvam pilsoniskumam un līdzdalībai sabiedrībā ir arī viens no diviem ES Jaunatnes stratēģijas mērķiem.

Ņemot vērā datus par arvien sarūkošo jauniešu iesaisti kā sociālās, tā politiskās aktivitātēs (kā arī intereses mazināšanos par sabiedriskajiem un politiskajiem jautājumiem¹), uzmanība tiek pievērsta līdzdalības iespēju un veidu adaptēšanai jauniešu komunikācijas un iesaistes ieradumiem. Šodien tā vairs nav tikai piedalīšanās vēlēšanās, iesaistīšanās politisko partiju darbībā, piedalīšanās protesta akcijās vai peticiju parakstīšana, bet daudz vairāk izpaužas aktīvā pilsoniskā līdzdalība sociālajos tīklos, dalībā diskusijās, personīgā komunikācijā ar lēmumu pieņēmējiem u. tml. EK veikusi arī vairākus pētījumus par jauniešu līdzdalību, piemēram, Eiroparometra aptauja "Jaunatnes kustībā" ("*Youth on the move*") un vairāku pētījumu datu un secinājumu apkopojums "Politiskā līdzdalība un ES pilsonība: jauniešu uztvere un uzvedība" ("*Political Participation and EU Citizenship: Perceptions and Behaviours of Young People*"). Pamatojoties uz pētījuma secinājumiem par jauniešu ieradumu maiņu informācijas ieguvē un ikdienas komunikācijā, ES līmenī liels uzsvars tiek likts uz interneta iespēju izmantošanu jauniešu iesaistē (piemēram, tiek pilnībā pārveidots Eiropas Jauniešu portāls, nodrošinot jauniešu līdzdalības tiešsaistes iespējas, kā arī izveidotas vairākas speciālas mājaslapas bērnu informēšanai un iesaistei).

Kultūras līdzdalība tiek vērtēta kā būtisks faktors jauniešu personības izaugsmē, arī piederības izjūtas lokālām un globālām kopienām veicināšanā. Arī EK iesaistīšanos kultūras aktivitātēs saista ar aktīva pilsoniskuma veidošanu. Savukārt spējas un iespējas realizēt savus talantus un izpaust radošumu ir būtisks faktors darba tirgū nepieciešamo prasmju un zināšanu apgūvē. Lielu uzsvaru EK liek uz jauno tehnoloģiju un jauno mediju izmantošanu, kā arī kultūras un radošo industriju sektoru sadarbību, lai nodrošinātu jauniešu radošuma realizēšanas platformas. Īpaši uzsvērta tiek starpkultūru dialoga veidošana, sekmējot jauniešu sociālo toleranci, iecietību un atvērtību citām kultūrām un tradīcijām. "Eiropas kultūras plānā" ("*European Agenda for Culture*") kultūra tiek definēta kā radošuma un inovāciju sekmētāja, būtisks ieguldījums kā reģionālās attīstības kopumā, tā atsevišķu ekonomikas sektoru attīstībā.

2009.gadā EK īstenoja pētījumu "Kultūras pieejamība jauniešiem" ("*Access of Young People to Culture*"), kurā tika vērtētas jauniešu iespējas un prakses kultūras līdzdalībā, kā arī analizēti ES dalībvalstu labās prakses piemēri kultūras aktivitāšu veicināšanā. Pētījumā jauniešu kultūras līdzdalībai identificēti šādi būtiski šķēršļi: finanšu trūkums, ģeogrāfiskā pieejamība un laika trūkums. Savukārt iespējas kultūras līdzdalības sekmēšanai saistītas galvenokārt ar digitalizācijas un jauno mediju izmantošanu.

Tajā pašā laikā jāsecina, ka jaunrades un kultūras tēma tikai atsevišķās ES dalībvalstīs tiek uzturēta dienas kārtībā kā pastāvīgs un patstāvīgs rīcībpolitikas virziens, biežāk to iekļaujot un vērtējot līdzdalības tēmas kontekstā.

Ņemot vērā stratēģijā "Eiropa 2020" definētos ES mērķus – ilgtspēja klimata pārmaiņu un enerģijas patēriņa aspektā, nabadzības un sociālās atstumtības mazināšana – jauniešu zināšanas par globāliem jautājumiem un gatavība iesaistīties to risināšanā ir viens no ilgtermiņā izšķirošiem attīstības faktoriem. Iecietības, sociālās iekļaušanas un starptautiskās konkurētspējas aspektā būtiskas ir ES iniciatīvas, kas veicina jauniešu pārrobežu mobilitāti un sadarbību (brīvprātīgā darba, prakses un mācību aktivitāšu ietvaros).

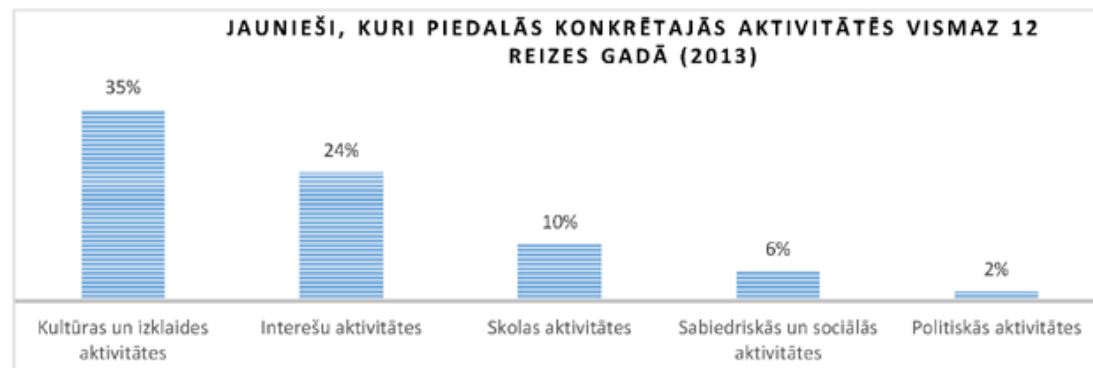
Viens no septiņiem pamatprincipiem, kas definēti Latvijas Jaunatnes likumā, ir mobilitātes un starptautiskās sadarbības nodrošināšanas princips. Tas paredz nepieciešamību nodrošināt jauniešiem iespēju būt mobiliem, apgūt zināšanas un prasmes ārpus savas dzīvesvietas un veicināt citu valstu ieteikumu, kā arī labās prakses apmaiņu un ieviešanu Latvijas jaunatnes politikā. Šī principa ievērošana jaunatnes politikas plānošanā un īstenošanā nodrošina jauniešu pilnvērtīgu un vispusīgu attīstību, veicina iekļaušanos sabiedrībā un darba tirgū, kā arī sekmē jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanu.

Ne mazāk būtiska joma ir jauniešu iespēja iesaistīties tiešā vai netiešā komunikācijā par globāliem jautājumiem ar lēmumu pieņēmējiem. Tam EK velta lielu uzmanību, regulāri organizējot tematiskas konferences, seminārus, apmācību un pieredzes apmaiņas iespējas. Par īpaši veiksmīgu jauniešu iesaistes mehānismu ES līmenī tiek atzīts strukturētais dialogs, kas ļauj ļoti detalizēti apkopot jauniešu viedokļus lokālā, reģionālā un nacionālā līmenī un tos iestrādāt Eiropas līmeņa politikas plānošanas dokumentos.

Tēmas būtiskumu nosaka arī arvien izteiktākie globalizācijas procesi pasaulē kopumā. No vienas puses, jaunieši ir būtiska mērķa grupa, kas ilgtermiņā var risināt tādus jautājumus kā klimata pārmaiņas, ilgtspējīga attīstība, nabadzības un nevienlīdzības mazināšana, cilvēktiesību ievērošana. No otras puses, jaunieši paši ir viena no neaizsargātākajām un globalizācijas īpaši ietekmētākajām mērķa grupām.

JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA LATVIJĀ

Kopumā jauniešu līdzdalības aktivitāte Latvijā nav augsta – tikai aptuveni 1/4 jauniešu regulāri (vismaz 12 reizes gadā jeb vismaz reizi mēnesī) piedalās kādās sociālās, sabiedriskās vai interešu aktivitātēs. Nedaudz augstāka ir līdzdalība kultūras un izklaides pasākumos (koncerti, festivāli, kino, teātris, sporta sacensības u.tml.) – kopumā 35% jauniešu tādās piedalās vismaz reizi mēnesī. 24% jauniešu regulāri piedalās interešu aktivitātēs (pulciņi, interešu grupas un klubi ārpus skolas). Tikai 10% jauniešu ir aktīvi skolas aktivitātēs (skolu vai studentu pašpārvaldes, skolas pasākumi) un tikai 6% – sabiedriskās un sociālās aktivitātēs (dalība nevalstiskajās organizācijās, labdarības pasākumos, brīvprātīgajā darbā, vides sakopšanā u.tml.). Viszemākā ir jauniešu aktivitāte politiskajās aktivitātēs (dalība partiju darbā, politiskās diskusijās u.tml.) – tikai 2% tādās iesaistās regulāri ².

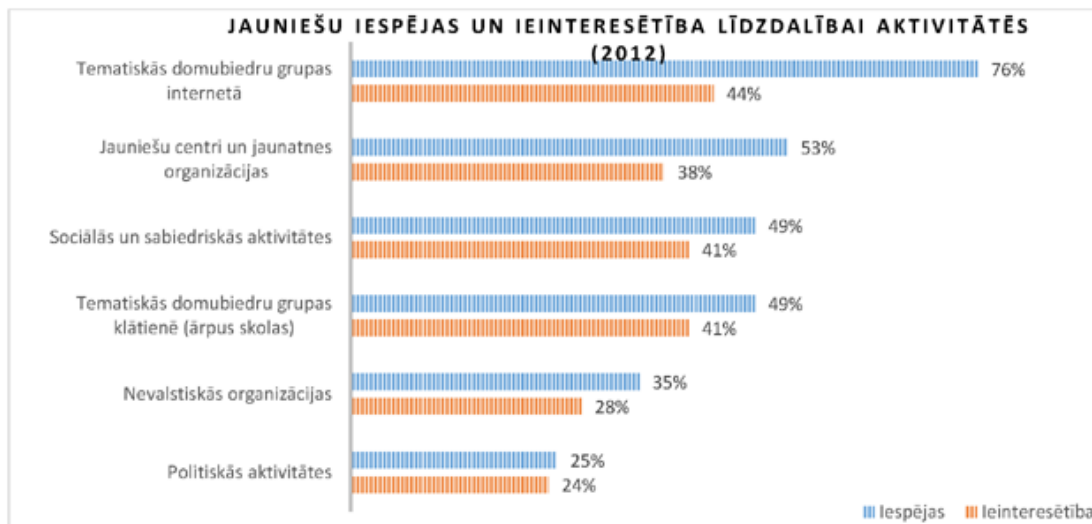

Pēdējo piecu gadu periodā novērojamas nelielas izmaiņas jauniešu līdzdalībā – ir pieaugusi jauniešu līdzdalība kultūras un izklaides, kā arī interešu aktivitātēs (attiecīgi – +7% un +3%), savukārt skolas, sabiedriskajās un politiskajās aktivitātēs izmaiņas ir nebūtiskas.

Ir svarīgi vērtēt ne tikai aktīvo, bet arī neaktīvo jauniešu mērķa grupu, un šādā aspektā novērojams, ka liels ir to jauniešu īpatsvars, kuri nevienu reizi nav piedalījušies kādās aktivitātēs pēdējā gada laikā. Vairākums (60%) jauniešu nevienu reizi nav piedalījušies politiskās aktivitātēs, aptuveni 1/3 jauniešu – skolas, sabiedriskās un sociālās aktivitātēs, savukārt 1/4 – interešu aktivitātēs. Kultūras un izklaides aktivitātēs neiesaistīto jauniešu īpatsvars ir mazāks par 1/10. Tajā pašā laikā pēdējo piecu gadu periodā novērojams, ka neaktīvo jauniešu īpatsvars ir ievērojami samazinājies. Visbūtiskāk samazinājies to jauniešu īpatsvars, kuri nav iesaistīti sabiedriskajās un sociālajās aktivitātēs (20%). Tāpat par vismaz 10% samazinājies neaktīvo jauniešu īpatsvars interešu, skolas un politiskajās aktivitātēs ³.

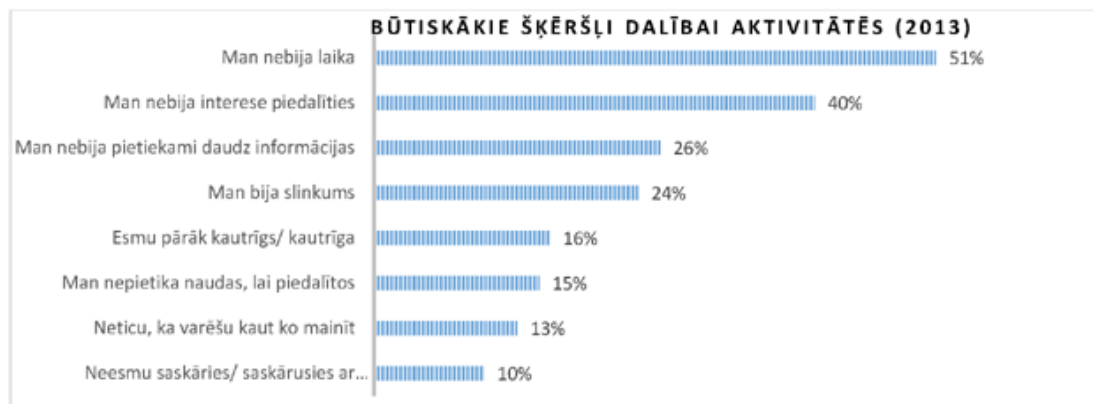
Pētījumu dati arī liecina, ka jauniešu iespējas līdzdalībai šobrīd ir daudz lielākas kā ieinteresētība iesaistīties. Piemēram, 76% jauniešu novērtē, ka viņiem ir iespējas piedalīties tematiskās domubiedru grupās internetā, bet tikai 44% izsaka ieinteresētību tādās piedalīties. Tāpat 53% jauniešu ir iespējas piedalīties jauniešu centros vai organizācijās, bet tikai 38% to vēlētos darīt. Līdzīga ir arī situācija sociālo, sabiedrisko, politisko un nevalstisko aktivitāšu gadījumos. Nevienā no pētījumos iekļautajām kategorijām ieinteresētība nav bijusi augstāka par iespējām ⁴.

Vērtējot, kāds ir to jauniešu īpatsvars, kuriem ir gan iespējas, gan interese līdzdalībai, novērojams, ka dažāda veida aktivitātēs ieinteresēto īpatsvars nav lielāks par 1/4 no Latvijā dzīvojošajiem jauniešiem. Tajā pašā laikā interneta sniegtās iespējas līdzdalības aktivitāti paaugstina līdz 40%. Tas gan nenozīmē, ka jauniešu ieinteresētības rezultāts ir reālā līdzdalība – reālā līdzdalība ir izteikti zemāka nekā iespējamā (piemēram, kopumā 8% jauniešu novērtē, ka viņiem ir gan iespējas, gan interese piedalīties politiskās aktivitātēs, tomēr tikai 2% to dara

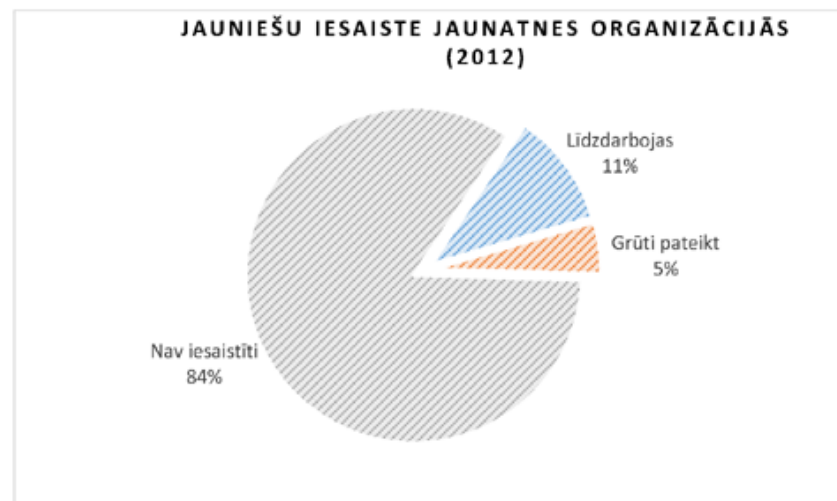
regulāri) ⁵.

Jauniešu līdzdalības palielināšanai ir svarīgi saprast neiesaistīšanās iemeslus un šo iemeslu mazināšanas iespējas. Pētījumu dati liecina, ka aptuveni puse jauniešu kā šķērslī līdzdalībai norāda laika trūkumu, un tieši tas varētu būt grūti pārvarams faktors līdzdalības veicināšanai. Tajā pašā laikā izteikti liels – 40% – ir to jauniešu īpatsvars, kuri apgalvo, ka ir neaktīvi dažādās aktivitātēs, jo viņiem nav personīgas intereses piedalīties. Tas norāda, ka jaunieši nesaskata sev personīgus ieguvumus līdzdalības aktivitātēs. Būtiski, ka, ņemot vērā informācijas plašu pieejamību kā tradicionālajos, tā jaunajos medijos, katrs ceturtais jauniešs norāda, ka viņam nav pietiekami informācijas par līdzdalības iespējām, kas savukārt liecina par jauniešu informēšanas problēmām un izaicinājumiem⁶.

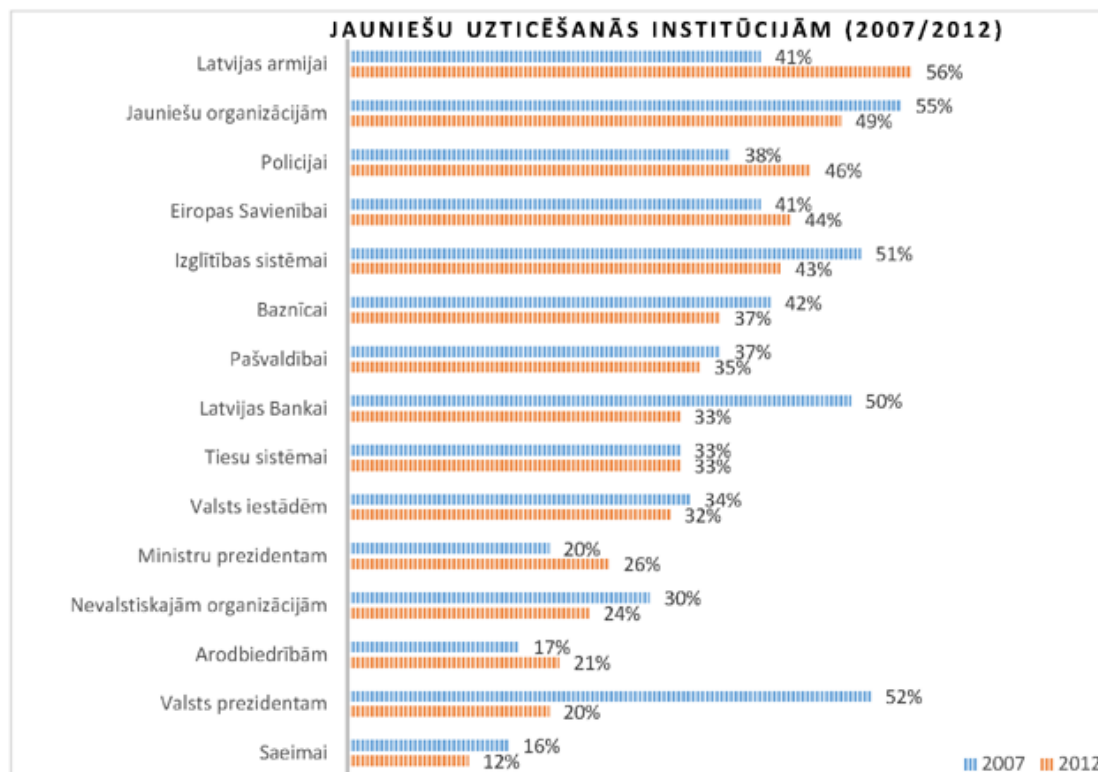
Viens no būtiskiem jaunatnes politikas indikatoriem ir jauniešu dalība jaunatnes vai citās nevalstiskajās organizācijās. Jaunatnes organizācijas un biedrības, kas veic darbu ar jaunatni ir viena no jauniešu aktīvas līdzdalības iespējām. Informācija par jaunatnes organizācijām un biedrībām, kas veic darbu ar jaunatni un par to darbības virzieniem jauniešiem ir pieejama, piemēram, portālā www.jaunatneslietas.lv, kur ir iekļauts aktīvo jaunatnes organizāciju saraksts ar informāciju par 75⁷ jaunatnes organizācijām un biedrībām, kas veic darbu ar jaunatni. Lai ieviestu nevalstisko organizāciju klasifikāciju un sadalītu pa jaunatnes organizāciju darbības jomām, saskaņā ar Jaunatnes likuma 6.panta otro daļu ir izstrādāti un apstiprināti 2011.gada 15.marta Ministru kabineta noteikumi Nr.188 "Noteikumi par jaunatnes organizāciju sarakstā iekļaujamajām ziņām un kārtību, kādā biedrības ierakstāmas jaunatnes organizāciju sarakstā". Informācija par jaunatnes organizācijām ir iekļauta IZM mājas lapā⁸.

Saskaņā ar pētījumu datiem aptuveni 1/3 jauniešu ir kādas organizācijas biedri vai ir bijuši iesaistīti kādas organizācijas darbībā citā statusā. Pēdējo piecu gadu laikā organizācijās iesaistīto jauniešu īpatsvars nav būtiski mainījies. Savukārt jaunatnes organizācijās līdzdarbojas tikai 11% jauniešu. Svarīgi ir arī tas, ka tikai aptuveni 1/3 jauniešu zina kādu jaunatnes organizāciju⁹.

Kā vienu no iemesliem jauniešu zemajai ieinteresētībai un aktivitātei sociālajās, sabiedriskajās un politiskajās aktivitātēs nereti min zemo uzticēšanos sabiedriskajām un politiskajām institūcijām. Diez vai to var uzskatīt par svarīgāko jauniešu līdzdalības faktoru, tomēr jauniešu uzticēšanās institūcijām rādītāji zināmu korelāciju ļauj saskatīt. Kopumā jauniešu uzticēšanās tādām institūcijām kā Saeima, Valsts prezidents, Ministru prezidents, valsts iestādes, pašvaldības ir izteikti zema – to jauniešu īpatsvars, kuri uzticas šīm institūcijām, ir ne lielāks kā 1/3. Vairāk jauniešu uzticas Latvijas armijai, jauniešu organizācijām, ES un izglītības sistēmai, tomēr arī šo institūciju gadījumā uzticēšanās rādītājs nav augstāks par 50%. Izteikti augstāki uzticēšanās rādītāji novērojami 13–15 gadus veciem jauniešiem, kamēr izteikti kritiskāki savos vērtējumos ir 20–25 gadus veci jaunieši. Tāpat novērojams, ka uzticēšanās vērtējumi ir pozitīvāki reģionu jauniešu vidū, kamēr negatīvāki – Rīgas jauniešu vidū.

Pēdējo piecu gadu laikā īpaši kritusies jauniešu uzticēšanās Valsts prezidentam un Latvijas Bankai, nedaudz arī izglītības sistēmai un jauniešu un nevalstiskajām organizācijām. Tajā pašā laikā pieaugusi uzticēšanās Latvijas armijai, policijai un Ministru prezidentam.

Uzticēšanās faktoru var skatīt arī plašākā kontekstā – kā sociālā kapitāla rādītāju, proti – cik lielā mērā jaunieši vispār uzticas citiem cilvēkiem. Jo augstāks sociālā kapitāla līmenis sabiedrībā kopumā, jo lielākas iesaistīšanās, sadarbības un sociālās tolerances iespējas. Latvijā salīdzinoši liels ir to jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka neuzticas citiem cilvēkiem (36%), lai gan kopumā vairākums (58%) jauniešu tomēr pauž uzticēšanos citiem cilvēkiem¹⁰.

Arī pieaugušo vidū Latvijā ir viens no zemākajiem uzticības rādītājiem politiskajām partijām Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu vidū, kā arī saglabājas zems uzticības rādītājs valdībai un parlamentam, liecina 2012.gada Eiropas Komisijas socioloģisko pētījumu centra "Eurobarometer" pavasara aptauja. Tajā noskaidrots, ka Latvijā politiskajām partijām uzticas vien 7% iedzīvotāji, bet neuzticas lielākā daļa jeb 90% respondentu. Līdzīgu viedokli Latvijas iedzīvotāji pauda arī 2011. gada rudenī veiktajā "Eurobarometer" aptaujā.

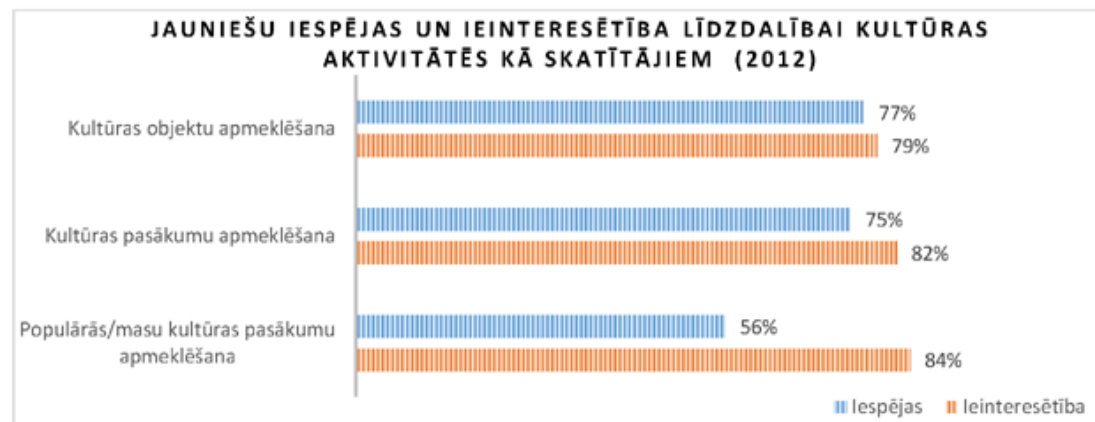
Salīdzinot ar iepriekš veikto aptauju, gandrīz nemainīgs iedzīvotāju uzticības līmenis saglabājies arī pret valdību un parlamentu. Valdībai uzticas 17% Latvijas iedzīvotāju, bet neuzticas 79%. Savukārt parlamentam uzticas 12% respondenti, bet neuzticas 84%. Vidēji ES gan nacionālajai valdībai, gan parlamentam uzticas 28%. Savukārt gandrīz puse jeb 45% Latvijas iedzīvotāju uzticas pašvaldībām, bet nedaudz lielāks respondentu skaits jeb 48% tām neuzticas.¹¹

Viens no būtiskiem jauniešu līdzdalības aspektiem ir arī lietderīgas brīvā laika aktivitātes. Vairākums jauniešu novērtē, ka viņiem ir visas vai lielas iespējas pavadīt brīvo laiku tā, kā viņi to vēlas. Pēdējo piecu gadu laikā šādu vērtējumu sniegušo jauniešu īpatsvars ir palielinājies par aptuveni 8% (no 60% līdz 68%). Tādu jauniešu īpatsvars, kuri vērtē, ka viņiem nav nekādu iespēju pavadīt brīvo laiku sev vēlamā veidā, ir ļoti niecīgs (mazāk par 5%). Pozitīvāki savos vērtējumos par iespējām pavadīt brīvo laiku ir nepilngadīgie jaunieši, bet nedaudz kritiskāki – 20–25 gadus veci jaunieši. Tāpat novērojams, ka kritiskākus vērtējumus sniedz tie jaunieši, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, kā arī Latgalē dzīvojošie. Jaunieši vēlētos lielākas iespējas sporta (fiziskās aktivitātes, aktīvā atpūta), izklaides un kultūras aktivitātēm (kino, teātris, klubi, diskotēkas). Vairāk sporta aktivitāšu vēlētos pilngadīgie jaunieši, ko visdrīzāk iespējams saistīt ar faktu, ka šajā vecuma grupā jauniešiem vairs nav pieejama vispārizglītojošo skolu sporta infrastruktūra. Savukārt nepilngadīgie jaunieši biežāk norāda, ka vēlētos plašākas ārpuskolas aktivitātes, kā arī kino pieejamību. Kopumā novērojams, ka ārpus galvaspilsētas jaunieši biežāk norāda uz nepietiekamu kultūras un izklaides aktivitāšu pieejamību.

Tajā pašā laikā – vairāk nekā puse no jauniešiem, kuri nav apmierināti ar iespējām pavadīt brīvo laiku, nespēj sniegt konkrētu atbildi, kuras brīvā laika aktivitāšu iespējas vēlētos izmantot.

Kultūras aktivitātes ir tās, kurās Latvijas jaunieši iesaistās visregulārāk – kopumā 35% jauniešu vismaz reizi mēnesī piedalās kādā kultūras pasākumā, kamēr dažādās citās aktivitātēs iesaistīto īpatsvars ir ne lielāks par 1/4. Pēdējo piecu gadu laikā kultūras līdzdalība jauniešu vidū ir pieaugusi gandrīz par 10%, kamēr citu aktivitāšu līdzdalības pieaugums bijis nebūtisks. Nevienā kultūras pasākumā pēdējā gada laikā nav piedalījušies tikai 8% jauniešu. Tātad kopumā Latvijas jauniešu kultūras līdzdalība vērtējama kā izteikti augsta.¹²

Jauniešu ieinteresētība apmeklēt dažādus kultūras pasākumus ir lielāka nekā viņiem pieejamās iespējas to darīt. Īpaši izteikta atšķirība starp iespējām un jauniešu ieinteresētību ir populārās jeb masu kultūras pasākumu aspektā – tos vēlētos apmeklēt 84% jauniešu, bet iespējas apmeklēt ir tikai 56%. Daudz lielākas ir jauniešu iespējas apmeklēt kultūras objektus un kultūras pasākumus, bet arī šajos gadījumos jauniešu ieinteresētība ir augstāka nekā pieejamās iespējas.¹³

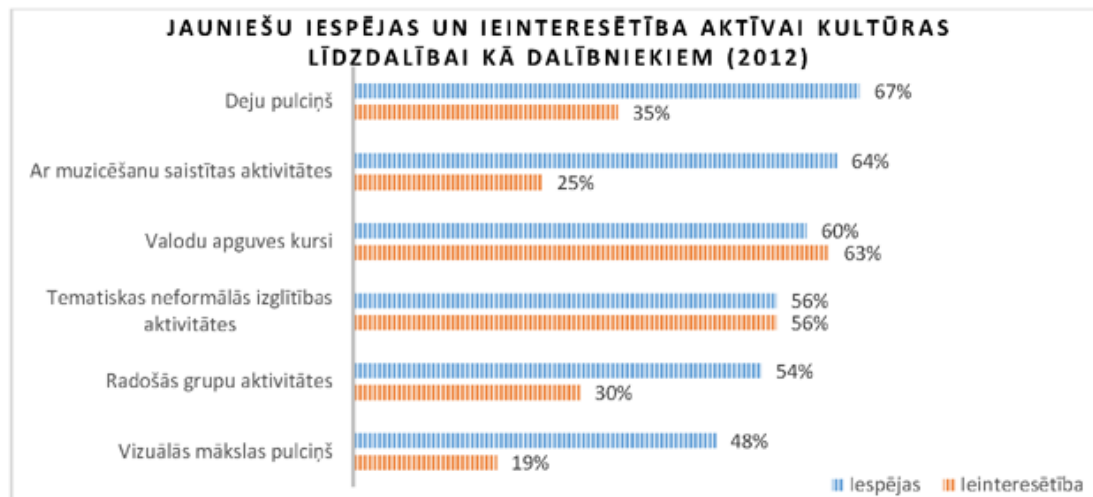

Vērtējot, kāds ir to jauniešu īpatsvars, kuriem ir gan iespējas, gan interese kultūras līdzdalībai, novērojams, ka aptuveni 2/3 jauniešu ir iespējas un vēlme apmeklēt kultūras objektus un kultūras pasākumus, savukārt tikai 1/2 jauniešu ir pieejami populārās jeb masu kultūras pasākumi.¹⁴

Būtiski, lai jaunieši piedalītos kultūras aktivitātēs ne tikai pasīvi – kā apmeklētāji, bet arī kā aktīvi līdzdalībnieki. Šādā aspektā novērojams, ka jauniešu ieinteresētība būt aktīviem kultūras aktivitāšu dalībniekiem ir daudz zemāka nekā pasīviem skatītājiem. Būtiski uzsvērt, ka jauniešiem pieejamās iespējas aktīvai kultūras līdzdalībai ir daudz plašākas nekā viņu ieinteresētība tajās piedalīties – piemēram, iespējas dejot, muzicēt, zīmēt un gleznot ir nodrošinātas vairāk kā 1/2 jauniešu, kamēr tajās ieinteresēto īpatsvars nepārsniedz 1/3. Līdztekus tomēr vērojams, ka iespēja piedalīties sev interesējošās aktivitātēs (valodu apguve, neformālā izglītība) jauniešiem ir pilnvērtīgi nodrošināta.¹⁵

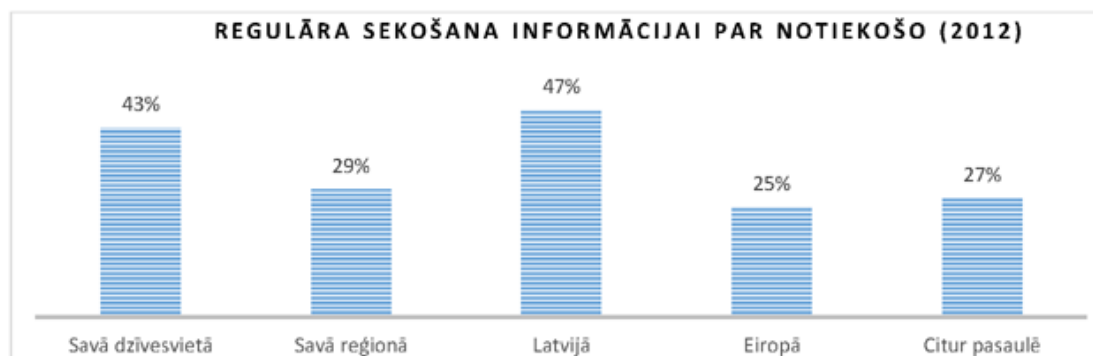
Eiropas Komisijas projekta "Jaunieši pret narkotikām" ietvaros veiktajā pētījumā jaunieši tika lūgti arī ierakstīt, kas, viņuprāt, varētu atturēt jauniešus no narkotiku lietošanas. Salīdzinoši visbiežāk – 20% gadījumu – tiek norādīts, ka jauniešus no narkotiku lietošanas varētu atturēt dažādas iespējas pavadīt brīvo laiku, atpūties, nodarboties ar sportu un citām interesantām nodarbēm. Gandrīz tik pat bieži – 18% – minēts, ka būtiski būtu veicināt izpratni par narkotiku izraisītajām sekām.

Kopumā novērojams – kā potenciālos atturētājus no narkotiku lietošanas jaunieši izteikti biežāk identificē atbalstošas, iesaistošas aktivitātes (labas attiecības ar draugiem, ģimeni, draugu atbalstu, daudzveidīgas brīvā laika pavadīšanas iespējas u.tml.), nevis represīvas (uzraudzība, sodīšana, ierobežošana u.tml.).¹⁶

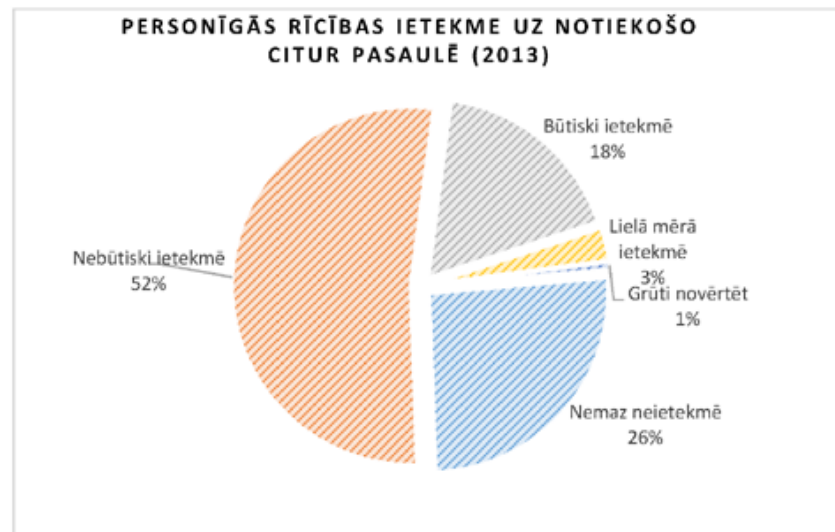
Tajā pašā laikā pētījumu dati arī liecina, ka reģionos ārpus lielajām pilsētām jauniešu pieeja kultūras aktivitātēm un pasākumiem ir ierobežota. Sporta un izklaides, kultūras aktivitātes ir tās, kuras jaunieši vēlētos izmantot biežāk un daudzveidīgāk, nekā viņi to dara šobrīd. Kultūras patēriņā jaunieši izsaka vēlmi pēc plašākām teātra, kino un klubu aktivitāšu iespējām.¹⁷

Tikai aptuveni puse jauniešu regulāri seko informācijai par notiekošo savā dzīvesvietā (pilsētā/pagastā) un Latvijā, bet tikai aptuveni 1/4 – par notiekošo Eiropā, pasaulē vai savā reģionā. Zīmīgi, ka notikumiem Latvijā jaunieši seko daudz aktīvāk nekā notiekošajam savā pilsētā vai reģionā. Tas rāda, ka kopumā Latvijas jauniešu interese par lokāla, reģionāla, nacionāla un globāla mēroga aktualitātēm ir visai neizteikta.

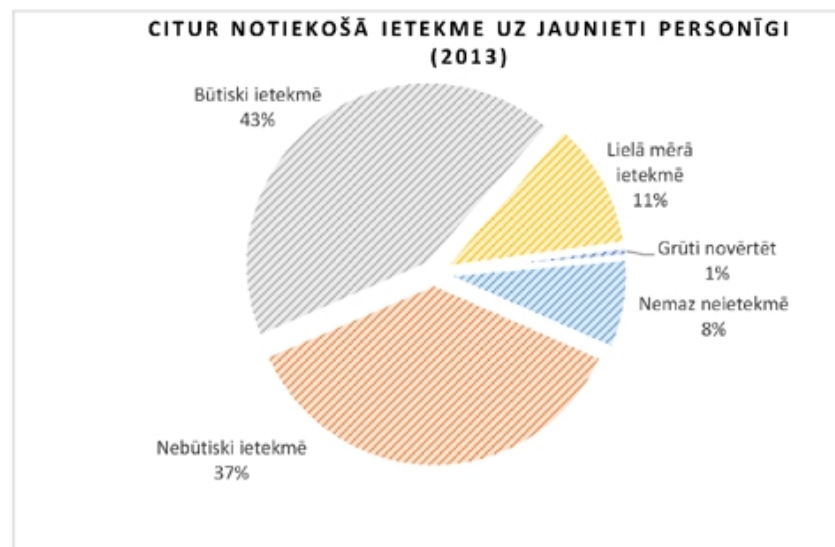

Salīdzinoši labi jaunieši ir informēti par klimata un cilvēktiesību jautājumiem – katrs piektais jauniešis novērtē, ka par šīm tēmām ir ļoti labi informēts. Dažādas citas globāli aktuālas tēmas Latvijā jauniešiem ir mazāk zināmas – ne vairāk kā 1/10 jauniešu ir ļoti labi informēti par globalizāciju, migrāciju, starptautisko drošību, vides ilgtspēju u. c.¹⁸

Jauniešu interesei un gatavībai iesaistīties globālu jautājumu risināšanā izšķirošs ir viņu vērtējums par iespējām ietekmēt situāciju pasaulē kopumā, kā arī apzināšanās, ka notikumi citur pasaulē ietekmē arī pašus. Tikai 21% jauniešu uzskata, ka viņu personīgā rīcība ietekmē notiekošo pasaulē kopumā, kamēr 53% novērtē, ka tas ietekmē nebūtiski, bet 26% ir pārliecināti, ka nemaz neietekmē.¹⁹

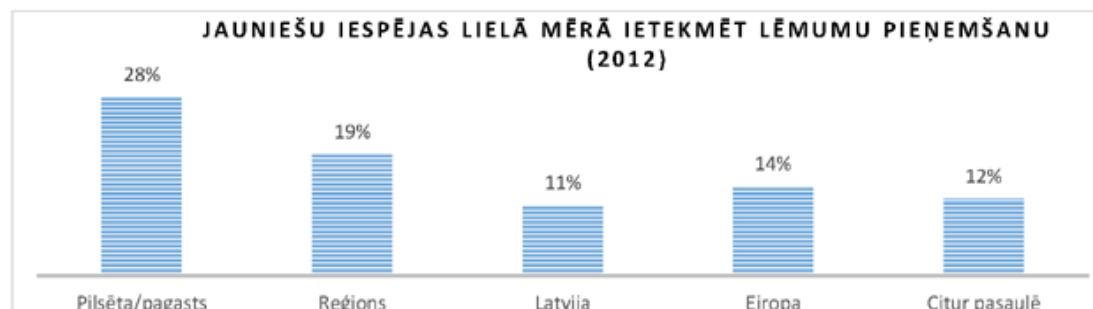

Savukārt par to, ka notiekošais citur pasaulē ietekmē viņus personīgi, ir pārliecināti kopumā 54% jauniešu. Salīdzinot dažādas jauniešu grupas, biežāk par to pārliecināti ir latvieši, Kurzemē un Zemgalē dzīvojošie, vidusskolu skolēni, kā arī tie, kuri nekur nemācās un nestrādā, un tie, kuri savas ģimenes materiālo stāvokli vērtē kā drīzāk trūcīgu. Savukārt retāk šādu novērtējumu pauž 13–15 gadus veci jaunieši, cittautieši, Latgalē dzīvojošie, pamatskolu un arodskolu skolēni, kā arī tie, kuri ģimenes materiālo nodrošinātību vērtē kā ļoti pārtikušu.²⁰

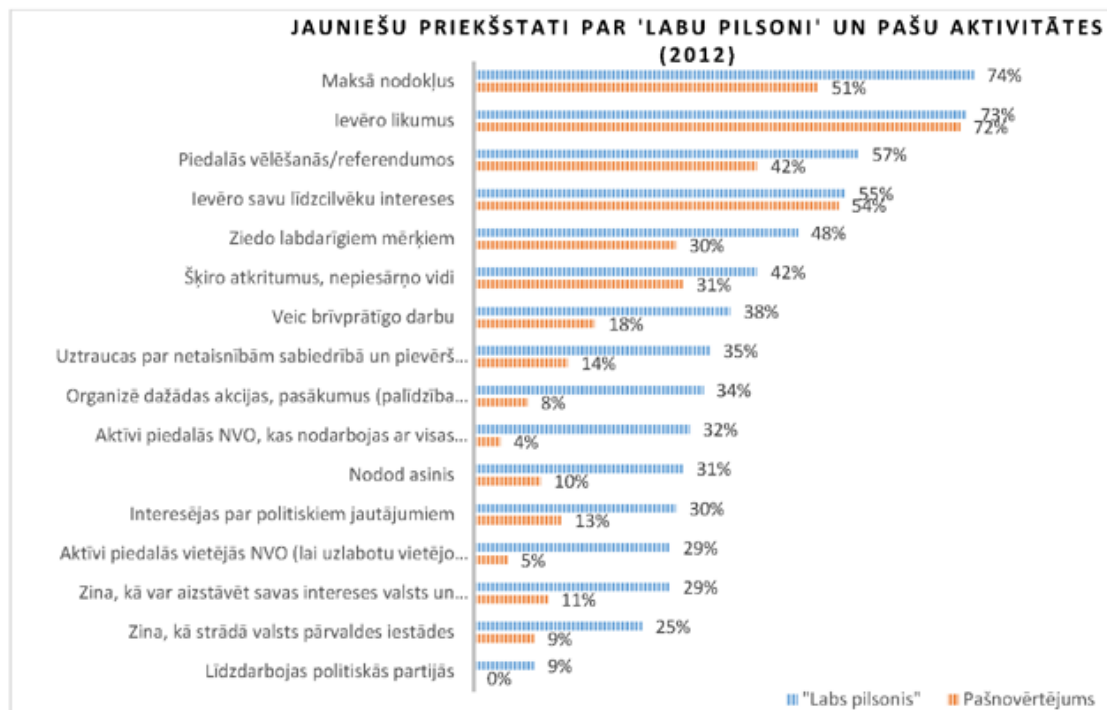

Gatavība iesaistīties globālu jautājumu risināšanā lielā mērā saistīta arī ar vērtējumiem par to, cik lielā mērā jauniešiem ir iespējams ietekmēt lēmumu pieņemšanu kopumā. Tikai aptuveni 1/10 jauniešu uzskata, ka jauniešiem kopumā ir lielā mērā iespējams ietekmēt lēmumus Latvijā, Eiropā vai citur pasaulē. Nedaudz vairāk ir to jauniešu, kuri uzskata, ka ir iespējams ietekmēt lēmumus savā reģionā (19%) vai savā pilsētā, pagastā (28%). Jāpiemin arī, ka liela daļa (aptuveni 2/5) jauniešu uzskata, ka lēmumus ir iespējams ietekmēt nedaudz, tomēr to

nevar uzskatīt par būtisku motivatoru līdzdalības veicināšanai.²¹

Interesi par pasaulē notiekošo un gatavību piedalīties var saistīt arī ar jauniešu priekšstatiem par to, kas ir labs pilsonis. Nodokļu maksāšana, likumu ievērošana, dalība vēlēšanās, līdzcilvēku interešu ievērošana, ziedošana labdarībai – tās ir aktivitātes, kādas vismaz 1/2 Latvijas jauniešu (15–25) uzskata par atbilstošām apzīmējumam "labs pilsonis". Pašvērtējumā par savām pilsoniskajām aktivitātēm jaunieši novērtē, ka būtiskākās laba pilsoņa aktivitātes veic arī paši (zemākus rādītājus par nodokļu maksāšanu un piedalīšanos vēlēšanās iespējams skaidrot ar faktu, ka ne visi jaunieši ir jau iekļāvušies darba tirgū, un ne visi ir sasnieguši pilngadību, lai varētu piedalīties vēlēšanās). Tajā pašā laikā ir daudz par ne tik būtiskām novērtētas laba pilsoņa pazīmes, kurās paši jaunieši ir ievērojami neaktīvāki. Piemēram, jaunieši uzskata, ka labam pilsonim jāpiedalās nevalstisko organizāciju darbā, jāorganizē dažādas sociālās palīdzības akcijas un pasākumi, jāveic brīvprātīgais darbs, bet tikai neliela daļa jauniešu paši šādas aktivitātes veic. Kopumā novērojams, ka jauniešu iesaistīšanās vairāk raksturīga aktivitātēs, kas neprasa aktīvu līdzdalību un darbošanos. Tāpat zīmīgi, ka līdzdarbību politiskajās partijās jaunieši neuzskata par pilsoniskumam būtisku aktivitāti, lielāku uzsvāru liekot uz nevalstiskā sektora un individuālām aktivitātēm.²²

Mobilitāte, tai skaitā pārobežu mobilitāte, ir viena no būtiskām aktivitātēm, kas veicina jauniešu interesi un līdzdalību globālu procesu izzināšanā un ietekmēšanā. Latvijas jauniešu ieinteresētība ceļot uz citām valstīm ir izteikti liela – kopumā 92% jauniešu izsaka interesi doties ceļojumos ārpus valsts. Tajā pašā laikā – tikai 41% jauniešu novērtē, ka viņiem ir iespēja ceļot. Tas nozīmē, ka Latvijas jauniešu mobilitātes iespējas un vēlmes tikai daļēji tiek īstenotas.²³

Jauniešu iesaiste brīvprātīgā darba aktivitātēs ir gan viņu personisks, gan visas sabiedrības būtisks ieguvums. Brīvprātīgajā darbā jaunieši apgūst un iegūst nozīmīgas personīgās un profesionālās prasmes, kas nodrošina viņu konkurētspēju darba tirgū ilgtermiņā. Iesaistīšanās brīvprātīgo sociālajās aktivitātēs ļauj stiprināt arī jauniešu pilsoniskuma apziņu un sociālo līdzatbildību par visai sabiedrībai būtiskiem attīstības procesiem.

Saskaņā ar pētījuma datiem, 2011.gadā 12 mēnešu laikā brīvprātīgo darbu bija veikuši kopumā 25% Latvijas iedzīvotāju. Tādu, kuri ir regulāri brīvprātīgā darba veicēji, gan ir nedaudz – 4% veic brīvprātīgo darbu reizi nedēļā vai biežāk un vēl 4% – reizi vai dažas reizes mēnesī. 7% ir iesaistījušies brīvprātīgā darba veikšanā reizi vai dažas reizes pusgadā, bet 10% darījuši tikai reizi pēdējā gada laikā.²⁴

Saeima 2015.gada 18.jūnijā pieņēma Brīvprātīgā darba likumu, kas mūsu valstī noteiks brīvprātīgā darba tiesisko regulējumu. Brīvprātīgais darbs tiek definēts kā organizēts un uz labas gribas pamata veikts fizisks vai intelektuāls darbs, ko fiziska persona bez atlīdzības veic sabiedrības labā. Likums noteic, ka brīvprātīgajam darbam nav peļņas gūšanas nolūka un ar brīvprātīgā darba veicējiem neaizstāj nodarbinātos. Brīvprātīgo darbu varēs organizēt biedrības un nodibinājumi, tostarp arodbiedrības un to apvienības, valsts un pašvaldību iestādes, kā arī politiskās partijas un to apvienības. Brīvprātīgo darbu drīkstēs veikt persona, kas sasniegusi 13 gadu vecumu, un paredzēts, ka personas vecumā no 13 līdz 16 gadiem brīvprātīgo darbu varēs veikt tikai ar likumiskā pārstāvja rakstveida piekrišanu. Tiesiskās attiecības starp brīvprātīgā darba organizētāju un veicēju tiks nodibinātas, pusēm vienojoties par veicamā darba apjomu, izpildes kārtību, termiņu, kā arī pēc brīvprātīgā darba veicēja iepazīšanās ar saviem pienākumiem un tiesībām. Atsevišķos gadījumos būs jānoslēdz rakstveida līgums, piemēram, ja to pieprasa viena no pusēm vai arī, ja paredzēts segt izdevumus, kas saistīti ar brīvprātīgo darbu. Tāpat līgums nepieciešams, ja brīvprātīgajā darbā tiek iesaistītas nepilngadīgas personas. Likums paredz veidot brīvprātīgā darba veicēju informācijas sistēmu, lai attīstītu brīvprātīgā darba iespējas, nodrošinātu un koordinētu informācijas apmaiņu starp personām, kuras vēlas veikt brīvprātīgo darbu, un brīvprātīgā darba organizētājiem, kā arī nodrošināt personas pieteikšanos brīvprātīgajam darbam.

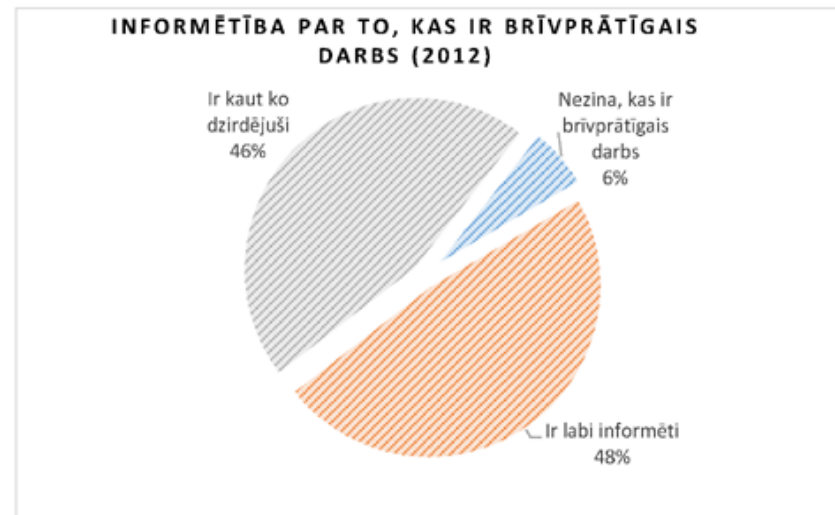
ES Jaunatnes stratēģija brīvprātīgā darba jeb precīzāk – brīvprātīgo aktivitāšu (stratēģijā tiek lietots termins angļu valodā ‘*voluntary activities*’, kura saturs ir plašāks nekā apzīmējums ‘*volunteer work*’) – nozīmību akcentē vairākos aspektos. Pirmkārt, tā ir ļoti būtiska neformālās izglītības sastāvdaļa. Otrkārt, brīvprātīgā darba ietvaros aktivizētas jauniešu pārrobežu mobilitātes iespējas. Un, treškārt, brīvprātīgais darbs ir viens no potenciāli veiksmīgiem paaudžu solidaritātes veicināšanas instrumentiem.

ES dalībvalstis pēdējo trīs gadu laikā īpašu uzmanību pievēršušas jauniešu mobilitātes iespēju paplašināšanai un popularizēšanai, piemēram, attīstot divpusējās vai daudzpusējās jaunatnes apmaiņas programmas. Daļā valstu brīvprātīgais darbs ir viens no mehānismiem sociālās iekļaušanas nodrošināšanai. Būtiskas ir arī dalībvalstu aktivitātes brīvprātīgā darba ietvaros iegūto prasmju atzīšanā, izmantojot tādus instrumentus kā *Youthpass*, *Europass* u. c., kas nodrošina jauniešu sociālo un darba tirgus prasmju attīstīšanu. Brīvprātīgā darba popularizēšanā nozīmīgs ieguldījums bija 2011.gadā īstenotais Eiropas Brīvprātīgā darba gads aktīva pilsoniskuma veicināšanai. Savukārt Eiropas gads aktīvai novecošanai un paaudžu solidaritātei (2012) devis impulsu starppaaudžu brīvprātīgā darba attīstībai, popularizējot kopīgas jauniešu un senioru brīvprātīgo aktivitātes.

Neskatoties uz šīm un vēl daudzām citām ES, nacionālā un pašvaldību līmeņa aktivitātēm, brīvprātīgā darba aktivitātēs joprojām ir iesaistīta neliela daļa jauniešu. Tātad – tuvāko gadu izaicinājums ir nepieciešamība mazināt šķēršļus brīvprātīgā darba lielākai popularitātei un plašākai jauniešu iesaistei brīvprātīgo aktivitātēs, vienlaicīgi uzlabojot brīvprātīgā darba kvalitāti un aizstāvojot jauniešu intereses, kas iesaistās brīvprātīgajā darbā.

Kopumā Latvijas iedzīvotāji savu informētību par brīvprātīgo darbu vērtē negatīvi visos anketā iekļautos aspektos vairāk kā 60% iedzīvotāju sniedz negatīvu informētības pašnovērtējumu. Salīdzinoši mazāk negatīvu vērtējumu saņemts par informētību par brīvprātīgā darba ieguvumiem sabiedrībai kopumā – 25% iedzīvotāju uzskata, ka ir par to drīzāk vai ļoti labi informēti. 23% ir labi informēti par brīvprātīgo darbu kopumā, savukārt par iespējām veikt brīvprātīgo darbu, jomām, kā arī par organizācijām, kurās to var veikt, labi informēti jūtas ne vairāk kā 15% aptaujāto.²⁵

Jauniešu informētība par brīvprātīgo darbu kopumā ir izteikti augsta, tomēr viņiem nav pietiekamas praktiskas informācijas par iespējām tajā iesaistīties. Absolūtais vairākums – 94% – Latvijas jauniešu apgalvo, ka zina, kas ir brīvprātīgais darbs. Tajā pašā laikā liels ir to jauniešu īpatsvars (45%), kuri uzskata, ka informācija par iespējām veikt brīvprātīgo darbu nav pietiekama. Informācijas trūkumu visvairāk izjūt jaunieši, kuri nekur nemācās, Latgalē dzīvojošie, kā arī tie, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību.²⁶

Brīvprātīgā darba veicēju īpatsvars jauniešu vidū pēdējo piecu gadu laikā nav būtiski mainījies – regulāri, vismaz vairākas reizes gadā, brīvprātīgo darbu veic aptuveni 10% jauniešu Latvijā. Pēdējo trīs gadu laikā gan novērojams brīvprātīgajā darbā iesaistīto neliels aktivitātes kritums – ja pirms 4–5 gadiem tajā iesaistīto jauniešu īpatsvars bija vairāk nekā 1/10, tad pēdējos trīs gados – ne lielāks par 1/10.

Kopējais brīvprātīgo darbu veikušo jauniešu īpatsvars gan ir ievērojami lielāks – vismaz vienu reizi gadā brīvprātīgo aktivitātēs iesaistās aptuveni puse no Latvijas jauniešiem. Jāuzsver

gan, ka vairumu no šīm aktivitātēm veido tradicionālais ikgadējais vides pasākums "Lielā talka" – ja nebūtu šīs aktivitātes, kopējais brīvprātīgo īpatsvars būtu ievērojami zemāks.

Brīvprātīgie biežāk ir 13–15 gadus veci jaunieši (kopumā aptuveni 2/3 jauniešu no šīs vecuma grupas veic brīvprātīgo darbu vismaz reizi gadā), bet izteikti retāk – 20–25 gadus veci jaunieši (tikai 2/5 veic brīvprātīgo darbu vismaz reizi gadā).²⁷

Vidēji viens 15–24 gadus vecs jaunietis gada laikā brīvprātīgā darba aktivitātēm velta 49 stundas sava laika. Viens Latvijas iedzīvotājs kopumā brīvprātīgajam darbam velta vidēji 57 stundas gadā.²⁸

Ir vairāk to jauniešu, kuri noteikti vēlētos veikt brīvprātīgo darbu, nekā to, kuri šo darbu veic šobrīd. Aptuveni 1/5 jauniešu izsaka vēlmi tuvākā gada laikā iesaistīties brīvprātīgo aktivitātēs. Tiesa – 2013. gadā novērojams kritums jauniešu ieinteresētībā iesaistīties (tikai 13% izsaka gatavību būt par brīvprātīgajiem). Interesanti, ka gadu pēc Eiropas Brīvprātīgā darba gada (2011) brīvprātīgo jauniešu īpatsvars ir samazinājies, bet brīvprātīgā darba veikšanā ieinteresēto – palielinājies. Gatavību kļūt par brīvprātīgajiem biežāk izteikuši Zemgalē dzīvojošie, sievietes, kā arī tie, kuriem jau ir pieredze brīvprātīgo statusā. Savukārt nevēlēšanos iesaistīties – profesionālo vidējo izglītību ieguvušie.²⁹

15–24 gadus vecus jauniešus brīvprātīgā darba veikšanai būtiski motivētu interesantas pieredzes iegūšanas iespējas, brīvā laika pieejamība un kopīgi brīvprātīgo pasākumi. Tāpat jauniešus motivētu konkrētas un praktiskas informācijas pieejamība par iespējām veikt brīvprātīgo darbu, kā arī citu brīvprātīgo pieredzes stāsti un piemēri.³⁰

LATVIJAS JAUNIEŠI ES KONTEKSTĀ

Kopumā ES dalībvalstīs tikai aptuveni 1/4 jauniešu norāda, ka interesējas par politiku. Augstāki politiskās intereses rādītāji novērojami Dānijā, Nīderlandē un Zviedrijā, bet zemāki – Čehijā un Ungārijā. Tajā pašā laikā absolūtais vairākums (80%) ES dalībvalstu jauniešu (16–29) ir piedalījušies pašvaldību vai parlamenta vēlēšanās. Arī Latvijas jauniešu līdzdalības aktivitāte šādā aspektā ir līdzīga kā vidēji ES. Augstāki pilsoniskās līdzdalības rādītāji novērojami Beļģijā, Maltā, Polijā, Zviedrijā un Austrijā, kur vēlēšanās piedalās aptuveni 90% jauniešu, savukārt izteikti zems (mazāk kā 50%) ir jauniešu vēlēšanu aktivitātes rādītājs Lietuvā.

Vidēji 11% ES dalībvalstu jauniešu piedalās kādas vietējā mēroga organizācijas darbībā, vēl 8% – kādas nevalstiskās organizācijas darbībā, bet tikai 5% – politiskās organizācijas vai partijas darbībā. Latvijas jauniešu līdzdalības rādītāji ir līdzīgi, zemākus aktivitātes indikatorus uzrādot vien politiskās līdzdalības aspektā. Jauniešu iesaistīšanās politisko organizāciju vai partiju darbībā Latvijā ir viena no zemākajām ES (līdz ar tādām valstīm kā Francija, Spānija, Polija un Ungārija). Tajā pašā laikā Latvijā ir augstāks kā vidēji ES to 16–24 gadus veco jauniešu īpatsvars, kuri ir komunicējuši ar politiķiem, izmantojot internetu – ja ES valstīs vidēji 30% jauniešu ir to darījuši, tad Latvijā 41% (jāmin, ka Igaunijā šis rādītājs ir vēl augstāks (52%), bet Lietuvā – zemāks (26%)).

Kopumā jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem daudz biežāk nekā citu vecuma grupu pārstāvji apmeklē tādas kultūras aktivitātes kā kino, bibliotēkas, koncerti, sporta pasākumi, kā arī biežāk lasa grāmatas. Savukārt kultūras objektu, muzeju, galeriju un teātru apmeklēšanas rādītāji jauniešu vidū ir līdzīgi citām vecuma grupām. Vērtējot 15 līdz 30 gadus veco jauniešu intereses, Latvijā ir viens no ES augstākajiem rādītājiem teātru, deju pasākumu un operu apmeklēšanā. Ja ES dalībvalstīs vidēji 42% ir apmeklējuši šādus pasākumus, tad Latvijā 59% (līdzīgi rādītāji ir arī Igaunijā, Čehijā un Austrijā). Arī pieminekļu, muzeju un galeriju apmeklēšanas rādītājs Latvijā ir augstāks nekā vidēji ES (67%) – kopumā 79% jauniešu Latvijā ir tos apmeklējuši (arī šādā aspektā Igaunija, Čehija un Austrija ir līdzīgas valstis). Savukārt kino un koncertu apmeklētības rādītāji Latvijā ir līdzīgi ES vidējiem rādītājiem.

2009.gadā pēc EK pasūtījuma *Joint Research Centre* veica pētījumu, lai novērtētu, cik lielā mērā ES dalībvalstu izglītības sistēmas (pamatizglītības un vidējās izglītības līmenī) iekļauj un sekmē radošuma prasmju attīstīšanu. Šajos mērījumos Latvijas izglītības radošuma indekss ir daudz zemāks nekā ES vidējais (līdz ar tādām valstīm kā Bulgārija, Ungārija, Polija,

Rumānija un Slovākija), kamēr Igaunijas indekss ir izteikti augstāks nekā ES vidēji, bet Lietuvas – nedaudz augstāks nekā Latvijas. Tas ļauj secināt: lai gan Latvijas jaunieši ir izteikti aktīvi kultūras patēriņā, tomēr aktīvas piedalīšanās un radošuma attīstīšanās ir vēl daudz izaicinājumu.

Jauniešu līdzdalība globālu jautājumu risināšanā ES līmenī ir izteikti zema – vidēji ES dalībvalstīs ne vairāk kā 5% jauniešu piedalās tādu organizāciju darbībā, kuras nodarbojas ar klimata pārmaiņu, cilvēktiesību vai ilgtspējīgas attīstības jautājumiem. Latvija, Čehija, Igaunija, Francija, Ungārija, Polija un Slovākija ir valstis, kurās jauniešu iesaistīšanās šādās organizācijās ir viszemākā (mazāk par 3%). Savukārt visaktīvākie globālu jautājumu risināšanā ir jaunieši Dānijā, Īrijā, Beļģijā un Zviedrijā (vairāk nekā 8%).

Izņemot dažas valstis (Dānija, Vācija, Luksemburga, Austrija, Somija, Zviedrija), zema ir arī ES dalībvalstu jauniešu līdzdalība sadarbībā ar citu valstu jauniešiem – vidēji ES šādos projektos iesaistījušies tikai 4% jauniešu (Latvijā – 2%).

ES valstīs kopumā vidēji 25% jauniešu vismaz reizi gadā piedalās dažādās brīvprātīgo aktivitātēs. Aktīvāki jaunieši brīvprātīgā darba veikšanā ir Dānijā, Īrijā, Nīderlandē un Slovēnijā, bet mazāk aktīvi – Grieķijā, Itālijā, Ungārijā, Polijā un Zviedrijā. Laika periodā no 2007.gada līdz 2011.gadam ES valstīs jauniešu brīvprātīgo īpatsvars ievērojami pieaudzis (kopumā par gandrīz 10%). Īrija, Rumānija un Latvija ir valstis, kur brīvprātīgo jauniešu īpatsvars īpaši audzis, un 2011. gadā Latvija bija viena no piecām valstīm, kur jaunieši brīvprātīgā darba veikšanā ir visaktīvākie. Latvijas jauniešu aktivitātes pieaugumu iespējams skaidrot ar 2008.gadā uzsāktu kustību "Lielā talka", kurā iesaistās aptuveni 200 000 Latvijas iedzīvotāju. Tāpat kā Latvijā, arī citās ES valstīs aktīvāki brīvprātīgo aktivitāšu veicēji ir gados jaunāki jaunieši, bet tie, kuriem ir vairāk nekā 20 gadu, ir mazaktīvi, ko iespējams skaidrot ar iekļaušanos darba tirgū un brīvā laika samazināšanos.

Latvijā darbojas 39 jauniešu centri, kas laikā no 2004. līdz 2008.gadam ir izveidoti ar valsts finansiālu atbalstu. Pateicoties IZM informatīvi metodiskam darbam, pašvaldības atvērušas vēl 120 centrus, kas darbojas atbilstoši jauniešu centru koncepcijai. Kopā Latvijā šobrīd ir 159 jauniešu centri. Laika periodā no 2012.–2014.gadam ir izveidoti 22 multifunkcionālie jauniešu iniciatīvu centri, kā arī vairāki jauniešu centri pagastos pilda arī dienas centra funkcijas.

Jauniešu centru uzdevumi ir radīt labvēlīgus apstākļus jauniešu intelektuālai un radošai attīstībai, nodrošināt atbalstu jauniešu iniciatīvām, sekmēt jauniešiem nepieciešamo zināšanu un prasmju apgušanu ārpus formālas izglītības, īstenojot interešu un neformālās izglītības iniciatīvas. Kā svarīgu uzdevumu vairāki jauniešu centri min nepieciešamību sekmēt līdzdalību jaunatnes organizācijās, iniciatīvu grupās, klubos un brīvprātīgajā darbā, kā arī jauniešu iesaistīšanos starptautiskajos projektos, tādējādi attīstot toleranci un izpratni par multikulturālo pasauli. Jauniešu centriem ir nozīmīga loma pašvaldībā, jo tas kļūst par vietu, kur jaunieši var atrast atbalstošu vidi un nepieciešamo informāciju, konsultācijas, lai lietderīgi pavadītu savu brīvo laiku un daudzpusīgi attīstītos. Vienlaikus vairāki jauniešu centri strādā ar mērķi sniegt jauniešiem atbalstu ilgtermiņā, palīdzot jauniešiem izvēlēties sev vēlamu profesiju un karjeras iespējas nākotnē.

Gandrīz visi jauniešu centri sadarbojas ar citiem jauniešu centriem, nevalstiskajām organizācijām un pašvaldības iestādēm (izglītības pārvalde, sociālie dienesti, kultūras nams, izglītības iestādes, mākslas un mūzikas skolas, policija), mazāka sadarbība ir ar privāto sektoru. Vidēji jauniešu centros strādā viens vai divi darbinieki, dažos jauniešu centros strādā trīs vai vairāk darbinieki. Lielākoties trīs darbinieki ir jauniešu centriem, kuri ir Bēmu un jauniešu centra (interešu izglītības iestādes) struktūrvienība. Dažos centros tiek piesaistīti arī jaunieši kā brīvprātīgie pasākumu koordinēšanai un jauniešu centra uzraudzībai. Jauniešu centros lielākoties strādā personas, kam ir augstākā izglītība (~73% no kopējā darbinieku skaita), bet tiek dota iespēja arī personām ar vidējo vai speciālo profesionālo izglītību, jo jauniešu centros, kur lielāks uzsvars tiek likts uz lietderīga brīvā laika pavadīšanu, ļoti svarīga ir personas pieredze un spēja iesaistīt un ieinteresēt jauniešus centra organizētajās aktivitātēs. Jauniešu centra kapacitāti ierobežo darbinieku trūkums, tādēļ būtiska ir sadarbība ar citām pašvaldības iestādēm, kā arī tiek meklētas papildu finansējuma piesaistes iespējas, lai algotu vairāk nekā vienu centra darbinieku.

Balstoties uz pētījumu datiem un iepriekš minēto, ir iespējams identificēt šādas problēmas jauniešu līdzdalības jomā:

Būtiskākās problēmas:

1. Zema jauniešu motivācija (intereses trūkums par ieejamo informāciju) līdzdalībai sociālās, politiskās, jaunatnes nevalstisko organizāciju un brīvā laika aktivitātēs gan nacionālā, gan ES līmenī.
2. Pašvaldību jauniešu centru un jaunatnes nevalstisko organizāciju nepietiekama kapacitāte darbam ar jaunatni.
3. Nepietiekams kultūras un brīvā laika aktivitāšu nodrošinājums (īpaši reģionos un ārpus lielajām pilsētām) jauniešu mērķa grupai.
4. Nepietiekama jauniešu iesaistīšanās brīvprātīgā darba aktivitātēs.

2. SOCIĀLĀ IEKĻAUSĀNA

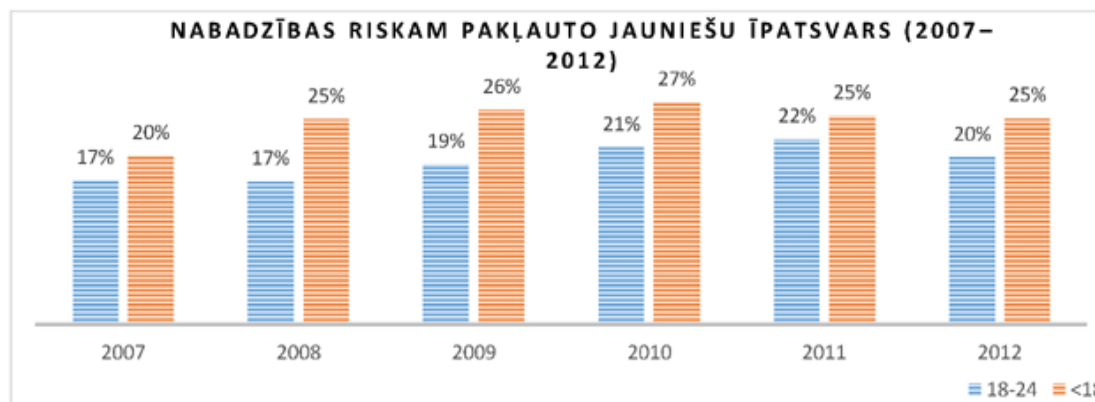
Jauniešu bezdarbs, sociālā nevienlīdzība sabiedrībā kopumā, ierobežotas jauniešu iespējas līdzdalībā un politisko lēmumu pieņemšanā, nabadzības risks daudzām jauniešu grupām – tie ir tikai daži no aspektiem, kuri nosaka sociālās iekļaušanas tēmas aktualitāti kā Latvijā, tā ES mērogā. Jaunieši ir viena no sociāli visneaizsargātākajām grupām, īpaši pēckrīzes gados, kad strauji palielinājās bezdarbs, samazinājās gan pašu jauniešu, gan viņu ģimeņu ienākumi un finansiālās iespējas, izteikti pieaugot nabadzības un sociālās atstumtības riskam, un tas jauniešu vidū ir augstāks kā citās vecuma grupās.

Iekļaujoša izaugsme ir viena no stratēģijas "Eiropa 2020" prioritātēm. Tā paredz palielināt iesaisti darba tirgū, uzlabot iemaņu apguvi un pastiprināt cīņu pret nabadzību (līdz 2020. gadam paredzot samazināt nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto ES iedzīvotāju skaitu par 20 miljoniem). EK 2013.gada ieteikumos ekonomiskās situācijas uzlabošanai Latvijā nabadzības mazināšana minēta kā viena no būtiskākajām politikas īstenošanas jomām, pamatojoties uz pētījumu datiem ka Latvijā ir viens no augstākajiem nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvara rādītājiem ES. Īpaši tiek uzsvērtā nepieciešamība pievērst uzmanību bērnu nabadzībai (ņemot vērā faktu, ka nabadzības riska ģimenēs dzimušiem bērniem ir ļoti grūti izkļūt no nabadzības riska grupas arī savā turpmākajā dzīvē).

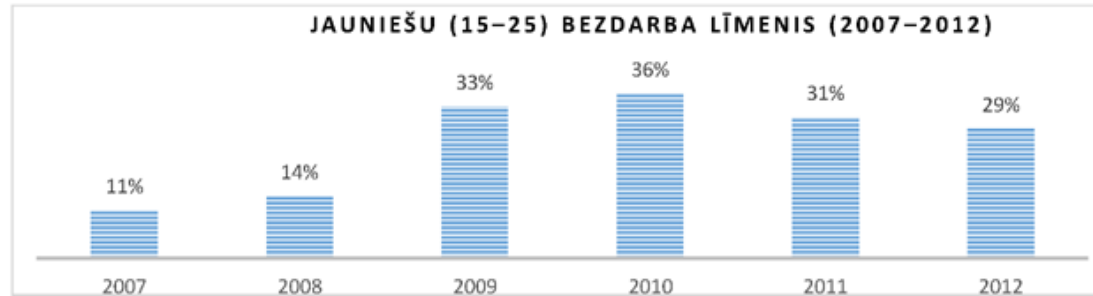
Sociālā iekļaušana ir starpsektorāla joma – tā prasa izglītības, labklājības, ekonomikas, reģionālās attīstības un veselības jomu pārstāvju kopdarbu. Tas nozīmē, ka sociālās iekļaušanas sekmīgums lielā mērā atkarīgs no valsts un pašvaldību iestāžu, kā arī nevalstiskā sektora pārstāvju sadarbības vēlmēm, iespējām un prakses. Ar sociālo iekļaušanu tiek veicināta veiksmīga jauniešu pāreja pieaugošo dzīvē.

JAUNIEŠU SOCIĀLĀ IEKĻAUŠANA LATVIJĀ

Saskaņā ar Eurostat datiem nabadzības riskam pakļauto 18–24 gadu veco jauniešu īpatsvars Latvijā 2012. gadā bijis 20%, kas ir zemākais rādītājs pēdējo trīs gadu laikā (bet joprojām viens no augstākajiem rādītājiem pēdējo sešu gadu laikā). Latvijā kopumā nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2012. gadā bijis 19% un pēdējo četru gadu laikā tas ik gadu samazinājies. Tātad situācija jauniešu mērķa grupā ir līdzīga situācijai Latvijas iedzīvotāju vidū kopumā. Tajā pašā laikā negatīvāka ir situācija nepilngadīgo jauniešu un bērnu mērķa grupā – katrs ceturtais jauniešs tajā ir pakļauts nabadzības riskam, un šis rādītājs ir bijis stabils pēdējo piecu gadu laikā.

Latvijā krīzes gados bija viens no augstākajiem jauniešu bezdarba rādītājiem ES valstu vidū. Pēdējo divu gadu laikā jauniešu bezdarbs gan ir samazinājies, tomēr joprojām augstāks (29%) nekā vidēji ES valstīs (23%) un divreiz augstāks, kā tas ir bijis pirmskrīzes periodā.³¹

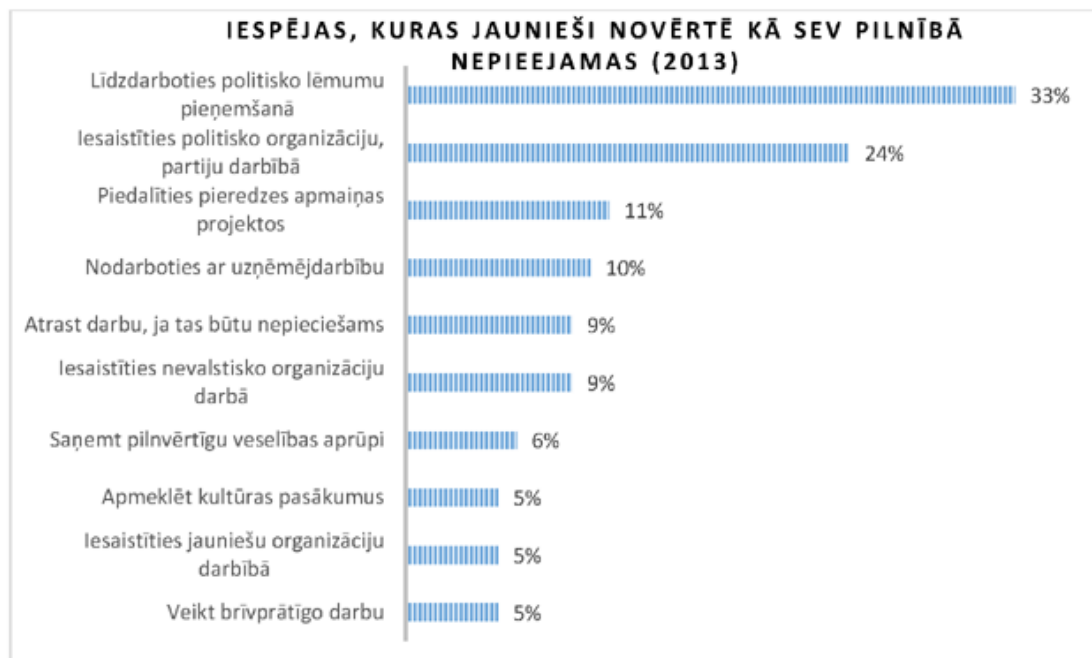
Viena no prioritārām sociālās iekļaušanas mērķa grupām ir jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (tā saucamie *NEET* ("*Not in Education, Employment, or Training*")). Pēc IZM rīcībā esošajiem datiem 2012.gada sākumā skolu (vidējo izglītību) nepabeigušo un izglītībā neiesaistīto iedzīvotāju īpatsvars (vecumā no 18 līdz 24 gadiem) bija 10,5%, savukārt 7,1% ir personas (vecumā no 15 līdz 24 gadiem), kas meklē darbu, bet nav iesaistīti izglītībā³². Savukārt saskaņā ar Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2015.gada 1.ceturksnī NEET jauniešu skaits Latvijā veidoja 17.9 tūkstošus (NEET līmenis – 8.7%).

Uzsverot ieguldījumu jauniešu cilvēkkapitālā ilgtermiņa ietekmi iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes kontekstā un aktualizējot jauniešu bezdarba pieaugumu ekonomiskās krīzes laikā Eiropas Savienībā, kā arī ņemot vērā stratēģijas "Eiropa 2020" izvirzītos nodarbinātības, izglītības un nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas mērķus un Dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnes, kas apstiprinātas ar Padomes 2010.gada 21.oktobra Lēmumu 2010/707/ES, jo īpaši 7. un 8. pamatnostādnē noteikto aicinājumu dalībvalstīm jauniešu integrāciju darba tirgū veicināšanai, Eiropas Padome un Eiropas Komisija 2012.gadā un 2013.gadā ir publicējusi ieteikumus un priekšlikumus jauniešu garantijas izveidošanai³³. 2013.gada martā Jauniešu nodarbinātības iniciatīvai tika piešķirti 6 miljardi eiro. Termins "*Jauniešu garantija*" attiecas uz jauniešu vecumā līdz 25 gadiem, kas nemācās vai atstāj formālo izglītību, iespēju četrus mēnešus laikā saņemt labu un kvalitatīvu darbu, mācekļības, stažēšanās, kā arī izglītības piedāvājumu, kura ietvaros tiek iegūta atzīta profesionālā kvalifikācija. Jauniešu garantijas galvenā mērķa grupa ir jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (turpmāk tekstā – NEET grupas jaunieši) vecumā līdz 25 gadiem (kas nozīmē, 24 gadi ieskaitot). Saskaņā ar ESF regulas 2014.–2020.gadam projektā noteikto, ja dalībvalstis saskata nepieciešamību un identificē šķēršļus darba tirgū arī jauniešiem vecumā līdz 29 gadiem, tās var sniegt atbalstu arī NEET grupas jauniešiem vecumā līdz 29 gadiem.

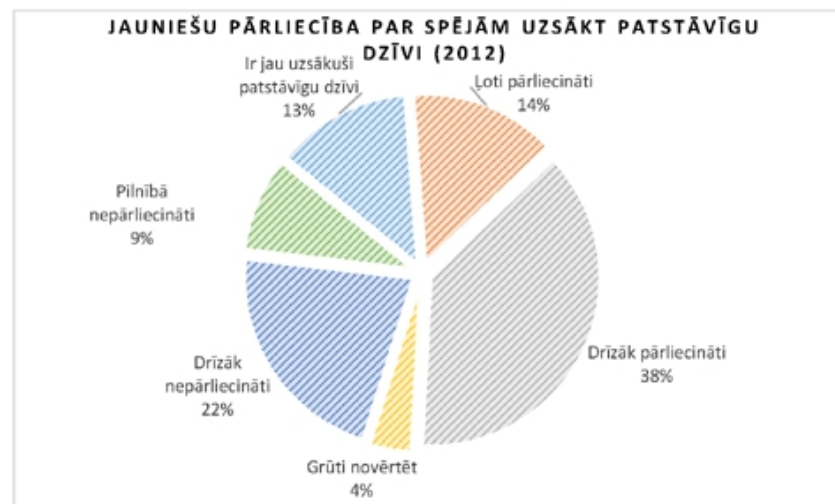
2014.gada sākumā Latvijā tika uzsākta Jauniešu garantijas programmas īstenošana. Jauniešu garantijas mērķis ir veicināt nodarbinātībā, izglītībā un apmācībā neiesaistītu jauniešu (NEET grupas jauniešu) iesaisti darba tirgū vai izglītībā. Jauniešu garantijas mērķa grupa ir jaunieši vecumā no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot), kuriem četrus mēnešus laikā pēc reģistrācijas NVA vai iesnieguma iesniegšanas izglītības iestādē, kas īsteno 1 vai 1,5 – gadīgās profesionālās izglītības programmas, atkarībā no jaunieša iegūtajām prasmēm un iepriekšējās darba pieredzes tiek piedāvāts atbalsts darba meklēšanā, kvalitatīvs tālākās izglītības, pirmās darba pieredzes iegūšanas vai darba piedāvājums (tajā skaitā izglītības programmās, kuras pabeidzot tiek iegūta atzīta profesionālā kvalifikācija).

Sociālās atstumtības riskus labi ilustrē dati par to, kas ir galvenie iemesli, kādēļ jaunieši nav pilnībā apmierināti ar savu dzīvi. Pēdējo trīs gadu laikā nemainīga bijusi jauniešu visbiežāk minētā atbilde: finansiālas problēmas, nepietiekami naudas līdzekļi un neliela darba samaksa. Bieži tiek minēti arī tādi iemesli kā bezdarbs, grūtības atrast darbu vai savienot to ar mācībām, kā arī laika trūkums, ko varētu saistīt ar jauniešu lielu noslodzi mācībās.³⁴

Sociālās atstumtības riskus papildus raksturo arī jauniešu vērtējumi par to, kādos aspektos viņu iespējas ir ierobežotas. Šādā skatījumā vērojams, ka jaunieši jūtas pilnībā atstumti no iespējām ietekmēt politiskos lēmumus – 33% novērtē, ka viņiem nav nekādu iespēju tos ietekmēt un 24% – atzīst, ka nav nekādu iespēju iesaistīties politisko organizāciju darbībā. Sociālās atstumtības riski saistīti arī ar jauniešu mobilitātes iespējām un iespējām iesaistīties uzņēmējdarbībā – aptuveni 1/10 jauniešu uzskata, ka viņiem nav nekādu iespēju veikt šādas aktivitātes. Tāpat katrs desmitais jauniešs novērtē, ka viņiem nav nekādu iespēju atrast darbu, kā arī nav iespēju iesaistīties nevalstisko organizāciju darbā. Jāmin arī, ka 6% jauniešu novērtē, ka viņiem nav pieejama pilnvērtīga veselības aprūpe. Līdz ar to jāuzsver, ka pēdējo piecu gadu laikā jauniešu vērtējumi par savām iespējām nav būtiski mainījušies.³⁵

Viens no būtiskiem sociālās atstumtības un nabadzības riska faktoriem ir patstāvīgas dzīves uzsākšana neatkarīgi no vecākiem (mājokļa atrašana vai iegāde, pastāvīga darba atrašana, pietiekamu ienākumu gūšana u. c.). Tikai 13% jauniešu ir uzsākuši patstāvīgu dzīvi jau vecumā līdz 25 gadiem, kamēr absolūtajam vairākumam ir kopīga mājsaimniecība ar saviem vecākiem. Aptuveni 1/3 jauniešu novērtē, ka nav pārliecināti par savām spējām uzsākt patstāvīgu dzīvi (1/10 norāda, ka ir pilnībā nepārliecināti), kamēr kopumā 52% tomēr jūtas pārliecināti par sevi un savām spējām dzīvot patstāvīgi (lai gan tikai 14% ir ļoti pārliecināti).³⁶

Pozitīvi vērtējams fakts, ka problēmu un sarežģītu situāciju gadījumā absolūtajam vairākumam Latvijas jauniešu būtu pie kā vērsties pēc palīdzības un viņi to arī darītu. Tikai 5% jauniešu novērtējuši, ka paši mēģinātu tikt galā un nevērstos ne pie viena pēc palīdzības. Vairākums vērstos pie ģimenes locekļiem (86%) vai draugiem (68%). Katrs trešais jauniešs palīdzību meklētu pie radniekiem, bet katrs piektais – pie kolēģiem vai studiju un mācību biedriem. Tajā pašā laikā – ņemot vērā, ka to jauniešu īpatsvars, kuri sarežģītās situācijās vērstos pēc palīdzības pie konkrētiem speciālistiem vai formālām institūcijām, ir ļoti neliels (mazāk nekā 5%), kritiski vērtējama valsts un pašvaldību atbalsta sistēma jauniešu problēmu risināšanā.³⁷

Jauniešiem sociāli neiekļaujoties sabiedrībā rodas risks nonākt sociāli nelabvēlīgas vides ietekmē, traucē pilnvērtīgi iekļauties citu jauniešu sabiedrībā, rodas noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas riski.

Lai uzlabotu sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu dzīves kvalitāti, sekmētu viņu līdzdalību sabiedriskajos procesos un nodrošinātu iespējas iekļūt darba tirgū, pilnveidojot sociālās prasmes, kā arī nostiprinot veselīgā un aktīvā dzīves veida paradumus. IZM Jaunatnes politikas valsts programmas ietvaros laika posmā no 2014.gada līdz 2016.gadam īsteno atbalsta pasākumus jauniešu sociālajai iekļaušanai.

Minētie pasākumi paredz sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu, īpaši, kas atrodas dienas aprūpes centros, grupu dzīvokļos, ieslodzījuma vietās, bērnu namos u.tml., iesaistīšanos ilgtermiņa kursos, papildus tiek nodrošināti apmācību semināri sociāliem darbiniekiem un jaunatnes darbiniekiem. Tiek nodrošināts atbalsts sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu organizēto projektu – iniciatīvu īstenošanai, kas nodrošina gan šo jauniešu iesaistīšanos dažādās pašiniciētās aktivitātēs, gan līdzdalību vietējos un reģiona līmeņa demokrātijas procesos, tādējādi attīstot tādas sociālās prasmes kā kritisko domāšanu, problēmu risināšanas prasmes, komunikāciju spējas, spēju mācīties, u.c.

LATVIJAS JAUNIEŠI ES KONTEKSTĀ

Vidēji ES dalībvalstīs sociālās atstumtības un nabadzības riskam ir pakļauti aptuveni 20% iedzīvotāju. Jauniešu vidū šis rādītājs ir augstāks un sasniedz gandrīz 30%. Latvija ir viena no dalībvalstīm (līdz ar Bulgāriju, Rumāniju, Ungāriju, Īriju un Lietuvu), kurā šie rādītāji ir izteikti augstāki nekā citās ES dalībvalstīs. Atšķirībā no lielākās daļas ES valstu Latvijā nabadzības un sociālās atstumtības risks ir lielāks tieši nepilngadīgo jauniešu vidū. Jauniešu sociālās iekļaušanas situācija īpaši pasliktinājās 2008.–2010.gada laika periodā, kas bija saistīts ar ekonomiskās krīzes radīto bezdarba pieaugumu.

Latvijā novērojams arī viens no augstākajiem ES rādītājiem nepilngadīgo jauniešu īpatsvaram, kuri dzīvo nepiemērotos mājokļos (nelabiekārtotos, pārapdzīvotos u. tml.) – ja ES valstīs vidēji tikai 8% nepilngadīgo jauniešu dzīvo šādos mājokļos, tad Latvijā gandrīz 30% (līdzīgi rādītāji ir Ungārijā, Rumānijā un Bulgārijā). Jāuzsver gan, ka pēdējo piecu gadu laikā situācija Latvijā šādā aspektā ir uzlabojusies, lai arī ne tik strauji kā citās valstīs.

Arī veselības aprūpes pieejamības aspektā Latvijas jauniešu iespēju ierobežotības indikators ir būtiski augstāks nekā vidēji ES dalībvalstīs – ja Latvijā aptuveni 6% 18–24 gadus vecie

jaunieši novērtē, ka viņiem nav pieejama pilnvērtīga veselības aprūpe (līdzīgs rādītājs ir tikai Bulgārijā), tad ES valstīs vidēji šādu jauniešu īpatsvars ir tikai 3%.

Savukārt jauniešu, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, īpatsvars Latvijā ir līdzīgs kā vidēji ES dalībvalstīs, lai arī tas ir augstāks nekā Lietuvā un Igaunijā.

Balstoties uz pētījumu datiem un iepriekš minēto, ir iespējams identificēt šādas problēmas jauniešu sociālās iekļaušanas jomā:

Būtiskākās problēmas:

1. Salīdzinoši augsts nabadzības riskam pakļauto jauniešu (īpaši nepilngadīgo) īpatsvars.
2. Jauniešu sociālā nevienlīdzība (salīdzinoši liels jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu skaits).
3. Nepietiekamas jauniešu prasmes patstāvīgas dzīves uzsākšanai.
4. Nepietiekama starpsektorāla sadarbība un atbalsta personu trūkums jaunatnes jomā reģionālā līmenī.

3. IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA

Augstākās izglītības modernizācija, darba tirgus pieprasījuma lielāka integrācija izglītības saturā, neformālās izglītības atzīšana – tās ir būtiskākās EK prioritātes izglītības un apmācību jomā. Stratēģijā "Eiropa 2020" viens no pieciem ES mērķiem 2020.gadam ir – līdz 10% samazināt to skolēnu skaitu, kas agri pamet skolu, un vismaz līdz 40% paaugstināt to 30 līdz 34 gadus veco ES iedzīvotāju skaitu, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību.

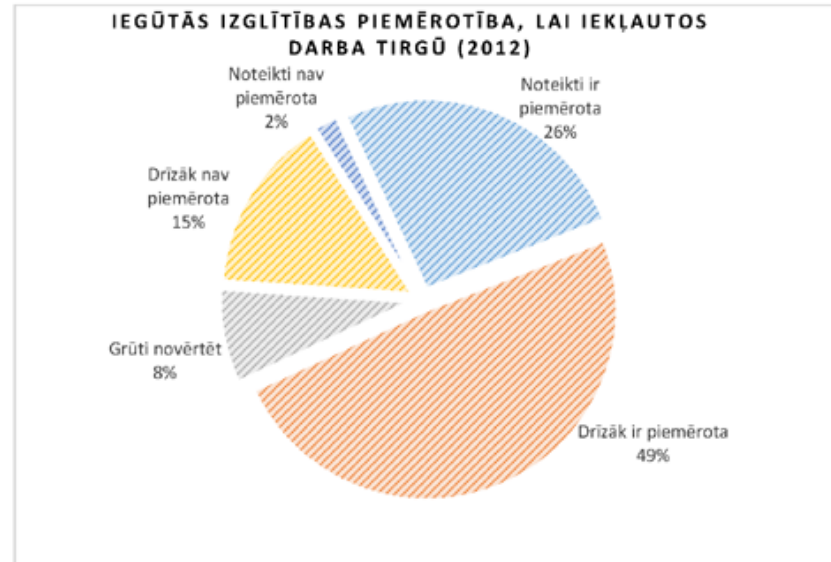
ES dalībvalstis ir vienojušās būtiski uzlabot jauniešu izglītības un apmācību iespējas, gan attīstot mūžizglītības un izglītības mobilitātes nodrošinājumu, gan sekmējot izglītības un apmācību kvalitāti un efektivitāti, gan integrējot mācību saturā radošumu, inovāciju un uzņēmējdarbības prasmes. Kā arī izglītība tiek definēta par svarīgu mehānismu aktīva pilsoniskuma, sociālās vienlīdzības un taisnīguma sekmēšanai.

EK aktualizē arī vairākus citus ar izglītību un apmācībām saistītus jautājumus. ES iniciatīvas "Jaunatne kustībā" ietvaros tiek veicināta mācību mobilitāte, nodrošinot jauniešiem iespējas apgūt zināšanas un prasmes citās ES dalībvalstīs, tādējādi attīstot viņu cilvēkkapitālu, starpkultūru kompetenci un citu valodu apguves iespējas. ES Jaunatnes stratēģija savukārt uzsvēr jauniešu darba kā ārpuskolas izglītības nozīmi jauniešu nodarbinātības iespēju uzlabošanā, sociālās atstumtības mazināšanā un saturīga brīvā laika pavadīšanā. Kā trešā būtiskā iniciatīva jāuzsver mūžizglītība, kas nodrošināma arī pēc formālās izglītības ieguves, akcentējot nepieciešamību arvien papildināt izglītību un prasmes.

Neņemot vērā īstenotos ES un nacionālā līmeņa pasākumus, pētījumu un statistikas dati liecina, ka izglītības un apmācību iespēju un rezultātu progress ES kopumā ir neliels un nepietiekams, lai 2020. gadā sasniegtu definētos mērķus. Būtiskākie izaicinājumi joprojām saistīti ar izglītības satura modernizāciju, neformālās izglītības atzīšanu un salīdzinoši lielo jauniešu skaitu, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu.

JAUNIEŠU IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA LATVIJĀ

Kopumā jaunieši pozitīvi vērtē iegūto izglītību. Absolūtais vairākums (75%) uzskata, ka viņu izglītības pieredze ir piemērota, lai iekļautos darba tirgū. Tikai 17% jauniešu ir kritiski par iegūto izglītību. Izteikti pozitīvāk savas iegūtās izglītības piemērotību darba tirgum vērtē tie, kas ieguvuši augstāko izglītību, kamēr kritiskāki ir tie, kuri ieguvuši tikai vidējo izglītību.

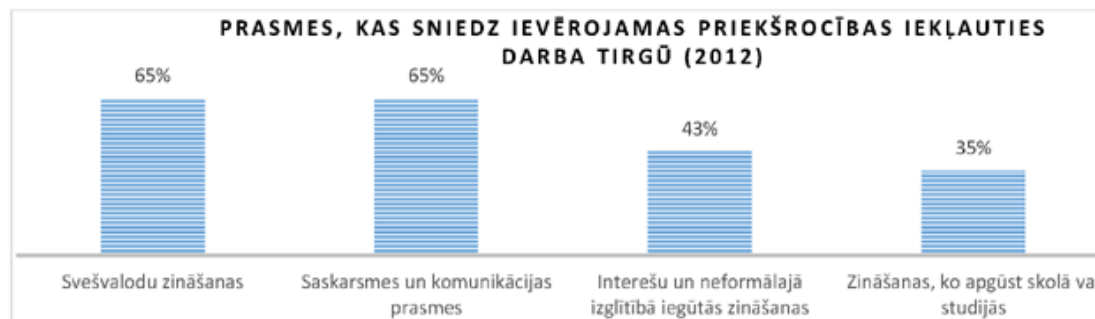
Svešvalodu zināšanas un komunikācijas prasmes vairākums jauniešu novērtē kā tādas, kas viņiem sniedz ievērojamas priekšrocības iekļauties darba tirgū. Salīdzinoši liels ir arī to jauniešu īpatsvars, kuri kā būtiskas novērtē zināšanas, ko ieguvuši interešu vai neformālās izglītības veidā. Tajā pašā laikā – salīdzinoši vismazāk jauniešu kā konkurētspējīgas vērtē tās zināšanas, ko iegūst skolā vai studijās. Tas nozīmē, ka formālās izglītības loma un efektivitāte ir viens no izglītības aspektiem, kam jāpievērš pastiprināta uzmanība.³⁸

Savukārt darba devēji nevēlas pieņemt darbā jauniešus, jo uzskata ka būtiskākie jauniešu trūkumi ir: zems atbildības līmenis, nav darba pieredzes, nepieciešams apmācīt, bet, kad apmācīts, atrod citu darbu, maza dotācija jaunieša darba algai, nav dzīves pieredze konfliktsituāciju risināšanā, iespējamo risku izvērtēšanā, skolas teorētiskās zināšanas atšķiras no dzīves realitātes, pie pirmajām grūtībām raksta atlūgumu; bieži maina savus dzīves plānus (mainot arī darba vietas), apzinīguma trūkums un lojalitātes trūkums pret darba devēju, darba vietu.³⁹

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm⁴⁰, bezdarba līmenis turpmākajos gados (līdz pat 2020.gadam) turpinās pakāpeniski samazināties, tomēr kopumā nav sagaidāms straujš nodarbinātības līmeņa pieaugums, kas, galvenokārt, saistīts ar tā saucamo "jobless growth" (situācija, kad ekonomikā ir vērojama darbaspēka produktivitāte palielināšanās, savukārt jaunu darba vietu radīšanas temps ir mērens, nevis augsts) un situāciju ekonomikā, kad ekonomiskā izaugsme vairāk balstās uz produktivitātes pieaugumu, nevis darbavietu pieaugumu.

Turklāt jāatzīmē, ka atbilstoši NVA veiktajām darba devēju aptaujām darba tirgū pieprasījums ir pēc elastīgiem un kompetentiem darbiniekiem, kuri gatavi vienlaicīgi veikt vairāku darbu pienākumus un kuriem papildus profesijas specifiskajām nepieciešamajām zināšanām piemīt arī kāda no pamata kompetencēm.

Saskaņā ar Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra (CEDEFOP) prognozēm⁴¹, nākotnē ir sagaidāms pieprasījums pēc vidējās un augstākās kvalifikācijas speciālistiem, līdz ar to tiem cilvēkiem, kuri zaudēs darbu un kuru zināšanu un iegūtās kvalifikācijas līmenis nebūs atbilstošs darba tirgus vajadzībām, būs grūti atrast darbu. Gadījumā, ja šiem cilvēkiem netiks sniegts atbalsts vajadzīgas kvalifikācijas un prasmju iegūšanai, viņi ilgstoši nevarēs atrast darbu un paliks bez iztikas līdzekļiem – rezultātā pieaugs slogs pašvaldībām un valstij, jo šiem cilvēkiem būs jānodrošina minimāli iztikas līdzekļi un arī cits atbalsts, kas nepieciešams, lai cilvēki varētu nodrošināt savas minimālās ikdienas vajadzības. Kā liecina CEDEFOP veiktie pētījumi, ilgtermiņa ieguldījumi nabadzīgāko iedzīvotāju uzturēšanās nodrošināšanai ievērojami pārsniedz tos ieguldījumus, kas tiek veikti īstermiņā cilvēka kvalifikācijas celšanai un atbalstam darba meklēšanā. Līdz ar to ieguldījumi apmācību pasākumos tiek uzskatīti par vienu no prioritārajiem investīciju virzieniem, jo tādējādi tiek uzlabota darbaspēka un uzņēmumu saimnieciskās darbības konkurētspēja, kas labvēlīgi ietekmē makroekonomisko rādītājus – darba ražīgumu un valsts konkurētspēju globālajos tirgos.

Būtiska loma darbā ar jauniešiem ir jaunatnes lietu speciālistiem un jaunatnes darbiniekiem. Vairākumā pašvaldību ir noteikts pašvaldības jaunatnes lietu speciālists, kas atbild par jaunatnes politikas plānošanu un koordinēšanu vietējā mērogā. Jaunatnes lietu speciālists veic darbu ar jaunatni, sadarbojoties ar jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītajām personām, izstrādā priekšlikumus jaunatnes politikas pilnveidei, īsteno un koordinē informatīvus un izglītojošus pasākumus, projektus un programmas jaunatnes jomā, sekmē jauniešu pilsonisko audzināšanu, veicina jauniešu brīvprātīgo darbu un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, konsultē jauniešus jaunatnes jomā, tajā skaitā par pasākumu, projektu un programmu izstrādi un īstenošanu, kā arī veicina jauniešu personības attīstību.

Mazākās pašvaldībās šīs funkcijas papildus saviem tiešajiem darba pienākumiem pilda bērnu un jauniešu interešu izglītības centru metodiķi, pašvaldības darbinieki audzināšanas, izglītības, bērnu tiesību aizsardzības, nometņu koordinēšanas jomā. Bieži pašvaldības jaunatnes lietu speciālista funkciju pilda darbā ar jaunatni iesaistītā persona kādā konkrētā jaunatnes politikas tematiskajā virzienā. Ņemot vērā, ka jaunatnes lietu speciālisti pilda vienādas funkcijas, bet to amats dažādās pašvaldībās var tikt nosaukts atšķirīgi, piemēram, par metodiķi jaunatnes lietās, jaunatnes lietu koordinators, jauniešu lietu speciālistu, jaunatnes darba metodiķi, konsultantu darbam ar jaunatni vai citādi, jaunatnes politikas pilnveidei vitāli svarīgi ir nodrošināt jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā iesaistīto personu apmācības un kvalifikācijas pilnveidi, īpaši akcentējot nepieciešamību nodrošināt darba ar jaunatni profesionalizāciju.

Līdz ar to 2012.gadā tika uzsākts darbs pie darba ar jaunatni sistēmas attīstības. 2014.gada sākumā tika apstiprināts jaunatnes darbinieka profesijas standarts. Jaunatnes darbinieki veic darbu ar jaunatni, iesaistot jauniešus darba ar jaunatni īstenošanā un izvērtēšanā, nodrošina aktivitātes un lietderīgā brīvā laika pavadīšanas iespējas jauniešiem vietējā līmenī, līdzdarbojas starptautisko pasākumu un projektu īstenošanā, konsultē jauniešus par viņiem aktuālajām tēmām, nodrošina informācijas pieejamību un apriti par jaunatnes politikas jautājumiem. Plānots, ka jaunatnes darbinieks veiks vairāk jaunatnes politikas īstenošanas funkcijas, atbalstot jaunatnes lietu speciālistu un strādājot pa tiešo ar jauniešiem, organizējot aktivitātes un pasākumus tiem.

Izm turpina sadarboties ar 109 kontaktpersonām par darbu ar jaunatni pašvaldībās, no kuriem 2014.gadā bija 66 jaunatnes lietu speciālisti (amata nosaukums), to kontaktinformācija ir pieejama jaunatnes portālā www.jaunatneslietas.lv. Sākot ar 2015.gadu tiek apzinātas iespējas attīstīt jaunatnes darbinieka kā profesijas un amata nozīmi pašvaldībās un biedrībās, kas veic darbu ar jaunatni, lai nenotiktu jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku funkciju pārklāšanās, kā arī uzlabotu īstenojamā darba jaunatni kvalitāti.

Jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki savā darbā ar jauniešiem izmanto neformālās izglītības metodes un programmas, sniedzot iespēju jauniešiem iegūt pamatprasmes, kuras darba devēji min kā būtiskas jauniešiem, uzsākot darba attiecības. Tādējādi būtiski strādāt pie jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku, kas strādā ar jauniešiem ikdienā, tīklojuma attīstības Latvijā, veicinot viņu konkurētspēju darba tirgū un iesaisti pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs.

LATVIJAS JAUNIEŠI ES KONTEKSTĀ

ES dalībvalstu izglītības sistēmas un izglītības saturs ievērojami atšķiras dažādās valstīs, tāpēc iespējas salīdzināt datus ir ierobežotas. Piemēram, atšķiras laiks, ko dažādās valstīs jaunieši pavada formālās izglītības ieguvei (Luksemburgā un Slovēnijā tie ir 15 gadi, kamēr Somijā – 20 gadi). Kopumā novērojama tendence palielināties formālās izglītības sistēmā pavadītajam laikam, kas saistīts ar dalībvalstu centieniem pagarināt obligātās izglītības laiku periodu (piemēram, pazeminot formālās izglītības uzsākšanas vecumu).

Priekšlaicīga skolas pamešana ir viena no izglītības sociālajām problēmām, kas aktuāla daudzām ES dalībvalstīm (īpaši augsts šis rādītājs ir Maltā, Portugālē un Spānijā). Latvijas rādītājs (12%) gan ir zemāks nekā ES vidējais (14%), pie tam – pēdējo desmit gadu laikā tas ir samazinājies par aptuveni 5%. Jāmin gan, ka satraucoši ir dati dzimumu dalījumā – ja 18–24 gadus veco sieviešu vidū priekšlaicīgi skolu pametušo īpatsvars ir aptuveni 7%, tad vīriešu vidū divas reizes augstāks (15%).

Augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 30 līdz 34 gadiem Latvijā ir līdzīgs kā ES dalībvalstīs vidēji. Tai pat laikā – sieviešu vidū augstāko izglītību ieguvušo

personu īpatsvars (48%) ir gandrīz divas reizes augstāks kā vīriešu vidū (25%), un tas ir izteikti augstāks nekā ES vidēji (38%).

Līdz ar Bulgāriju, Ungāriju, Poliju, Rumāniju un Slovākiju Latvijā ir viens no zemākajiem to 15 līdz 24 gadus veco jauniešu īpatsvaram, kuri ir iesaistīti neformālajā izglītībā – ja ES vidēji tie ir 9% jauniešu, tad Latvijā tikai 2%. Pie tam – tas ir arī daudz zemāks rādītājs nekā Igaunijā (5%) un Lietuvā (8%).

Savukārt mācību mobilitātē Latvijas jaunieši neatpaliek no ES dalībvalstu vidējā rādītāja – aptuveni 15% jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem ir mācījušies vai piedalījušies apmācībās ārvalstīs.

Balstoties uz pētījumu datiem un iepriekš minēto, ir iespējams identificēt šādas problēmas izglītības un apmācības jomā:

Būtiskākās problēmas:

1. Nav nodrošināta regulāra darbā ar jaunatni iesaistīto personu profesionālās kvalifikācijas celšana.
2. Jauniešiem nav nodrošināta regulāra profesionālas karjeras izglītība (kas spētu jau sākot no agrīna attīstības posma palīdzēt kvalitatīvi noteikt bērna un jaunieša interesēm un spējām atbilstošāko nākotnes profesiju).

4. NODARBINĀTĪBA UN UZŅĒMĒJDARBĪBA

Jauniešu nodarbinātība ir viena no būtiskākajām jaunatnes un arī nodarbinātības politikas jomām gan ES kopumā, gan arī lielākajā daļā dalībvalstu. Tam par iemeslu ir gan ekonomiskās krīzes radītais ļoti augstais jauniešu bezdarbs Eiropā, gan arī ilgtermiņa prognozes par demogrāfiskās slodzes izteiktu palielināšanos lielā daļā ES valstu. Stratēģijā "Eiropa 2020" nodarbinātība tiek definēta par vienu no visbūtiskākajām prioritātēm ES izaugsmei šajā desmitgadē, savukārt EK 2013.gada ieteikumos ekonomiskās situācijas uzlabošanai Latvijā norādīts – valdībai jārikojas aktīvāk, lai risinātu jaunatnes un ilgstoša bezdarba problēmas (piemēram, īstenojot garantijas jauniešiem shēmu un uzlabojot arodizglītību un apmācību).

ES Padome jauniešu nodarbinātību valstu prezidentūru ietvaros regulāri definē par vienu no tematiskajām prioritātēm, uzsverot jauniešu aktīvu sociālo iekļaušanu, jaunatnes darba nozīmi nodarbinātības veicināšanā, kā arī pāreju no izglītošanās darba tirgū. Īpaši tiek akcentētas arī jauniešu prakses iespējas, nodarbinātības un karjeras konsultāciju pieejamība un formālās un neformālās izglītības sinerģija. Tādēļ, lai nodrošinātu jauniešiem karjeras konsultāciju pieejamību būtu jāveicina karjeras konsultantu darbību tuvāk jauniešiem un tiem piemērotā laikā, izvērtējot iespējas šos pakalpojumus sniegt ārpus karjeras konsultantu darba telpām un noteiktā darba laika. Kā alternatīva darba ņēmēja statusam ES līmenī tiek identificēta jaunatnes uzņēmējdarbība un sava uzņēmuma dibināšana, kas ir viena no iespējām jaunatnes bezdarba mazināšanai. Lielā daļā Eiropas valstu arvien vairāk tiek sekmēta izglītība uzņēmējdarbības jomā, piemēram, attīstot sadarbību starp skolām un uzņēmumiem. Vairākās valstīs izstrādātas arī atsevišķas stratēģijas uzņēmējdarbības izglītības ieviešanā un attīstībā.

JAUNIEŠU NODARBINĀTĪBA LATVIJĀ

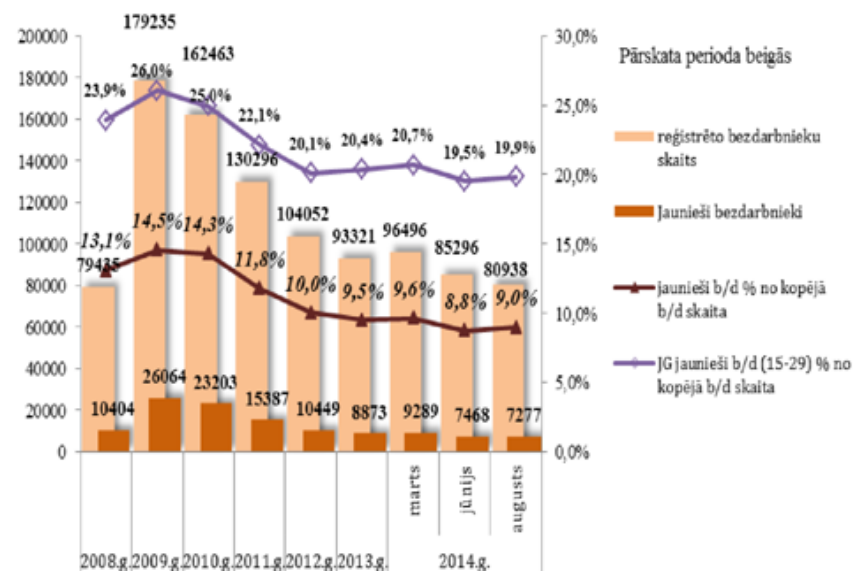
Ekonomiskās un finanšu krīzes radītās sekas ir atstājušas būtisku ietekmi uz iedzīvotāju dzīves līmeni, to nodarbinātību un sociālās aizsardzības līmeni. Sociālās drošības sistēma ir saskārusies ar tādiem izaicinājumiem kā straujš bezdarba līmeņa pieaugums, ilgstošā bezdarba līmeņa palielināšanās, nodarbinātības samazinājums un nabadzības un sociālās atstumtības riska pieaugums.

Latvijā plānošanas dokumentos jaunieši ir noteikti kā viena no prioritārajām mērķa grupām, īstenojot iedzīvotāju nodarbinātību veicinošus aktīvās darba tirgus politikas pasākumus. Galvenie darbības virzieni šajās politikas jomās ir vērsti uz jauniešu bezdarba mazināšanu un integrēšanu darba tirgū, jauniešu sociālo aizsardzību, bērnu un jauniešu nabadzības mazināšanu, jauniešu izglītības kvalitātes un prasmju attīstības nodrošināšanu. Nacionālā līmenī definētās prioritātes, nodarbinātības un izglītības politikas mērķi, darbības virzieni un politikas pasākumi lielā mērā saskan ar Eiropas Komisijas izpratni par Jauniešu garantijas iniciatīvas (iniciatīva, kas veicina jauniešu nodarbinātību un iespējas atrast darbu) būtību un ir vērsti uz identificēto problēmu saistībā ar jauniešu nodarbinātību un integrēšanu darba tirgū risināšanu.

Pēdējos gados jauniešu situācija darba tirgū uzlabojas. Jauniešu vecumā 15–24 gadi nodarbinātības līmenis 2014.gada 3.ceturksnī, salīdzinājumā ar 2011.gada sākumu, ir pieaudzis par 9 procentpunktiem līdz 33% un ir līdzīgs ES 28 vidējam rādītājam – 33.9%. Jauniešu vecumā 15–24 gadi bezdarba līmenis kopš 2010.gada ir samazinājies par 15 procentpunktiem, 2014.gada 3.ceturksnī sasniedzot 21.4%, kas ir tikai par 0,1 procentpunktu lielāks par ES vidējo līmeni – 21.3%.

Zemāk ir sniegta detalizētākā informācija par nestrādājošajiem jauniešiem, kas atrodas Nodarbinātības valsts aģentūras uzskaitē.

Jaunieši bezdarbnieku situācijas raksturojums

2014.gada augusta beigās 16 070 jeb 19,9% no bezdarbnieku kopskaita bija bezdarbnieki vecumā 15–29 gadi. Savukārt jaunieši bezdarbnieki (15–24 gadi) bija 7 277, kas ir 9,0% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita.

Jauniešu bezdarbnieku kopskaitā 12,7% bija ilgstošie bezdarbnieki, 11,3% – personas pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, 3,9% personas ar invaliditāti. Lielākās izmaiņas kopš gada sākuma jauniešu bezdarbnieku kopskaitā ir personu pēc bērna kopšanas atvaļinājuma īpatsvarā – pieaugums par 1,6 % punktiem un samazinājums ilgstošo bezdarbnieku īpatsvarā par 1,2 % punktiem.

Vidējais bezdarba ilgums 2014.gada augusta beigās jauniešiem bezdarbniekiem – 115 diena ~ 4 mēneši (gada sākumā 111 dienas).

Lielākais jauniešu bezdarbnieku skaits sadalījumā pa profesijām pēc pēdējās nodarbošanās 2014.gada augusta beigās: mazumtirdzniecības veikala pārdevējs – 284, palīgstrādnieks – 275, pārdevējs konsultants – 268, viesmīlis – 88, pavārs – 84, apkopējs – 65, klientu apkalpošanas speciālists – 59, kasieris – 57.

2014.gada 8 mēnešos NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos (t.sk. KPP) piedalījušies 13,2 tūkst. jaunieši (15 – 24 gadi) bezdarbnieki (viens cilvēks var būt piedalījies vairākās aktivitātēs). Janvārī – augustā dalību pasākumos uzsāka 11 933 jaunieši bezdarbnieki. 2014.gada augustā NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos piedalījušies 2 463 jaunieši bezdarbnieki, no tiem augustā dalību pasākumos uzsāka 1 340 jaunieši bezdarbnieki.

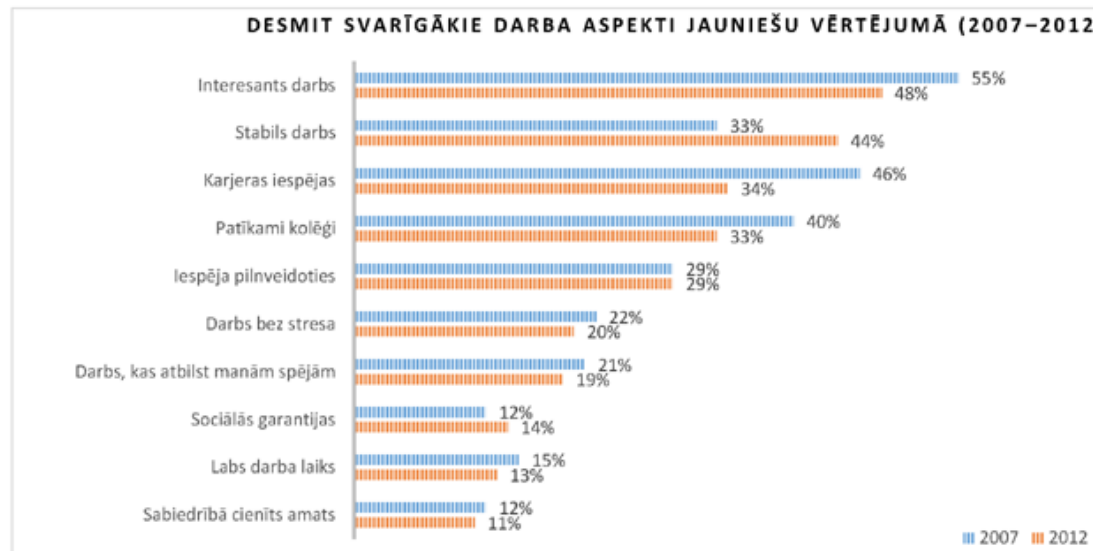
Karjeras konsultācijas 2014.gada janvārī – augustā saņēmuši 2 254 jaunieši vecumā no 15 – 24 gadiem.

2014.gada janvārī – augustā darbā iekārtojušies 7 176 jaunieši bezdarbnieki, no kuriem 2 853 (39,8%) jaunieši bezdarbnieki ir iekārtojušies darbā, pēc kāda aktīvā pasākuma pabeigšanas (izņemot KPP informatīvās dienas).

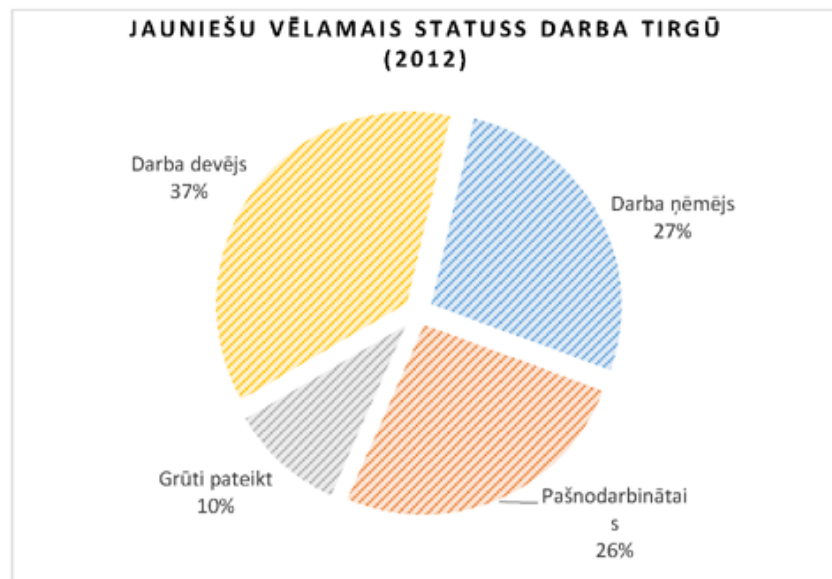
Būtiska ir pašvaldību loma jauniešu nodarbinātības un uzņēmējdarbības veicināšanā, jo pašvaldības rada uzņēmējdarbībai nepieciešamo infrastruktūru ("Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda" 2014–2020.g. plānošanas periodā tiek plānoti gandrīz 280 milj. EUR pašvaldību uzņēmējdarbības infrastruktūrai), sniedz atbalstu uzņēmējdarbības uzsācējiem ar nelieliem grantiem, meklē un piedāvā piemērotas telpas uzņēmējiem, piedalās uzņēmējdarbības partneru atrašanas procesā, nodrošina prakses vietas, strādā ar skolēniem un jauniešiem, organizējot tiem biznesa ideju konkursus, sniedzot iespēju veidot mācību uzņēmumus utml. VARAM līdz šim jau organizēja un arī turpmāk plāno organizēt apmācības pašvaldībām, lai stiprinātu pašvaldību kapacitāti darbam ar esošiem un potenciālajiem uzņēmējiem.

Pēdējo piecu gadu laikā būtiski mainījušās jauniešu prioritātes attiecībā uz darba vērtību. Izteikti pieaudzis tāda faktora nozīmīgums kā darba stabilitāte, savukārt samazinājies tādu

aspektu nozīmīgums kā karjeras iespējas, interesants darbs un patīkami kolēģi. Izteiktas atšķirības vērojamas sociāli demogrāfisko grupu griezumā. 13–15 gadus veciem jauniešiem svarīgāki ir tādi darba aspekti kā interesants darbs, darbs bez stresa, spējām atbilstošs darbs, arī sabiedrībā cienīts amats. 16–19 gadus veci jaunieši vairāk novērtē tādus darba aspektus kā stabils darbs, spējām atbilstošs darbs, iespēja būt starp cilvēkiem. Savukārt 20–25 gadus veciem jauniešiem svarīgāki šķiet tādi darba aspekti kā karjeras iespējas un iespējas pilnveidoties. Jaunieši Rīgā par sev būtiskākiem darba aspektiem biežāk novērtē interesantu darbu un karjeras iespējas, savukārt reģionos dzīvojošie – darba stabilitāti un sociālās garantijas.⁴²

Būt par darba ņēmēju vēlas tikai katrs ceturtais jauniešs Latvijā, kamēr lielākais vairākums labprātāk izvēlētos būt par darba devēju (37%) vai pašnodarbinātu personu (26%).⁴³

Pastāv gan statistiskie, gan ekonomiskie faktori, kuri izskaidro zemo jauniešu nodarbinātības līmeni. Viens no būtiskākajiem statistiskajiem faktoriem ir saistīts ar to, ka jauniešu vidū ir liels tieši ekonomiski neaktīvo jauniešu (skolēnu, studentu) īpatsvars – daudz lielāks kā pārējām vecumā grupām, līdz ar to tas ietekmē ekonomiski aktīvo jauniešu skaitu un nodarbinātības līmeni jauniešiem vecumā 15–24 gadi, kas bieži vien ir vismaz divas reizes mazāks par pieaugušo cilvēku nodarbinātības līmeni⁴⁴. Savukārt pie ekonomiskajiem faktoriem ir pieskaitāmi darba tirgus vajadzībām nepietiekams kvalifikācijas līmenis, kas tajā skaitā saistīts ar lielo no mācībām atskaitīto jauniešu skaitu, kā arī pirmās darba pieredzes trūkums, kas var ietekmēt darba devēju izvēli jauniešiem piedaloties darba intervijā. Faktori, kas pēc darba devēju domām kavē jauniešu iesaistīšanos darba tirgū, ir pieredzes trūkums, nevēlēšanās strādāt un mācīties, vieglprātība, bezatbildība, disciplīnas trūkums, kā arī zems un neatbilstošais atalgojums valstī kopumā.

Latvijā regulāri ik gadu tiek veikts jaunatnes politikas monitorings un tā ietvaros veiktajā aptaujā jaunieši norāda jautājumus, kurus uzskata par galvenajiem Latvijas valdībai risināmiem – šie dati liecina, ka pēc krīzes gados jauniešus visbūtiskāk satrauca darba un nodarbinātības jautājumi (aptuveni 1/3 tos norāda kā būtiskākos), kā arī izglītības pieejamība un kvalitāte (1/4). ("Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļūvi jauniešiem aktuālai informācijai." Izglītības un zinātnes ministrija, 2010–2013 (<http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/7989.html>))

LATVIJAS JAUNIEŠI ES KONTEKSTĀ

ES valstīs kopumā pēdējo desmit gadu laikā ekonomiski aktīvo 15 līdz 30 gadus veco jauniešu īpatsvars sarucis no 66% līdz aptuveni 62%. 25–29 gadus veco jauniešu ekonomiskā aktivitāte nav būtiski mainījusies, kamēr 15–24 gadus veco jauniešu aktivitāte ir nedaudz samazinājusies. Latvijā ir salīdzinoši augsts 20–24 gadus veco jauniešu ekonomiskās aktivitātes rādītājs, kas visdrīzāk norāda uz faktu, ka liela daļa studējošo jauniešu savieno studijas ar darbu.

Kopumā Latvija ir viena no tām ES valstīm (blakus Spānijai, Grieķijai, Īrijai, Portugālei un Slovākijai), kurās jauniešu bezdarba problēma ir īpaši aktuāla. Salīdzinot ar citām ES valstīm, Latvijas jaunieši izteikti biežāk kā iemeslu savam bezdarbam minējis to, ka darba vietas nav pieejamas, bet gan, ka tās netiek pienācīgi atalgotas (šis rādītājs ir augsts arī pārējās Baltijas valstīs).

Pēdējo desmit gadu laikā izteikti pieaudzis to jauniešu īpatsvars, kuri tiek nodarbināti uz nepilna laika darba līgumu pamata – ja 2000. gadā ES tādu bija aptuveni 21%, tad 2012. gadā jau 30% (Latvijā gan šis rādītājs ir tikai aptuveni 1/10).

ES valstīs kopumā vidēji 40% jauniešu novērtē, ka vēlētos izveidot savu uzņēmumu, un šādā aspektā Latvijas jauniešu rādītāji ir līdzīgi.

Līdzīgs ES vidējam rādītājam (5%) ir arī Latvijas pašnodarbināto jauniešu īpatsvars vecuma grupā no 20 līdz 24 gadiem. Tajā pašā laikā Latvijā ir viens no augstākajiem ārvalstīs strādājošo jauniešu īpatsvara rādītājiem – ja ES valstīs vidēji tie ir 10% jauniešu, tad Latvijā 17%.

Balstoties uz pētījumu datiem un iepriekš minēto, ir iespējams identificēt šādas problēmas nodarbinātības un uzņēmējdarbības jomā:

Būtiskākās problēmas:

1. Jauniešiem ir nepietiekamas pamatprasmes, profesionālās kompetences, praktiskās iemaņas un zināšanas par darba drošību, kas palēnina viņu pilnvērtīgu integrāciju darba tirgū.
2. Trūkst sistēma jauniešu iesaistei uzņēmējdarbībā.
3. Joprojām pastāv šķēršļi sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu kopumā pilnvērtīgai iekļaušanai darba tirgū.
4. Salīdzinoši augsts bezdarba līmenis jauniešiem ar zemu izglītības līmeni .

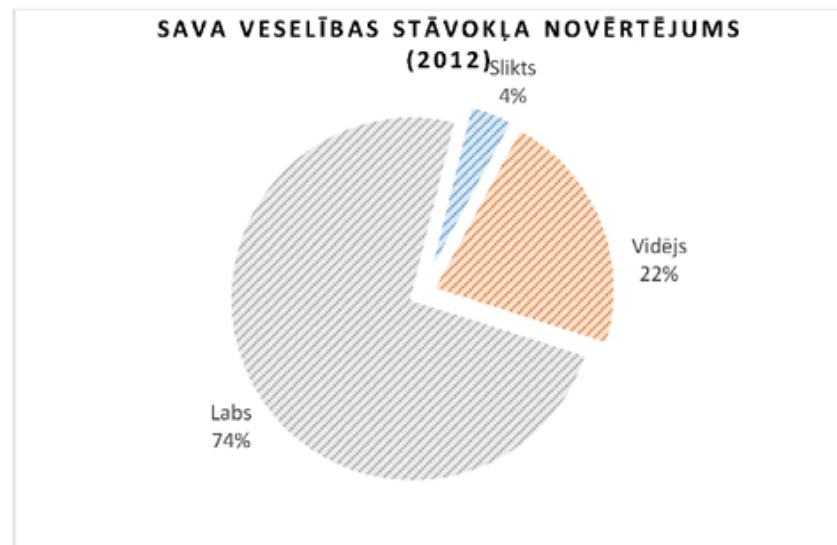
5. VESELĪBA UN LABKLĀJĪBA

Smēķēšana, alkohola un narkotiku lietošana, neveselīgas pārtikas patēriņš, nepietiekama fiziskā aktivitāte un aptaukošanās kā neveselīga dzīvesveida sekas – tās ir dažas no būtiskākajām ES līmeņa prioritātēm jauniešu veselības jomā. Lai gan kopumā ES jauniešu veselības stāvoklis vērtējams kā labs, aktuāli ir jautājumi par veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un dzīves kvalitātes līmeni atsevišķās jauniešu mērķa grupās – zemu ienākumu ģimenes, ārpusģimenes aprūpē esošie jaunieši, jaunieši-bezdarbnieki, jaunieši lauku apvidos u. tml. Tāpat novērojams, ka negatīva ietekme uz jauniešu veselību un labklājību bijusi ekonomiskajai krīzei, īpaši attiecībā uz nepilngadīgiem jauniešiem, kuri dzīvo maznodrošinātās ģimenēs, kā arī jauniešiem, kuri zaudējuši darbu un ir ilglaicīgie bezdarbnieki.⁴⁵

Lai risinātu jautājumus, kas saistīti arī sabiedrības, tai skaitā jauniešu veselību un veselīgu dzīvesveidu ir izstrādāti tādi politikas plānošanas dokumenti kā "Sporta politikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam"⁴⁶, kurās viens no apakšmērķiem ir veicināt iedzīvotāju (it īpaši bērnu un jauniešu) fizisko aktivitāti un "Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam"⁴⁷, kuru mērķis ir palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību un paredzēti pasākumi dažādām sabiedrības mērķa grupām (t.sk. bērniem un jauniešiem) veselīga dzīvesveida veicināšanā. Lai sekmētu "Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam" minēto aktivitāšu ieviešanu un palielinātu pašvaldību lomu iedzīvotāju veselības veicināšanā, no 2013.gada darbību ir uzsācis Latvijas nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls (tīklā pašreiz darbojas 36 pašvaldības). Tā pat, lai sekmētu veselības veicināšanas pasākumu īstenošanu izglītības iestādēs, no 2014.gada ir uzsākts darbs pie Veselību veicinošo skolu kustības darbības atjaunošanas.

JAUNIEŠU VESELĪBA UN LABKLĀJĪBA LATVIJĀ

Svarīgu informāciju par jauniešu veselības stāvokli sniedz viņu personīgais veselības pašvērtējums un attieksme pret savu veselību. Trīs ceturtdaļas (74%) Latvijas jauniešu savu veselības stāvokli vērtē kā labu. Kritiskāki par savu veselību ir aptuveni 1/4 jauniešu – 22% novērtē, ka viņu veselības stāvoklis ir vidējs, bet 4%, ka tas ir slikts. Savu veselības stāvokli kā labu salīdzinoši biežāk vērtē 13 līdz 15 gadus veci jaunieši.⁴⁸ Līdzīgu ainu atklāj arī Latvijas iedzīvotāju paradumu pētījums 2012.gadā: veselības stāvokli kā labu vai diezgan labu novērtē 80,6% no 15–24 gadus veciem jauniešiem (84% vīriešu, 77% sieviešu), savukārt, 17,5% domā, ka viņu veselības stāvoklis ir vidējs un 2,3% to raksturo kā diezgan sliktu vai sliktu⁴⁹.

Pēc PVO vadlīnijām par pietiekamu fizisko aktivitāti uzskata 150 minūtes nedēļā pieaugušajiem (no 18 gadu vecuma) un bērniem vecumā no 5 līdz 17 gadiem – 60 minūtes dienā⁵⁰. Kā liecina aptaujas dati, tad vismaz 30 minūtes 4–7 reizes nedēļā ar fiziskiem vingrinājumiem nodarbojas 25,2% vīriešu un 16,8% sieviešu 15–24 gadu vecuma grupā⁵¹. Savukārt 15 gadu vecumā pietiekama ikdienas fiziskā aktivitāte bija tikai 22,2% zēnu un 12,6% meiteņu (2010)⁵².

Kopumā trešā daļa jauniešu vecumā 15–24 visbiežāk brīvo laiku pavada pasīvi – lasot, skatoties TV, datoru – attiecīgi 31,5% vīriešu un 39,3% sieviešu⁵³. Reizi nedēļā vai 2–3 reizes mēnesī ar fiziskajām aktivitātēm nodarbojas 17% jauniešu, bet 16% – tikai vienu reizi mēnesī un retāk vai nekad⁵⁴.

Motivācijas trūkums vai neuzņēmība ir uzskatāms par galveno šķērslī, kas jauniešus kavē sportot vai veikt fiziskās aktivitātes. Galvenokārt informāciju par iespējām sportot un nodarboties ar fiziskajām aktivitātēm jaunieši saņem caur neformāliem kanāliem – no draugiem. Kopumā fizisko aktivitāšu veikšanas paradumi atšķiras dažādās vecuma grupās – jaunieši vecumā no 13 līdz 18 gadiem ir aktīvāki, kamēr fizisko aktivitāšu kritums vērojams grupā no 19 līdz 25 gadiem, kas, iespējams, skaidrojams ar pārmaiņām jauniešu dzīvē kopumā un attiecīgi arī ar laika sadalījuma izmaiņām.⁵⁵

Jauniešu fiziskās aktivitātes lielā mērā ietekmē viņiem pieejamās iespējas, tomēr novērojams, ka tikai dažos gadījumos jauniešu ieinteresētība veikt konkrētas fiziskās aktivitātes ir lielāka nekā iespējas. Skriešanas, komandu sporta, kā arī cīņas sporta iespējas jauniešiem ir plašākas nekā viņu interese tajos iesaistīties (piemēram, iespēja skriet ir 92% jauniešu, kamēr ieinteresēti to darīt ir tikai 59%). Sporta zāles apmeklēšanas iespēja ir pieejama gandrīz visiem (73%) jauniešiem, kas to vēlētos (78% no visiem jauniešiem), līdz ar to secināms, ka tikai 5% jauniešu, kuriem ir interese, nav iespēju apmeklēt sporta zāli. Kopumā tas liecina, ka iespējas nodarboties ar sportu jauniešiem ir visumā nodrošinātas un liela daļa jauniešu ir ieinteresēti to darīt, tomēr ieinteresētība ne vienmēr izpaužas reālā fiziskā aktivitātē⁵⁶.

Svarīgs priekšnoteikums neinfekcijas slimību riska mazināšanā ir ne tikai pietiekamas fiziskās aktivitātes, bet arī sabalansēts uzturs. No 2008.gada līdz 2013.gadam par aptuveni 10 procentpunktiem pieaudzis to jauniešu īpatsvars, kuri uzskata, ka ikdienā lieto veselīgu pārtiku (attiecīgi 43% un 53%)⁵⁷.

Skatoties uz šīm pozitīvajām tendencēm, jāņem vērā, ka tas ir jauniešu pašu vērtējums savam uzturam. Analizējot konkrētus uztura paradumus, redzams, ka tas tomēr bieži vērtējams kā neveselīgs. 2012.gadā veiktajā aptaujā redzams, ka ik dienu augļus un ogas uzturā lieto tikai 14,3% vīriešu un 25,7% sieviešu (15–24 gadu vecumā). Savukārt attiecīgi 19,1% no 15–24 gadus jaunajiem vīriešiem un 16,2% sieviešu norādījuši, ka pagājušās nedēļas laikā ne reizi uzturā nav lietojuši augļus un ogas. Sāļos našķus vismaz vienu dienu nedēļā lieto vairākums no 15–24 gadus veciem respondentiem (73,6% vīriešu un 62,5% sieviešu), līdzīgi arī saldinātos gāzētos dzērienus 6–7 reizes nedēļā lieto 10,3% vīriešu un 8,6% sieviešu.⁵⁸

Respondentu visbiežāk minētās veselības apsvērumu dēļ veiktās izmaiņas veselības paradumos pēdējā gada laikā abās dzimumu grupās 15–24 gadus veciem jauniešiem ir līdzīgas: palielināta fiziskā aktivitāte (16,8% vīriešu un 23,2% sievietes), palielināta dārzeņu lietošana (11,2% vīriešu un 21,5% sievietes), un samazināts tauku daudzums uzturā (9,9% vīriešu un 15,0% sievietes). Lielākā daļa 15–24 gadus veco jauniešu pēdējā gada laikā nav veikuši savu veselības paradumu izmaiņas, lai uzlabotu savu veselību (71,8% jauno vīriešu un 54,1% sievietes)⁵⁹.

Augstākminētie paradumi kopā ar fizisko aktivitāšu trūkumu ir liekā svara un aptaukošanās cēlonis, kas jau šobrīd uzskatāma par problēmu jauniešu vidū, piemēram, 2012.gadā 22,7% vīriešu un 14,3% sievietes vecuma grupā 15–24 gadi bija palielināts ķermeņa masas indekss (liekais svars vai aptaukošanās)⁶⁰.

2012.gadā vecuma grupā no 15–24 gadiem ikdienā smēķēja 33,3% vīriešu un 19,1% sievietes⁶¹. Latvijā smēķēt pamēģinājušo jauniešu īpatsvars vecumā no 15 līdz 16 gadiem, neskatoties uz 2% samazinājumu laika periodā no 2007.gada līdz 2011.gadam, joprojām ir augstākais Eiropā – 2011.gadā ESPAD pētījuma valstīs vidēji smēķēt pamēģinājušo īpatsvars šajā vecuma grupā bija 54%, bet Latvijā – 78% (2007. gadā attiecīgi – 58% un 80%;). Kamēr smēķēšanas pamēģināšana zēnu vidū kļuvusi retāka (rādītājs samazinājies par 6%), meiteņu vidū novērojams neliels pieaugums (par 2%).⁶² Kopumā Latvijā trešdaļa jauniešu (29,8%) vecumā no 15–24 gadiem lieto alkoholu vismaz vienu reizi nedēļā.⁶³ 2011.gadā aptuveni puse (49%) jauniešu vismaz reizi pēdējā mēneša laikā alkoholu lietojuši riskantā veidā, t.i., 60 un vairāk gramu absolūtā alkohola vienā reizē, kas ir aptuveni 1,5 litri alus, 750 ml vīna, 200 ml degvīna. Šajā situācijā vērojami uzlabojumi, jo 2007.gadā vismaz vienu reizi pēdējā mēneša laikā pārmērīgi alkoholu lietojušo jauniešu īpatsvars šajā vecuma grupā bija 54%.⁶⁴ Psihoaktīvo vielu pamēģināšanas ziņā Latvijas jaunieši ir vidējā Eiropā līmenī (2007.gadā ESPAD valstīs narkotikas pamēģinājušo īpatsvars vidēji – 20%, Latvijā – 22%).⁶⁵ Bet Latvijā ir viens no lielākajiem marihuānu/hašišu pamēģinājušo skaita pieaugumiem Eiropā 15–16 gadu vecuma grupā – no 18% 2007.gadā līdz 24% 2011. gadā⁶⁶. 2011.gada dati liecina, ka narkotiku (ekstazī, amfetamīnu, marihuānas un hašiša) lietošanas izplatība skolēnu (15–16 gadus vecu) vidū ir 15,9%. Veselības aprūpes pieejamība ir daudzpusīgs jēdziens, un ietver gan finansiālo, gan fizisko pieejamību, gan veselības aprūpes sistēmas piemērotību dažādām situācijām un tās spēju reaģēt uz atšķirīgām sabiedrības vajadzībām.⁶⁷ To nosaka gan veselības aprūpes organizācija, gan resursi (cilvēkresursi, finansējums), gan ģeogrāfiskais attālums un transports līdz veselības aprūpes iestādei, līdz ar to arī veselības aprūpes darbinieku sasniedzamība, kā arī ārsta un pakalpojumu sniedzēja izvēles brīvība, informācijas pieejamība, aprūpes kvalitāte un modernu tehnoloģiju esamība.⁶⁸

Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījuma rezultāti norāda uz to, ka 2012.gadā 32,4% vīriešu un 18,9% sievietes vecuma grupā 15–24 gadi pēdējā gada laikā nav apmeklējuši ģimenes ārstu⁶⁹. Iespējams, ka šāda situācija radusies tādēļ, ka jaunieši nezina par iespēju reizi gadā bez maksas veikt profilaktiskās apskates pie ģimenes ārsta vai arī uzskata, ka ģimenes ārsts nevar sniegt pilnvērtīgu veselības aprūpi. Šādu apgalvojumu daļēji apstiprina 2012.gadā veiktā aptauja, kurā atklāts, ka tikai aptuveni puse jauniešu (52%) uzskata, ka viņiem ir visas vai lielas iespējas saņemt pilnvērtīgu veselības aprūpi. Turklāt šis rādītājs pēdējo piecu gadu laikā nav būtiski mainījies (55% – 2007.gadā), tā apstiprinot, ka veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība ir viena no jauniešu mērķa grupā aktuālām problēmām.⁷⁰

Centrālās statistikas pārvaldes veiktajā ikgadējā aptaujā 2013.gadā 7,8% jauniešu vecumā no 16–24 gadiem norādīja, ka pēdējo 12 mēnešu laikā ir bijusi nepieciešamība veikt medicīnisku pārbaudi vai ārstēties, taču viņi to nav darījuši (8,3% jauno sievietes un 7,3% vīriešu). Jāatzīmē, ka šis rādītājs ir uzlabojies kopš 2005.gada, kad 16,7% jauniešu norādīja, ka nav vērsušies pēc medicīniskās palīdzības, kad tas bija nepieciešams. Kā biežāko iemeslu jaunieši min sekojošo: finansiālos ierobežojumus (55,4%), vēlmi nogaidīt un novērot, vai nekļūst labāk (21,7%), pārāk garas gaidīšanas rindas un laika trūkumu (7,8% un 7,8%).⁷¹

LATVIJAS JAUNIEŠI ES KONTEKSTĀ

Lai gan tikai ļoti neliela daļa (2,5%) 16 līdz 24 gadus veco jauniešu Latvijā novērtē, ka jūtas slikti vai ļoti slikti, tas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES (līdzīgs jauniešu pašnovērtējums vērojams arī Dānijā, Slovēnijā un Portugālē).⁷²

PVO pētījumā par Skolēnu veselības paradumiem (HBSC pētījums) veselības pašnovērtējuma rādītāji 15 gadīgo jauniešu grupā Latvijā ir sliktāki nekā vidēji kopumā šī pētījuma dalībvalstīs⁷³. Latvijā 31% no 15 gadus vecajām meitenēm un 16% no tā paša vecuma zēniem vērtē savu veselības stāvokli kā vidēju vai sliktu (vidējais rādītājs HBSC pētījumu valstīs ir 23% meitenēm un 14% zēniem). Īpaši 15 gadīgo meiteņu pašnovērtējums raisa uzmanību, jo ierindo Latviju 7.vietā kopā ar Poliju aiz Ukrainas, Skotijas, Ungārijas, Velsas, Beļģijas flāmu daļas un ASV.⁷⁴ Latvijā 44% no 15 gadīgām meitenēm ir sūdzējušās vairāk kā vienreiz nedēļā par veselības problēmām (HBSC pētījuma dalībvalstīs vidējais – 44%), zēniem šis rādītājs ir 24% Latvijā⁷⁵.

Latvija uz citu ES valstu fona izceļas ar vieniem no augstākajiem morālās aizskaršanas rādītājiem jauniešu vidū. Latvijā no ģirgāšanās vismaz divreiz mēnesī pēdējo mēnešu laikā atkarībā no dzimuma un vecuma grupas cietuši 14–24% 11, 13 un 15 gadus veci bērni. Salīdzinot ar citām pētījumā iesaistītajām valstīm⁷⁶ – Latvija atrodas trešajā vietā pēc vienpadsmit

un trīspadsmit gadus vecu skolēnu īpatsvara, kuri cietuši no ņirgāšanās. Vēl dramatiskāka situācija vērojama starptautiskajā salīdzinājumā par skolēnu īpatsvaru, kuri ņirgājušies par citiem skolēniem vismaz divas reizes mēnesī pēdējo mēnešu laikā – šādu uzvedību Latvijā 15 gadus vecu zēnu vidū atzīmējuši pat 36% respondentu, izvirzot Latviju līderpozīcijās salīdzinot ar citām pētījumā iesaistītajām valstīm. Savukārt, 13 gadus vecie bērni šajā gadījumā ierindojušies otrajā vietā.⁷⁷

Dažādu konkrētu veselības statistisko rādītāju griezumos Latvijas jaunieši neizceļas ar īpaši sliktākiem vai labākiem rādītājiem, salīdzinot ar citām ES valstīm. Piemēram, jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem īpatsvars, kuriem ir palielināts ķermeņa svars, Latvijā ir mazāks nekā lielā daļā citu ES valstu. Smēķētāju īpatsvars šajā vecuma grupā ir līdzīgs citām ES dalībvalstīm, tiesa – vīriešu-smēķētāju īpatsvars ir viens no augstākajiem ES (līdz ar Īgauniju, Kipru un Ungāriju). Savukārt jauniešu-smēķētāju īpatsvars pēdējo desmit gadu laikā uzrāda samazinājuma tendenci.⁷⁸

Visās trijās Baltijas valstīs, tāpat kā Īrijā un Somijā, ir ES augstākie 15 līdz 24 gadus veco vīriešu pašnāvību rādītāji. Līdztekus Latvijā ir viens no ES zemākajiem šīs vecuma grupas sieviešu pašnāvības rādītājiem.⁷⁹

Balstoties uz pētījumu datiem un iepriekš minēto, ir iespējams identificēt šādas problēmas veselības un labklājības jomā:

Būtiskākās problēmas:

1. Tā kā salīdzinoši liela daļa jauniešu pēdējā gada laikā nav apmeklējuši ģimenes ārstu⁸⁰, un tikai puse jauniešu saka, ka viņiem ir visas vai lielas iespējas saņemt pilnvērtīgu veselības aprūpi un 6% jauniešu norādīja, ka viņiem nav pieejama pilnvērtīga veselības aprūpe⁸¹, tad tas varētu liecināt par to, ka jauniešiem nav pietiekama informētība par to, kā un kur var saņemt valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus, kā arī viņiem nav pieejama informācija par veselības veicināšanas iespējām.
2. Neskatoties uz pietiekami plašajām iespējām īstenot fiziskās aktivitātes, jauniešiem raksturīga nepietiekama fiziskā aktivitāte un mazkustīgums, jo īpaši jauniešiem vecumā no 20–25 gadiem. Tāpat ir vērojami neveselīga uztura paradumi jauniešu vidū. Abi minētie faktori ilgtermiņā veicina aptaukošanos, tādējādi paaugstinot neinfekcijas slimību risku.
3. Augsta atkarību izraisošo vielu lietošana (smēķēšana, alkohols un psihoaktīvās vielas) jauniešu vidū.
4. Morālā aizskaršana jeb ņirgāšanās par citiem ir nopietna problēma gados jaunāku jauniešu vidū. Augstais to jauniešu īpatsvars, kas paši cietuši no ņirgāšanās un, kas ņirgājušies par citiem, norāda uz nepieciešamību īstenot pasākumus emocionālās vardarbības mazināšanai jauniešu vidū.

SECINĀJUMI

1. Kopumā tikai neliela daļa Latvijas jauniešu ir aktīvi līdzdalībā – dažāda veida aktivitātēs regulāri iesaistās ne vairāk kā 1/4 jauniešu. Aptuveni 1/3 ir tādu jauniešu, kuri pēdējā gada laikā nav iesaistījušies nevienā sociālā, sabiedriskā, politiskā, kultūras vai skolas aktivitātē. Tajā pašā laikā pēdējo piecu gadu pētījumi uzrāda pozitīvas tendences – neaktīvo jauniešu īpatsvars ir būtiski samazinājies.
2. Lai gan tiek uzskatīts, ka informācija mūsdienās ir plaši pieejama jebkuram, liels ir to jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka viņiem nav pietiekami informācijas par iespējām līdzdarboties un iesaistīties dažādās aktivitātēs. Tas liek vērtēt līdz šim izmantotos informācijas avotus un domāt par jauniem informēšanas veidiem, kas ir atbilstoši jauniešu komunikācijas ieradumiem. Tajā pašā laikā – jauniešu ieinteresētība līdzdarboties ir ievērojami zemāka nekā iespējas iesaistīties. Tas liecina, ka vairāk jāakcentē nevis iespēju paplašināšana, bet gan līdzdalības ieinteresētības stimulēšana.
3. Viens no skaidrojumiem zema līdzdalībai varētu tikt saistīts ar zemu sociālā kapitāla līmeni – gandrīz 2/5 Latvijas jauniešu pauž neuzticēšanos citiem cilvēkiem, kas ir būtisks šķērslis sadarbībai, kopīgām sociālajām un sabiedriskajām aktivitātēm. Izteikti zema ir arī jauniešu uzticēšanās valsts un pašvaldību institūcijām, kas savukārt visdrīzāk mazina jauniešu interesi un gatavību iesaistīties politiskajās aktivitātēs. Satraucoši ir arī dati par zemu uzticēšanos nevalstiskajām organizācijām, arodbiedrībai un tiesu sistēmai.
4. Latvijā salīdzinoši liels ir nabadzības riskam pakļauto jauniešu īpatsvars, īpaši starp nepilngadīgajiem jauniešiem – katrs ceturtais jauniešs ir pakļauts nabadzības riskam. Situācija šajā aspektā pēdējo piecu gadu laikā nav būtiski mainījusies. Tāpat akūta ir jauniešu bezdarba problēma – lai gan pēdējo pāris gadu laikā bezdarba rādītāji ir samazinājušies, tomēr tie joprojām ir daudz augstāki nekā pirmskrīzes periodā. Pie tam jaunieši uzskata, ka viņu iespējas atrast darbu, ir ļoti ierobežotas.
5. Balstoties uz CSP 2014.gada Darba spēka izlases veida apsekojuma rezultātiem Latvijā ir aptuveni 25 tūkstoši jauniešu, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu – šo jauniešu sociālā iekļaušana ir viens no būtiskākajiem tuvākajā laikā risināmajiem jautājumiem. Šādā kontekstā būtiski ņemt vērā, ka jaunieši palīdzību sarežģītās situācijās visbiežāk meklētu pie

ģimenes locekļiem un radniekiem, kamēr izteikti zema ir uzticēšanās un ekspektācijas valsts un pašvaldību nodrošinātajai palīdzībai un atbalstam.

6. Taču sociālās atstumtības riski saistīti ne tikai ar bezdarbu un nabadzības faktoriem, bet būtisks riska faktors ir arī ierobežotas jauniešu iespējas iesaistīties politisko lēmumu pieņemšanā, iekļauties mobilitātes aktivitātēs un nodarboties ar uzņēmējdarbību. Tas nozīmē, ka svarīgi risināt ne tikai ar nodarbinātību un materiālo nodrošinātību, bet arī sabiedrisko un pilsonisko līdzdalību saistītus jautājumus.

7. Nav nodrošināta regulāra darbā ar jaunatni iesaistīto personu profesionālās kvalifikācijas celšana.

8. Kopumā jaunieši ir apmierināti ar viņiem pieejamām izglītības iespējām, kā arī ar izglītības piemērotību darba tirgum. Labas izglītības ieguve jauniešiem ir nozīmīga vērtība, pie tam – būtiskāka par iespējām nopelnīt daudz naudas, iegūt prestižu profesiju vai labu amatu. Jāsecina, ka izglītības loma kopumā nav mainījies, bet mainās jauniešu prasības pret tās saturu. Arvien samazinās formālās izglītības loma – kā vērtīgākas jaunieši novērtē zināšanas un prasmes, ko iegūst interešu un neformālajā izglītībā. Ir nepieciešams veicināt jauniešu iesaistīšanos un pilnveidot zināšanas, prasmes un iemaņas, kas veido jauniešu konkurētspēju mūsdienu globālajā pasaulē caur neformālo izglītību. Trūkst vienota izpratne par neformālās izglītības nozīmi un ieguvumiem, lai veicinātu jauniešu personības pilnveidi.

9. Vairākums jauniešu uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas iegūt tādu izglītību, kādu viņi paši vēlas. Tajā pašā laikā jaunieši uzskata, ka ir daudz problēmjautājumu izglītības jomā, kurus valdībai būtu jārisina. Viena no akūtākajām problēmām ir jauniešu prakses iespējas un nodarbinātība. Tāpat jaunieši izsaka bažas par izglītības sistēmas kvalitāti kopumā. Īpaši jāuzsver arī finansiālo iespēju aspekts, kuru jaunieši bieži norāda kā risināmu jautājumu (bezmaksas izglītības pieejamība, stipendijas, budžeta vietas u. c.).

10. Lai gan jauniešu bezdarbs Latvijā joprojām ir augsts (augstāks nekā ES vidēji), pēdējo trīs gadu laikā tas ir būtiski mazinājies. Samazinās arī to bezdarbnieku īpatsvars, kuriem nav bijis darba 1–3 gadus. Tomēr jauniešu viedokļi par darba tirgu ir pesimistiski – pavisam neliela jauniešu daļa uzskata, ka Latvijā ir iespējams atrast labu darbu. Novērojams arī, ka izteikti pieaugusi tāda darba aspekta vērtība kā darba stabilitāte, kas norāda uz jauniešu bažām ne tikai par darba iegūšanu, bet ilgtermiņa nodarbinātību. Īpaši izteikti tas vērojams reģionos ārpus lielajām pilsētām. Kā vienas no sekām šādai darba tirgus izpratnei var vērtēt arī jauniešu vēlmi būt par darba devējiem vai pašnodarbinātajiem, nevis darba ņēmējiem. Tas liecina par nepieciešamību plānot un īstenot tādas jauniešu nodarbinātības veicināšanas aktivitātes, kas nodrošinātu jauniešu potenciāla izmantošanu un realizāciju Latvijas darba tirgū, nevis palielinātu izbraukšanu no valsts darba meklēšanas nolūkos.

11. Lai gan absolūtais vairākums Latvijas jauniešu novērtē, ka viņu veselības stāvoklis ir labs, lielākā daļa jauniešu uzskatāmi par nepietiekoši fiziski aktīviem, jo 74,8% vīriešu un 83,2% sieviešu vecumā no 15–24 gadiem retāk kā 4 reizes nedēļā nodarbojas vismaz 30 minūtes ar fiziskām aktivitātēm⁸². Tajā pašā laikā lielākajai daļai jauniešu ir pieejamas daudzveidīgas iespējas nodarboties ar sportu: skriet, izmantot sporta zāli, spēlēt komandu sporta spēles. Ierobežotas ir vien jauniešu iespējas nodarboties ar peldēšanu, lai gan arī šādas iespējas ir pieejamas aptuveni 1/2 jauniešu. Tomēr, neskatoties uz iespēju pieejamību, tikai neliela daļa Latvijas jauniešu ir aktīvi sportotāji vai fizisko aktivitāšu veicēji.

12. Izglītošanai par veselības veicināšanas iespējām un pieejamajiem veselības aprūpes pakalpojumiem, par aktīva un veselīga dzīvesveida veicināšanu, par garīgo veselību kā arī par atkarību izraisošo vielu lietošanas un procesu mazināšanu jauniešu vidū ir jāpievērš pastiprināta uzmanība jauniešu veselības un labklājības uzlabošanas aktivitāšu plānošanā.

---

¹ Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.). Izlases apjoms katrā no aptaujas veikšanas reizēm – ne mazāks kā 1000 respondentu.

² Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.). Izlases apjoms katrā no aptaujas veikšanas reizēm – ne mazāks kā 1000 respondentu.

³ Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.). Izlases apjoms katrā no aptaujas veikšanas reizēm – ne mazāks kā 1000 respondentu.

⁴ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012. Izlases apjoms: 1083 respondenti.

⁵ Turpat.

⁶ Turpat.

⁷ <http://www.jaunatneslietas.lv/cela-raditajs>

⁸ <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/8049.html>

⁹ Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.). Izlases apjoms katrā no aptaujas veikšanas reizēm – ne mazāks kā 1000 respondentu.

¹⁰ Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013. Izlases apjoms: 1063 respondenti.

¹¹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb77/eb77_fact_lv_en.pdf

¹² Aptauja ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.). Izlases apjoms katrā no aptaujas veikšanas reizēm – ne mazāks kā 1000 respondentu.

¹³ Turpat.

¹⁴ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012

¹⁵ Turpat

¹⁶ Eiropas Komisijas projekta "Jaunieši pret narkotikām" ietvaros veikts pētījums.

¹⁷ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012

¹⁸ Turpat

¹⁹ Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013.

²⁰ Turpat

²¹ Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013

²² Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012

²³ Turpat

²⁴ Pētījums "Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā", SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija", Rīga, 2011.

²⁵ Turpat

²⁶ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012

- ²⁷ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012
- ²⁸ Aptauija ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauiju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.).
- ²⁹ Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā. SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija", 2011.
- ³⁰ Aptauija ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauiju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.).
- ³¹ EUROSTAT, *the Statistical Office of the European Union* dati.
- ³² EUROSTAT, *the Statistical Office of the European Union* dati.
- ³³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0729:FIN:EN:PDF>; Eiropas Padomes ieteikums par garantijas jauniešiem izveidi (2013.gada 22.aprīlis; 2013/C 120/01) pieejams <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:120:0001:0006:LV:PDF>; Komisijas 2013.gada 19.jūnija paziņojums "Sadarbība jauniešu labā – aicinājums darbībai, lai mazinātu jauniešu bezdarbu" pieejams ...
- ³⁴ EUROSTAT, *the Statistical Office of the European Union* dati.
- ³⁵ Aptauija ikgadējā monitoringa ietvaros par jauniešu dzīves kvalitāti, iesaistīšanos brīvprātīgajā darbā, jaunatnes organizāciju darbībā un piekļuvi jauniešiem aktuālai informācijai 2009.–2013. SIA "Excolo Latvia" (2013.), SIA "TNS Latvia" (2012.), SIA "Aptauiju aģentūra" (2011.), SIA "Factum" (2010., 2009.).
- ³⁶ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012
- ³⁷ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012
- ³⁸ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012
- ³⁹ Informācija ir apkopota no Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu vadītāju sniegtās informācijas
- ⁴⁰ http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/darba_tirgus/EMZino_21062013.pdf
- ⁴¹ <http://www.cedefop.europa.eu/en/about-cedefop/projects/forecasting-skill-demand-and-supply/skills-forecasts.aspx>
- ⁴² Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013.
- ⁴³ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012.
- ⁴⁴ <https://www.macro-economics.lv/how-overcome-youth-unemployment-education-vs-temporary-employment>
- ⁴⁵ Klāsons G., Sīmansone D., Laķe A. Jaunieši Latvijā 2008-2013: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība. IZM. 2013.
- ⁴⁶ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2013.gada 18.decembra rīkojumu Nr.666.
- ⁴⁷ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2014.gada 14.oktobra rīkojumu Nr.589.

- ⁴⁸ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012.
- ⁴⁹ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁵⁰ Global Recommendations on Physical activity for Health, WHO, 2010.
- ⁵¹ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁵² Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums, 2009./2010.m.g. aptaujas rezultāti. HBSC. SPKC 2012.
- ⁵³ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁵⁴ Latvijas Jauniešu sportošanas paradumi. Kvantitatīvās aptaujas rezultāti 2014. IZM, LISTA. TNS Latvija.
- ⁵⁵ Latvijas Jauniešu sportošanas paradumi. Kvantitatīvās aptaujas rezultāti 2014. IZM, LISTA. TNS Latvija. 6.lpp.
- ⁵⁶ Jaunatnes politikas īstenošanas indekss. SIA "TNS Latvia", 2012.
- ⁵⁷ Klāsons G., Sīmansone D., Laķe A. Jaunieši Latvijā 2008-2013: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība. IZM. 2013. 62. lpp.
- ⁵⁸ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁵⁹ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁶⁰ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁶¹ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.
- ⁶² Atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū. ESPAD. 2011. SPKC. 2012. 7.lpp.
- ⁶³ Atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatība iedzīvotāju vidū. SPKC. 2012
- ⁶⁴ Atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū. ESPAD. 2011. SPKC. 2012. 8.lpp
- ⁶⁵ Atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū. ESPAD. 2011. SPKC. 2012. 9.lpp
- ⁶⁶ Atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū. ESPAD. 2011. SPKC. 2012. 9.lpp
- ⁶⁷ Peters D.H., Garg A., Bloom G., et al. Poverty and access to health care in developing countries. Annals of the New York Academy of Sciences, 2008, 1136, pp. 161-171.
- ⁶⁸ Štāle M., Skrulle J. Latvijas iedzīvotāju veselība. SPKC. 2012, 9.lpp.
- ⁶⁹ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.

⁷⁰ Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013.

⁷¹ Centrālā statistikas Pārvalde. EU-SILC. Pieeja 02/09/2014.

http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__vesel_pasnovert/VP0080.px/table/tableViewLayout1/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0

⁷² Klāsons G., Sīmansone D., Laķe A. Jaunieši Latvijā 2008-2013: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība. IZM. 2013.

⁷³ Somija, Norvēģija, Austrija, Beļģija (flāmu), Beļģija (franču), Ungārija, Izraēla, Skotija, Velsa, Anglija, Spānija, Šveice, Dānija, Kanāda, Latvija, Polija, Beļģija, Čehija, Igaunija, Francija, Vācija, Grenlande, Lietuva, Krievija, Slovākija, Grieķija, Portugāle, Īrija, ASV, Nīderlande, Itālija, Horvātija, Malta, Slovēnija, Ukraina, Islande, Luksemburga, Rumānija, Turcija, Armēnija, Maķedonija.

⁷⁴ World Health Organisation. Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012. 69. lpp.

⁷⁵ World Health Organisation. Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012. 77. lpp.

⁷⁶ Lietuva, Beļģija, Grenlande, Rumānija, Austrija, Ukraina, Krievija, Portugāle, Luksemburga Francija, Šveice, Grieķija, Vācija, Kanāda, Igaunija, Anglija, Beļģija, Somija, Īrija, Norvēģija, Velsa, Polija, Slovākija, ASV, Skotija, Maķedonija, ČEHĪJA, Slovēnija, Horvātija, Ungārija, Spānija, Nīderlande, Dānija, Islande, Zviedrija, Armēnija, Itālija

⁷⁷ World Health Organisation. Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012

⁷⁸ Klāsons G., Sīmansone D., Laķe A. Jaunieši Latvijā 2008-2013: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība. IZM. 2013.

⁷⁹ Klāsons G., Sīmansone D., Laķe A. Jaunieši Latvijā 2008-2013: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība. IZM. 2013.

⁸⁰ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.

⁸¹ Jauniešu iespēju, attieksmju un vērtību pētījums. SIA "Excolo Latvia", 2013.

⁸² Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012. FINBALT. SPKC. 2013.